

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2014–2021

**Poročilo o uresničevanju
Akcijskega programa za invalide 2014–2021 v letu 2016**

Ljubljana, junij 2017

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Seznam uporabljenih kratic zakonov in drugih dokumentov

KPI/MKPI	Konvencija o pravicah invalidov
ZIMI	Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10 in 50/14)
ZPIZ	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 12/92, 56/92 – odl. US, 43/93 – odl. US, 67/93 – odl. US, 5/94, 7/96, 29/97 – odl. US, 54/98 in 106/99 – ZPIZ-1)
ZPIZ-1	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08 – ZVarDod, 98/09 – ZIUZGK, 38/10 – ZUKN, 61/10 – ZSVarPre, 79/10 – ZPKDPIZ, 94/10 – ZIU, 94/11 – odl. US, 105/11 – odl. US, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2 in 9/17 – odl. US)
ZPIZ-2	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD in 102/15)
ZOA	Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17)
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)

Seznam drugih uporabljenih kratic

API 2014–2021	Akcijski program za invalide 2014–2021
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
CKEDU	Centralna kadrovska evidenca državne uprave
CPR URI – Soča	Center za poklicno rehabilitacijo URI – Soča
CUDV	center za usposabljanje, delo in varstvo
DSRPS	Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije
DZ	državni zbor
EDF	Evropski invalidski forum
ENIL	Evropska mreža za neodvisno življenje
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
FŠO	Fundacija za šport
IO	invalidska organizacija
IRSSV	Inštitut RS za socialno varstvo
JSKD	Javni sklad za kulturne dejavnosti
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti
MDI	Mreža za deinstitucionalizacijo
MF	Ministrstvo za finance
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MKF	Mednarodna klasifikacija funkcioniranja
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZ	Ministrstvo za zdravje
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo

MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NSIOS	Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica
NVO	nevladna organizacija
NŽH	Neodvisno življenje hendikepiranih
OKS-ZŠZ	Olimpijski komite Slovenije-Združenje športnih zvez
OZN	Organizacija združenih narodov
OZZ	obvezno zdravstveno zavarovanje
RS	Republika Slovenija
RTV SLO	Radiotelevizija Slovenija
SČP	Svet OZN za človekove pravice
SEK	Svet za elektronske komunikacije
SOUS	Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča
URI – Soča RCZR	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo
VDC	varstveno-delovni center
ZDGNS	Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije
ZDSSS	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
ZDUS	Zveza društev upokojencev Slovenije
ZIZRS	Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji
ZPP	Zobnoprotenični pripomočki
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
Zveza Sonček	Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
YHD	Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih invalidske organizacije uporabile v svojih poročilih.

KAZALO

UVOD	5
PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2016 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021.....	14
1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE	14
2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE	20
3. CILJ: DOSTOPNOST	26
4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE.....	38
5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE	42
6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST	52
7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO	54
8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE	63
9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI	69
10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE	72
11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV	74
12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA	77
13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO.....	79
RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE	81
SKLEPI.....	83

KAZALO PREGLEDNIC IN SLIK

<i>Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2016.....</i>	<i>6</i>
<i>Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2013–2015).....</i>	<i>22</i>
<i>Preglednica 3: Praktično usposabljanje za dijake in izvedena javna naročila v letu 2016.....</i>	<i>45</i>
<i>Preglednica 4: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije.....</i>	<i>45</i>
<i>Preglednica 5: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili</i>	<i>46</i>

UVOD

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) je na podlagi *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov* (nadaljevanju: ZIMI) na svoji 40. redni seji dne 9. 1. 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014–2021 (v nadaljevanju: API). Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 23. 4. 2014 izdala Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje API 2014–2021, št. 141-1/2013/67, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokoencev Slovenije.

Namen API je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov ter spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program se nanaša na obdobje 2014–2021 in obsega 13 temeljnih ciljev in 91 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov.

V nadaljevanju podajamo poročilo o uresničevanju API 2014–2021 za leto 2016. Poročila članov komisije smo zbirali do konca maja 2017. Nekateri člani komisije svojih poročil in prispevkov niso oddali, zato v poročilu pri področjih, za katera so določeni kot poročevalci, ni podatkov.

Strukturo poročila narekuje API 2014–2021 in temu primerno so poglavja razdeljena po ciljih, tj. od prvega do trinajstega cilja. Dodano je še poglavje o raziskavah in objavah, ki se nanašajo na več različnih ciljev API 2014–2021. Sledi še poglavje z zaključki in seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v letu 2016. Vsako poglavje je v prvem delu strukturirano tako, da je najprej naveden cilj, sledijo pa mu ukrepi in nosilci. Navedeni cilji, ukrepi in nosilci so zapisani enako kot v API 2014–2021, pri vsakem cilju pa so navedeni tudi poročevalci. Med poročevalce spadajo organizacije, katerih predstavniki so člani Komisije za spremljanje izvajanja API 2014–2021 in so do vključno 19. 5. 2017 posredovali informacije in podatke o dejavnostih pri določenem cilju (oziroma druge komentarje). Pri navajanju poročevalcev so upoštevana veljavna imena ministrstev in javnih zavodov.

V poročilu so navedene novosti oziroma tiste dejavnosti, ki so potekale v letu 2016. Dejavnosti so predstavljene po naslednjih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2016 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oz. njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – v prvi alineji tega odstavka omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2016;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so potekali leta 2016;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oz. raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so potekali leta 2016;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so potekale leta 2016, kot so konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oz. drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za v prihodnje.

Vsak posamezen cilj oziroma poglavje vsebuje le tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki spada v to kategorijo. Poročevalci so bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa¹, na katerega se dejavnost

¹ Zaradi ustreznjšega vsebinskega ujemanja smo mestoma poročila poročevalcev razporedili k drugim ciljem, kot so to naredili sami.

nanaša, kar je zapisano v oklepajih na koncu posamične dejavnosti (v primeru, ko poročevalec ukrepa ni navedel, smo ukrep določili sami).

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu podatki ministrstev in javnih zavodov podani posebej, podatki nevladnih organizacij (v nadaljevanju: NVO) pa posebej. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; npr. ministrstva in javni zavodi več poročajo o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi npr. več poročajo pri cilju o zaposlovanju invalidov, ki ga regulira država, nevladne organizacije pa npr. več pri cilju o ozaveščanju, ker so pogostejše v neposrednem stiku z invalidi.

Določene segmente iz vsebin poročanja smo dodali v Prilogo k poročilu, saj menimo, da ne spadajo v samo besedilo API 2014–2021 (to so predvsem daljši sezname), kljub temu pa so informativni in pomembni.

Poročilo o uresničevanju API 2014–2021 v letu 2016 je namenjeno zlasti pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v RS. Zaradi nemerljivosti ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

V spodnji preglednici je prikazan pregled poročanja o izvajanju API 2014–2021, kot sledi iz Navodil za poročanje API 2014–2021. Poročevalci (člani komisije) morajo od nosilcev (svojih proračunskih uporabnikov in drugih podizvajalcev) pridobiti podatke o opravljenih dejavnostih pri navedenih ukrepih za preteklo leto. V stolpcu *Opomba* smo navedli spremembe, kot so nam jih sporočili poročevalci, in druga pojasnila.

Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2016

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
MINISTRSTVA			
Ministrstvo za kulturo	Direktorati in službe		MK je poročalo pri vseh predvidenih ciljih.
	Direktorat za medije	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 5, 7	
	Direktorat za ustvarjalnost (vključuje Sektor za umetnost in Sektor za statusne zadeve)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 7, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Direktorat za kulturno dediščino (vključuje Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, Sektor za nepremično kulturno dediščino in	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	<i>Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino)</i>		
	Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	
	Arhiv Republike Slovenije (organ v sestavi MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 2, ukrep 7 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 8	
	Služba za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za slovenski jezik	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za kadrovske in splošne zadeve	Cilj 4, ukrep 3 Cilj 5, ukrep 1	
	Služba za investicije in ravnanje s stvarnim premoženjem	Cilj 3, ukrep 2 Cilj 8, ukrep 2	
	Služba za informatiko in upravno poslovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3	
	Pravna služba MK	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 8, ukrep 6	
	Služba za proračun in finance	Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 2	
	Inšpektorat RS za kulturo in medije (organ v sestavi MK)	Cilj 1, ukrep 1, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 6 Cilj 12, ukrep 1, 2	
	Urad RS za verske skupnosti	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 10, ukrep 1	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	Javne kulturne ustanove		
	Slovenske splošne knjižnice (skupaj 58 knjižnic, organiziranih v 10 območij – poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 7, 8	
	Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	
	Arhivi (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1	
	Muzeji (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Galerije (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Gledališča (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javne glasbene ustanove (Slovenska filharmonija, SNG Opera in balet Ljubljana ipd. – poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javne ustanove za filmsko umetnost (Slovenski filmski center – SFC, Viba film, Slovenski filmski muzej – poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Cankarjev dom v	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	Ljubljani (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – JSKD (poročča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javna agencija RS za knjigo (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 4, 6, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7	
	Radiotelevizija Slovenija (poročča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4	
	Kulturni spomeniki v RS (poročča Sektor za nepremično kulturno dediščino na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 8, ukrep 1, 2	
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja	Cilj 2, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 10, 12 Cilj 5, ukrep 1, 3 Cilj 6, ukrep 1, 6 Cilj 11, ukrep 1, 2, 3 Cilj 13, ukrep 9	Poročal o dejavnostih pri cilju 10. Pri drugih ciljnih poročal, da ni beležil aktivnosti.
	Direktorat za družino	Cilj 2, ukrep 2 Cilj 6, ukrep 2, 4 Cilj 12, ukrep 2	Poročal pri cilju 12.
	Direktorat za socialne zadeve	Cilj 2, ukrep 1, 4, 7 Cilj 4, ukrep 2 Cilj 5, ukrep 4 Cilj 6, ukrep 1, 2, 3, 5, 6 Cilj 7, ukrep 1 Cilj 13, ukrep 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10	Poročal pri cilju 2.
	Direktorat za trg dela in zaposlovanje	Cilj 4, ukrep 1, 5 Cilj 5, ukrep 1, 2	Pozvan, da poročča pri ciljnih in ukrepih za katere je odgovoren, vendar ni poročal.
	Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela	Cilj 12, ukrep 3	Pozvan, da poročča pri ciljnih in ukrepih za katere je odgovoren,

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
			vendar ni poročal.
	Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo	Cilj 12, ukrep 2	Pozvana, da poroča pri ciljih in ukrepih za katere je odgovorna, vendar ni poročala.
	Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS	Cilj 5, ukrep 1	Poslali že obstoječa gradiva, po posameznih ciljih/ukrepih niso poročali.
Ministrstvo za infrastrukturo	Služba za trajnostno mobilnost in prometno politiko	Cilj 3, ukrep 1	MZI je poročalo pri vseh predvidenih ukrepih.
	Direktorat za letalski in pomorski promet		
	Sektor za letalstvo	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za pomorstvo	Cilj 3, ukrep 2, 5	
	Direktorat za kopenski promet		
	Sektor za ceste	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za cestni promet in logistiko		
	Sektor za železnice in žičnice		
Ministrstvo za okolje in prostor	Direktorat za prostor, graditev in stanovanja		MOP je poročalo pri vseh predvidenih ukrepih.
	Sektor za urejanje prostora na državni ravni	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za urejanje prostora na lokalni ravni	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za graditev in stanovanja	Cilj 3, ukrep 2 Cilj 2, ukrep 5, 6	
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport	Direktorati in službe MIZŠ	Cilj 4, ukrep 1, 7, 10 Cilj 9, ukrep 1, 5, 6	Poročala Direktorat za šport in Direktorat za visoko šolstvo pri ukrepih 9.1, 9.5, 9.6.
	Zavod RS za šolstvo (ZRSŠ)	Cilj 4, ukrep 2, 5, 6	Pozvan, da poroča pri ciljih in ukrepih za katere je odgovoren, vendar ni poročal.
	Visokošolske institucije (VI)	Cilj 4, ukrep 1, 11	Pozvane, da poročajo pri ciljih in ukrepih za katere so odgovorne, vendar niso poročale.
	Olimpijski komite Slovenije – Združenje	Cilj 9, ukrep 6	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	športnih zvez (OKS-ZŠZ)		
Ministrstvo za zunanje zadeve	Sektor za človekove pravice	Cilj 1, ukrep 2 Cilj 13, ukrep 1	Poročal pri ukrepih 1.1, 1.2 in 1.5, pri cilju 13 pa je poročal, da ni beležil aktivnosti.
Ministrstvo za javno upravo	Direktorat za javni sektor	Cilj 5, ukrep 3	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.
Ministrstvo za notranje zadeve	Policija	Cilj 12, ukrep 7	Pozvano, da poroča pri ciljih in ukrepih za katere je odgovorno, vendar ni poročalo.
Ministrstvo za zdravje		Cilj 7, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	Poročalo pri ukrepih 7.3, 7.6, 7.7 in 7.10. Pri drugih ukrepih poročal, da ni beležil aktivnosti.
Ministrstvo za finance		Cilj 6, ukrep 1	Poročalo, da v letu 2016 ni pripravilo zakonodajnih sprememb, ki bi neposredno vplivale na uresničevanje navedenega cilja.
VLADNE SLUŽBE			
Statistični urad RS (SURS)	SURS	SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v akcijskem programu za invalide, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju narejenega za uresničevanje zastavljenih ciljev v programu.	SURS poroča o izvedenih in objavljenih statističnih raziskovanjih, ki se vsebinsko nanašajo na invalide.
STROKOVNE INSTITUCIJE			
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Cilj 5, ukrep 1, 3 Cilj 7, ukrep 11	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
Slovenije			
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Cilj 7, ukrep 3, 5, 7	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.
Inštitut RS za socialno varstvo	Inštitut RS za socialno varstvo	IRSSV poroča pri tistih ciljih, na področju katerih je v preteklem letu opravil naloge.	IRSSV je poročal pri ukrepih 2.3, 2.4, 6.6, 10.1, 12.7.
Zavod RS za zaposlovanje	Zavod RS za zaposlovanje	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3, 4	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Cilj 1, ukrep 2, 4 Cilj 5, ukrep 1, 3, 6	Poročal pri prvem, drugem in petem cilju.
Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami	Javni zavodi in koncesionarji	Cilj 1, ukrep 2, 4 Cilj 4, ukrep 5 Cilj 7, ukrep 10 Cilj 13, ukrep 2	Poročala pri prvem in sedmem cilju, pri drugih dveh ciljih poročala, da ni beležila aktivnosti.
Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS	Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije	Cilj 1, ukrep 2 Cilj 5, ukrep 1, 3, 5, 6	Poročalo pri ukrepih 1.2 in 5.3. Pri drugih ukrepih poročalo, da ni beležilo aktivnosti.
INVALIDSKE IN DRUGE ORGANIZACIJE			
Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije	NSIOS in članice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 2, ukrep 2, 7 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 1, 2, 9, 10, 11, 12 Cilj 5, ukrep 1, 2, 3 Cilj 6, ukrep 6 Cilj 7, ukrep 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 Cilj 9, ukrep 1, 2, 3, 6 Cilj 11, ukrep 1, 2, 3 Cilj 12, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 13, ukrep 8	Poročal pri vseh predvidenih ciljih, razen pri 4. in 13., pri katerih posebnih dejavnosti ni izvajal.
Zveza društev upokojencev Slovenije		Cilj 1, ukrep 1, 4, 5 Cilj 13, ukrep 1, 5, 7, 8, 9, 10	ZDUS poroča, da zakonov, pravilnikov in podzakonskih aktov na tem področju v letu 2016 ni sprejemal, vendar pa je izvajal

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
			različne programe in projekte, v okviru katerih si je prizadeval za izvrševanje ciljev in ukrepov, kot jih opredeljuje API. Ukrepov 13.5 in 13.7 ne more izvajati, ker za to nima zakonske podlage.
Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček		Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	Po posameznih ukrepih ni poročala, so pa podali mnenje k poročilu za leto 2016 (več v prilogi B6).
YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa		Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	YHD je poročal o ukrepih pri ciljih 2.1, 2.3, 2.4, 2.6 in 2.7.

Da bi zajelo širši oz. večresorni pregled dogajanja na področju invalidov, je MDDSZ dne 12. 7. 2016 izdalo Sklep o spremembi Sklepa o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje Akcijskega programa za invalide 2014–2021, št. 141-1/2013/67 z dne 23. 4. 2014 in št. 149-10/2016/2 z dne 25. 1. 2016 (glej Prilogo A2), iz katerega sledi, da so med nosilce in poročevalce vključene tudi naslednje institucije:²

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo	Poročalo, da ne izvaja nobene aktivnosti na področju Akcijskega programa za invalide.
Ministrstvo za pravosodje	Poročalo pri prvem in tretjem cilju, vendar v poročilo niso bili zajeti konkretni podatki o ukrepih za leto 2016, temveč splošen opis aktivnosti, ki na tem področju potekale v navedenem obdobju.
Nacionalni inštitut za javno zdravje	Poročal pri ciljih 3 in 7.

² V sklepu za nove nosilce oz. poročevalce ni določeno, pri katerih ciljih in ukrepih naj bi poročali, zato poročajo o vseh relevantnih zadevah, ki zadevajo invalide.

PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2016 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojemanje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Ukrepi:

- 1.1 opravljanje dejavnosti za ozaveščanje javnosti o invalidih, ki so usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, tudi tistim, povezanim s spolom in starostjo, obenem pa ozaveščati o dobrih praksah na vseh področjih družbenega delovanja;
- 1.2 ozaveščanje strokovne javnosti s področij zaposlovanja, izobraževanja, javne uprave in druge strokovne javnosti, ki se ukvarja z invalidsko problematiko (rehabilitacijski in socialni delavci, delodajalci, arhitekti, učitelji, medicinsko osebje, osebni asistenti in drugi);
- 1.3 zagotavljanje več prostora, namenjenega invalidski tematiki, v medijih in prikazovanje invalidov kot dejavnih članov družbe;
- 1.4 izdajanje strokovnega in informativnega gradiva za ozaveščanje širše in strokovne javnosti;
- 1.5 ozaveščanje in obveščanje invalidov o pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MZZ (Sektor za človekove pravice), URI – Soča, SOUS, ZIZRS, NSIOS, ZDUS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ), Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju: MK), URI – Soča

Programi

MK (Direktorat za medije) poroča, da so bili v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih je v letu 2016 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (oznaka JPR-SO-2016; v nadaljnjem besedilu *Javni razpis za senzorno ovirane 2016*), sofinancirani tudi nekateri kulturni projekti, namenjeni informiranju senzorno oviranih oseb (gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih), kakor tudi ozaveščanju širše slovenske javnosti o problematiki pripadnikov omenjenih skupin invalidov. Med takšne projekte sodi kulturni projekt Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju: ZDSSS) z naslovom: *Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije – programske vsebine*, ki je bil sofinanciran v skupni višini 26.287,00 EUR in v okviru katerega so bili sofinancirani časopisi v Braillovi pisavi za slepe, časopisi v zvočnem zapisu, časopisi v povečanem tisku za slabovidne in računalniški časopis Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, ki je dostopen na spletnih straneh ZDSSS. Širšo javnost sta o vsakodnevnih težavah, s katerimi se v vsakdanjem življenju soočajo gluhi in naglušni, ter o njihovih posebnih potrebah ozaveščala dva projekta Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (v nadaljevanju: ZDGNS): projekt *Spletna TV za gluhe in naglušne*, ki je bil sofinanciran v skupni višini 18.130,24 EUR, ter projekt *Prisluhnimo tišini – izobraževalna oddaja*, ki je bil sofinanciran v skupni višini 5.179,29 EUR. Pri prvem projektu gre za spletni portal z objavljenimi video prispevki s področja politike, zdravja, kulture, športa, medicinsko-tehničnih pripomočkov za gluhe in naglušne ter z drugih področij, ki so pomembna oziroma zanimiva za gluhe in naglušne

osebe. Prispevki so opremljeni s podnapisi in/ali tolmačenjem v slovenski znakovni jezik za gluhe, dostopni pa so 24 ur na dan in 365 dni v letu tudi normalno slišočim. Pri drugem projektu pa gre za že tradicionalno TV oddajo, ki jo v sodelovanju z ZDGNS pripravlja RTV Slovenija in ki je namenjena tudi ozaveščanju širše javnosti o problematiki gluhih in naglušnih. Na leto posnamejo in predvajajo po 20 TV oddaj (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.3, 8.1, 8.2, 8.5*).

MK poroča, da je v radijskih programih **RTV Slovenija** pripravila in objavila vrsto vsebin na temo invalidov. Na Prvem programu Radia Slovenija so največ takih vsebin uvrstili v redne ciklične oddaje *Med štirimi stenami*, v katerih so govorili o otrocih s posebnimi potrebami, sporazumevanju gluhih, projektu *Podari delovno izkušnjo*, Downovem sindromu, otroški paralizi, dostopnosti do kulturnih dobrin slepim in slabovidnim, multipli sklerozi in podobnih temah. V oddajah *Dobro jutro otroci*, *Drugi jutranji kroniki*, *Nočnem obisku*, *Studiu ob 17-ih* in rednih informativnih oddajah, so kot doslej poročali tako o aktualnih kot tudi o bolj problemskih temah. Gostili so predstavnike zavoda Vozim in njihove akcije, s katerimi ozaveščajo mlade voznike o varni vožnji. V oddaji *Redno* so tudi napovedovali filme in oddaje z zvočnim opisom, ki so na sporedu na Televiziji Slovenija, ter sodelovali pri pripravi vsebin za spletno stran www.Dostopno.si. Z vrsto prispevkov so podpirali akcijo z naslovom *Podari delovno izkušnjo*, katere cilj je bil ozaveščanje in pospeševanje zaposlovanja oseb z invalidnostjo. Na Valu 202 so v letu 2016 vsak teden v akcijah Botrstvo pomagali otrokom, pogosto invalidnim ali z invalidnimi starši. Pripravili so tudi vrsto prispevkov, povezanih z invalidi, v različnih oddajah. Prav tako so obravnavali tudi pravico do osebne asistencije, predstavili so Knjižnico za slepe in slabovidne in še mnoge druge z invalidi povezane vsebine. Tudi na tretjem programu Radia Slovenije, ARS, so v letu 2016 redno predvajali literarne oddaje z radijskimi igrami, ki so bile namenjene tudi slepim in slabovidnim poslušalcem. Dve oddaji z naslovom *Jezikovni pogovori* so namenili sporazumevanju gluho-slepih oseb. Tudi regionalni radijski programi so v svoj program umeščali invalidske vsebine s svojih lokalnih območij, kar je zagotavljalo celovito poročanje o invalidskih vsebinah na celotnem ozemlju države (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 3.3, 4.5, 4.13, 8.1*).

RTV Slovenija je v letu 2016 obsežno poročala in predstavljala tudi zgodbe slovenskih paraolimpijskih športnikov s Paraolimpijskih iger v Riu, tako na radijskem kot televizijskem programu ter tudi na spletnih straneh RTV Slovenija in Multimedijskem portalu (MMC). Tesno so sodelovali s Paraolimpijskim komitejem in Zvezo za šport invalidov, ki sta novinarje na Televiziji Slovenija ažurno obveščala o dejavnostih in uvrstitvah vrhunskih športnikov invalidov. **RTV Slovenija** je v letu 2016 podprla tudi dve odmevni promocijski akciji Paraolimpijskega komiteja o paraolimpijskih športih. Kot medijski sponzor so na Televiziji Slovenija predvajali vrsto promocijskih spotov, ki so bili v javnosti dobro sprejeti (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 3.3, 4.5, 8.1, 9.1, 9.3*).

MK poroča, da so bile v programih **Televizije Slovenija** in v regionalnih TV centrih v prvi polovici leta 2016 bogato zastopane vsebine o invalidih. Že tradicionalno so jih umeščali v vse programe in žanre oddaj. Poleg umeščanja invalidskih vsebin v programe so invalide večkrat povabili v televizijske oddaje, v katerih so invalidi nastopali kot strokovnjaki s svojega poklicnega področja ali pa kot zanimivi sogovorniki s široko paleto znanj. V informativnih oddajah (*Poročila*, *Dnevnik*, *Odmevi in Slovenska kronika*) so poročali med drugim tudi o aktualnih dogodkih, povezanih z invalidi. Javnost so obveščali o novostih in težavah na področju socialne varnosti in rehabilitacije, izpostavili so pridobitve in dosežke na področju integracije invalidov v družbo ter poročali o akcijah, ki so jih izvajale invalidske in humanitarne organizacije z namenom izboljšanja kakovosti življenja invalidov. Novinarji in uredniki, ki so pripravljali prispevke s področja invalidov, so tudi na Televiziji teme obravnavali s posebno pozornostjo in v skladu s spoštovanjem dostojanstva invalidov. V rednih cikličnih oddajah *Tednik* in *Dobro jutro* so predstavili vrsto zgodb ljudi, ki se soočajo z invalidnostjo. V oddaji *Tednik* so poročali o Parkinsonovi bolezni, skupnosti Barka, ki skrbi za odrasle z motnjami v duševnem razvoju, ter s podporo dobrodelnih akcij pomagali invalidom in njihovim družinam. Kulturno-umetniški program so obogatili z vrsto dokumentarnih in celovečernih igranih filmov najvišje kakovosti, domače in tuje produkcije (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 3.3, 4.5, 8.1*).

V letu 2016 so na spletnih straneh **RTV Slovenija** objavili tudi 318 člankov, ki se ukvarjajo z življenjem, pravicami in potrebami invalidov. V teh člankih in tudi v oddajah, ki so dostopne na spletni strani RTV Slovenija, so senzorni in drugi invalidi lahko prišli do pomembnih informacij v zanje prilagojenih tehnikah (**MK**, ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.3, 4.5, 4.13, 8.1).

Ministrstvo za pravosodje skuša osvetliti to področje tudi v okviru izobraževalnih programov. Center za izobraževanje v pravosodju, ki skrbi za izobraževanje pravosodnih organov, se je leta 2017 lotil ozaveščanja in spoznavanja problematike invalidnih oseb v sodnih postopkih. V letu 2017 se nameravajo posvetiti tematiki oseb z okvaro sluha, z njo pa bodo seznanili čim širšo ciljno skupino, to so sodniki, tožilci, sodno in tožilsko osebje. Predavanje bodo vodili tolmači za slovenski znakovni jezik, namenjeno pa bo razumevanju oseb z okvaro sluha, predstavitvi specifik njihovega razumevanja in komunikacije, predstavljeni bodo možni tehnični pripomočki ter pravice, ki jih kot invalidne osebe imajo. Izobraževalni program je široko zastavljen, v naslednjih letih pa se bodo posvetili še drugim invalidnim osebam in njihovim težavam v sodnih postopkih.

Dogodki

MZZ je v letu 2016 sodelovalo pri naslednjih dogodkih v okviru Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju: OZN) in Evropske unije (v nadaljevanju EU):

- sodelovanje Stalnega predstavništva RS pri OZN in drugih mednarodnih organizacijah v Ženevi na letni razpravi o pravicah invalidov v okviru 31. zasedanja Sveta OZN za človekove pravice (v nadaljevanju: SČP) v Ženevi (29. februar do 24. marec 2016);
- Stalno predstavništvo RS pri OZN in drugih mednarodnih organizacijah v Ženevi je na 31. zasedanju SČP sodelovalo pri pogajanjih in soglasnem sprejemu resolucije z naslovom *The rights of persons with disabilities in situations of risk and humanitarian crisis*. Slovenija je resolucijo podprla;
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju Konference držav pogodbenic Konvencije o invalidih, ki je potekala med 14. in 16. junijem 2016 v New Yorku. Na zasedanju je sodelovala tudi predstavnica Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ);
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na 54. zasedanju Komisije za socialni razvoj, ki je potekala med 3. in 12. februarjem 2016 v New Yorku. Ena izmed tematik, o kateri se razpravlja na komisiji, so tudi invalidi. Stalno predstavništvo je podalo izjavo na panelu o pravicah invalidov;
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju 3. Odbora Generalne skupščine OZN za socialne, humanitarne in kulturne zadeve (3. oktober do 23. november 2016). Stalno predstavništvo je sodelovalo pri pogajanju in soglasnem sprejetju resolucije z naslovom *Inclusive development for persons with disabilities*, ki jo je Slovenija podprla;
- Stalno predstavništvo RS pri EU v Bruslju poudarja in se zavzema za pravice invalidov v kontekstu človekovih pravic na področju skupne zunanje in varnostne politike EU (**MZZ**, ukrep 1.1, 1.2 in 1.5).

V **URI – Soča RCZR** so v letu 2016 pripravili predavanja za strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji, zaposlovanju invalidov in socialnem varstvu, s tematiko zaposlitvene rehabilitacije in zaposlovanja invalidov: o delu zaposlitvenih centrov, dobrih praksah pri zaposlovanju invalidov, o ekonomskih in družbenih učinkih zaposlovanja invalidov v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih, o prehodu mladih z invalidnostjo iz izobraževanja na trg dela, o inovativnih in dobrih praksah drugih držav članic Evropske unije, o strategijah EU, o Konvenciji OZN, o pravicah invalidov, prilagoditvah delovnih mest invalidov in usposabljanju za aktivno življenje in delo (reference so navedene v prilogi B5) (**URI – Soča RCZR**, ukrep 1.2).

Kvantitativni podatki

MK (Direktorat za medije) poroča, da so bili v letu 2016 sofinancirani skupaj štirje kulturni projekti senzorno oviranih oseb, ki so bili namenjeni zlasti ozaveščanju širše javnosti o potrebah, problemih in

dosežkih slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih oseb, od tega so bili v okviru javnih razpisov MK sofinancirani en kulturni projekt ZDSSS v skupni vrednosti 26.287,00 EUR ter dva kulturna projekta ZDGNS v skupni vrednosti 23.309,53 EUR (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 8.1*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

V okviru izvrševanja svojih pristojnosti pa **Ministrstvo za pravosodje** namenja posebno pozornost tudi vlogam strank, ko/če jih seznani o morebitnih neustreznih odločitvah sodišč o naložitvi plačila stroškov za tolmačenje v primerih oseb s posebnimi potrebami. Stroški za tolmačenje, prevajanje ali za zagotovitev pisanja v obliki, razumljivi gluhih in slepih osebam, namreč ne bremenijo oseb s posebnimi potrebami, ampak jih krijejo sodišča iz proračuna. Takšnih vlog strank je sicer manj kot pet (5) na leto, s čimer pa je vselej seznanjeno tudi Vrhovno sodišče RS, ki skrbi za enotno sodno prakso.

Poročevalci nevladnih organizacij:

Zveza društev upokoencev Slovenije (v nadaljevanju: ZDUS), Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljevanju: NSIOS), Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v RS (v nadaljevanju: SOUS), Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS (v nadaljevanju: ZIZRS)

Programi

ZDUS poroča, da njihovi člani kot izobraževalci sodelujejo v programih in projektih (predvsem v programu Starejši za višjo kakovost življenja doma – Starejši za starejše). Na predavanjih, ki jih izvajajo za koordinatorje in prostovoljce, poudarjajo ustrezen odnos do invalidnosti, še posebno do invalidnosti starejših in njihovih pravic (da se jih obravnava kot enakovredne in enakopravne člane družbe). Prostovoljce spodbujajo, da nudijo laično pomoč invalidom, zlasti starejšim invalidom v svojem okolju. Kot dobro prakso navajajo pomoč pri različnih spremljanjih invalidov na sprehodih, obiskih pri zdravniku ter sodelovanje pri organizaciji pomoči za lažje življenje v domačem okolju.

ZDUS tudi poroča, da prostovoljke, ki prihajajo na domove starejših in starejših invalidov, le-te ozaveščajo o njihovih pravicah. Če je bilo treba, so posameznikom tudi pomagale pri uveljavljanju njihovih pravic (**ZDUS**, *ukrep 1.5*).

Dogodki

ZDUS je širšo javnost informiral v skladu z možnostmi, ki jih ima. V glasilu ZDUS Plus in reviji Vzajemnost so objavili različne članke, sodelovali so v posameznih občinskih časopisih ter z občasnimi prispevki tudi na televiziji in radiu. Prav tako so sodelovali na Festivalu za tretje življenjsko obdobje. Namenskega strokovnega gradiva v letu 2016 niso izdali (**ZDUS**, *ukrep 1.4*).

SOUS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti skupaj z Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (DSRPS) organizirala vsakoletne izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, ki je bilo uspešno organizirano 30. in 31. marca 2016 v Portorožu na temo: Kako lahko drugače? Socialna vključenost otrok, mladostnikov in odraslih s posebnimi potrebami. V okviru teme so udeleženci ugotavljali, kako je poskrbljeno za otroke s posebnimi potrebami v vrtcih in osnovnih šolah; analizirali, kakšne možnosti se ponuja otrokom, mladostnikom in odraslim s posebnimi potrebami s programi vzgoje, izobraževanja in usposabljanja; razpravljali o dejanski razpoložljivosti in ustreznosti storitev, ki se jih izvaja, ter kritično pregledali že obstoječe oblike pomoči ter nove oblike zagotavljanja socialne vključenosti. Osnovno sporočilo razprav je bilo, da se s socialno vključenostjo presega stanje, v katerem se posameznikom ali posameznim skupinam preprečuje dostop do pravic, priložnosti in virov, ki so na voljo v družbi in ki omogočajo uspešno vključenost vanjo. Gre za skrb za enakost ljudi, pravičnost, solidarnost ter za prizadevanje, da lahko vsi živijo čim bolj neodvisno in demokratično življenje, za spodbujanje enakopravnosti ljudi za življenje brez

izključevanja. Zaključki oziroma priporočila udeležencev so bili objavljeni na spletni strani **SOUS** in poslani pristojnim ministrstvom.

V sodelovanju z DSRPS je **SOUS** v Državnem svetu Republike Slovenije 16. novembra 2016 v Ljubljani organizirala tudi posvet na temo Skupna odgovornost za sodelovanje za prezrte otroke s posebnimi potrebami. Izhodišče razprave so bili najaktualnejši izzivi oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in njihova pojavnost glede na širšo populacijo oseb s posebnimi potrebami. Poudarjeno je bilo neskladje med nesistemsostjo in nesistematičnostjo iskanja rešitev ter partikularnostjo rešitev, ki jih izberejo posamezni deležniki pri delu z osebami s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Ugotavljali so, da še vedno primanjkuje znanja in veščin za uporabo ustreznih pristopov, še posebej vzgojiteljem in učiteljem v večinskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Opozorili so na problematičnost usmerjanja oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in zaskrbljenost ob ogroženosti oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter vseh drugih, ki z njimi delajo in živijo. Zaključki udeležencev so bili objavljeni na spletni strani DSRPS in poslani pristojnim ministrstvom (**SOUS**, ukrep 1.2).

SOUS je skupaj s DSRPS in založbo Centerkontura pripravila dve samostojni številki revije Specialna in rehabilitacijska pedagogika, osrednje in edine znanstvene in strokovne revije za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike. Revija je edina skupna strokovna in znanstvena revija za različna področja specialne in rehabilitacijske pedagogike, in sicer za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje, delo in varstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju, za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne oziroma z okvaro vidne funkcije, gibalno ovirane, dolgotrajno bolne, osebe z govorno-jezikovnimi motnjami, avtističnimi motnjami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (**SOUS**, ukrep 1.4).

ZIZRS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti skupaj z Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, MDDSZ, ZRSZ in URI - SOČA organiziral vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dneve, ki so bili 27. in 28. 9. 2016 v Portorožu na temo Do zaposlitve vodi več poti. Razprava je bila namenjena širšemu pogledu na različne dejavnike, od katerih sta odvisni uspešnost zaposlitve in tudi ohranitev zaposlitve. V prvem delu je tekla beseda o tem, kako lahko koncept socialne aktivacije prispeva k vključevanju po meri ljudi ter kakšen pomen imata iskanje potenciala in motiviranje posameznika. Poleg že obstoječih oblik zaposlovanja so se osredotočili še na priložnosti za razvoj podjetništva med invalidi, ki se v Evropi že uveljavlja kot uspešen koncept zaposlovanja ranljivih skupin ter strategijo razvoja socialne ekonomije, znotraj katere je uveljavljeno zaposlovanje invalidov v invalidskih podjetjih. Predstavljene so bile tudi tuje izkušnje pri zaposlovanju invalidov, in sicer model zaposlitvene rehabilitacije v Estoniji, v drugem delu pa izkušnje in stališča delodajalcev o zaposlovanju invalidov, izkušnje pri prehodu mladih iz šole na trg dela in delovanje zaposlitvenih centrov v zadnjem obdobju. Predstavljeni so bili ukrepi in strategije za zagotavljanje ustreznih delovnih mest, kot so zdravo in varno delo in delovno okolje, spodbudna organizacijska klima in sprejemanje raznolikosti na delovnem mestu. Posebej je bil predstavljen tudi koncept projekta aktivacije neaktivnih oseb s področja evropskih projektov, ki omogočajo nove priložnosti na trgu dela (**ZIZRS**, ukrepa 1.2 in 5.3).

ZIZRS je v okviru izobraževanja strokovnih delavcev pripravil in organiziral izobraževanja o naslednjih temah:

- Usposabljanje in zaposlovanje oseb s spektroatistično motnjo;
- KELS – delovno terapevtsko ocenjevanje (soorganizator Zbornica delovnih terapevtov Slovenije);
- Načrtovanje kariere invalidov;
- Dan poklicne in zaposlitvene rehabilitacije (v okviru mednarodnega kongresa EUMASS, soorganizator Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije);
- Usposabljanje in zaposlovanje ter značilnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju;
- Osebnostne motnje ter specifične metode dela (**ZIZRS**, ukrepa 1.2 in 5.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS je medije in nosilce javnih funkcij opozarjal na odpravljanje predsodkov in stereotipov, povezanih z invalidnostjo. Opozorila so se nanašala predvsem na nedoslednosti pri uporabi

terminologije, predvsem napačne uporabe izraza *hendikep* in neuporabe ustavno urejenega in drugače določenega ter sprejetega termina *invalid*. Na srečanjih s predstavniki državnih organov so opozarjali na slabo medresorsko sodelovanje na področju invalidskega varstva, predvsem pa na pomanjkljivo poznavanje, razumevanje in uresničevanje *Konvencije o pravicah invalidov* (v nadaljevanju: MKPI). Predlagali so dosledno spoštovanje MKPI, predvsem obveznost temeljitega posvetovanja z reprezentativnimi predstavniki v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide (**NSIOS**, ukrepi 1.1, 1.2, 1.3).

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MK) je opozorila na dejstvo, da je bil tudi v letu 2016 obseg TV oddaj, ki so bile prilagojene gluhih in naglušnim ter slepim in slabovidnim, še vedno sorazmerno majhen in da so še zlasti komercialne TV postaje bile posebej neprijazne in nedostopne senzorno oviranim osebam. Ob tem je predlagala, da se tudi v prihodnje - tako javne kot komercialne - TV postaje spodbuja k doslednejšemu izvajanju ukrepov za pozitivno prikazovanje invalidov v medijih, k povečevanju števila in obsega oddaj in filmov opremljenih z zvočnim opisom za slepe in s tolmačenjem v slovenskih znakovni jezik za gluhe ter tudi k povečevanju števila oziroma obsega vsebin namenjenih invalidom oziroma invalidski problematiki (**MK**, ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.3, 8.1).

Uresničevanje prvega cilja

Na področju ozaveščanja in informiranja je v letu 2016 potekalo več projektov (na nacionalni in mednarodni ravni) in dejavnosti (dogodki, seminarji, delavnice, strokovna srečanja), pri katerih so med drugim sodelovali URI – Soča, MZZ, MK, ZDUS, SOUS in ZIZRS.

MZZ je na mednarodni ravni sodelovalo pri več dogodkih v okviru Organizacije združenih narodov in Evropske unije. Slovenija je podprla resoluciji *The rights of persons with disabilities in situations of risk and humanitarian crisis* ter *Inclusive development for persons with disabilities*, ki sta bili soglasno sprejeti na zasedanjih Sveta OZN za človekove pravice oziroma 3. Odbora Generalne skupščine OZN za socialne, humanitarne in kulturne zadeve.

SOUS je skupaj s partnerji pripravila znanstvene in strokovne vsebine za revijo na področju specialne in rehabilitacijske pedagogike ter organizirala več izobraževanj strokovnih delavcev.

NSIOS je medije in nosilce javnih funkcij opozarjal na odpravljanje predsodkov in stereotipov, povezanih z invalidnostjo, ter na nedoslednosti pri uporabi terminologije na tem področju.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti takšno ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotoviti tudi storitve osebne pomoči in osebne asistENCE.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v njihovo zasebnost, družino, dom, korespondenco in druge vrste komuniciranja.

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da samostojno izbirajo obliko svojega bivanja ter kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva;
- 2.3 zagotavljanje osebne asistENCE invalidom (sistemska oz. zakonska ureditev tega področja);
- 2.4 zagotavljanje drugih programov in storitev, ki omogočajo samostojno in neodvisno življenje invalidom ne glede na bivalne okoliščine (oskrba na domu, prevoz, medicinska oskrba in drugo);
- 2.5 zagotavljanje brezplačnega prilagajanja bivalnih objektov in stanovanjskih površin funkcionalno oviranim osebam (povečana minimalna površina zaradi oviranega gibanja);
- 2.6 zagotavljanje varovanih in neprofitnih najemnih stanovanj invalidom (prednostna obravnava pri dodeljevanju stanovanj);
- 2.7 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov (sistem zagovornišva).

Nosilci:

MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP), Ministrstvo za infrastrukturo (v nadaljevanju: MZI) (Sektor za graditev in stanovanja), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, Inštitut RS za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV), Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP), MK, URI – Soča

Programi

MDDSZ poroča, da je v letu 2016 na podlagi javnega razpisa za sofinanciranje programov socialnega varstva (objavljenega v Uradnem listu RS, št. 97/2015) sofinanciralo 10 socialnovarstvenih programov za podporno bivanje invalidov in drugih specializiranih programov za organizacijo in spodbujanje neodvisnega življenja invalidov, od tega 3 javne socialnovarstvene programe in 7 razvojnih socialnovarstvenih programov. Višina sofinanciranja s strani **MDDSZ** je v letu 2016 znašala 356.592,12 EUR, od tega je bilo 211.392,12 EUR namenjenih javnim socialnovarstvenim programom in 145.200,00 razvojnim socialnovarstvenim programom (več v prilogi B2).

MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice) poroča, da so tudi v letu 2016 v njihovi službi opravljali svetovanja in delavnice v zvezi s prijavi na javne razpise **MK** in na evropske javne razpise (*MK, ukrep 2.7*).

Raziskovalna dejavnost

IRSSV je tudi v letu 2016 pripravil pregled izvajanja KPI, ki vsebuje podatke o številu uporabnikov socialnovarstvenih programov in o številu uporabnikov storitve pomoč na domu. **IRSSV** je poleg vsakoletnega spremljanja socialnovarstvenih programov v letu 2016 pripravil tudi analizo izvajanja programov osebne asistencije za leto 2015 (*IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4*).

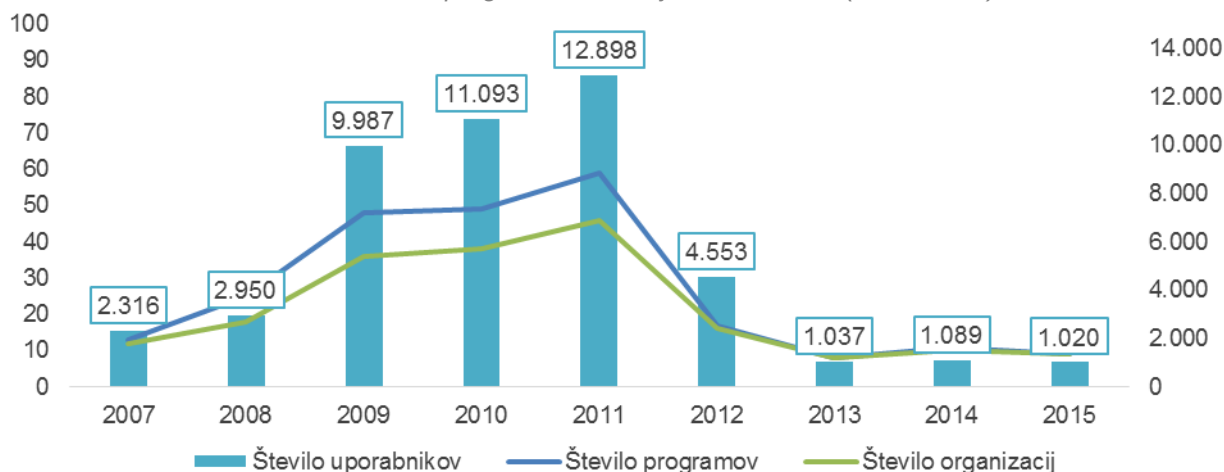
Na **URI – Soča** so v letu 2016 med drugim obravnavali področja gluhoslepote v Sloveniji primerjalno z drugimi državami članicami EU ter pripravo predlogov za izboljšave pravic gluhoslepih v Sloveniji. V nalogi je bila obravnavana problematika pravic gluhoslepih in pravne ureditve oseb z gluhoslepoto v Sloveniji v primerjavi s tujino. V raziskavi so poleg Slovenije sodelovale naslednje evropske države: Švedska, Finska, Danska, Nemčija, Hrvaška, Madžarska in Norveška. Na podlagi primerjave so bili izpeljani nekateri predlogi rešitev za izenačevanje možnosti življenja gluhoslepih z drugimi invalidi, kot na primer: upoštevanje funkcionalnih kriterijev gluhoslepote v zakonodajnih predpisih; vključitev gluhoslepote kot specifične samostojne invalidnosti oziroma prizadetosti v seznam telesnih okvar; redefiniranje normativa za delo z gluhoslepimi pri izvajanju posebnih socialnih programov; usposabljanje kakovostnega strokovnega kadra za delo z gluhoslepimi ter z njim omogočanje individualnega strokovnega dela z gluhoslepimi; razvijanje stroke in raziskovalne dejavnosti s področja gluhoslepote; strokovna podpora pri izobraževanju za otroke in odrasle osebe z gluhoslepoto; zgodnejše prepoznavanje in obravnava otrok z gluhoslepoto; usposabljanja in pomoč svojcem ljudi z gluhoslepoto ter njihova razbremenitev; nudenje osebne asistencije ljudem z gluhoslepoto; sprejem zakonodaje, ki vključuje pravico do uporabe tolmača za gluhoslepe ipd.

Kvantitativni podatki

IRSSV vsako leto (od leta 2007) pripravlja poročila o izvajanju programov socialnega varstva,³ ki jih sofinancira MDDSZ, med njimi tudi o izvajanju programov, namenjenih invalidom. Od začetka spremljanja v 2007 do leta 2011 se je število programov in uporabnikov postopoma povečevalo, nato pa je do leta 2013 precej upadlo (glej spodnjo sliko in preglednico); to pa zato, ker je MDDSZ – Direktorat za socialne zadeve prek razpisov do vključno leta 2011 sofinanciral tudi programe prevozov za invalide ter druge manjše programe za spodbujanje socialne vključenosti in neodvisnega življenja invalidov, kasneje pa praviloma ne več.

³ Podrobnejše analize socialnovarstvenih programov so objavljene na: <http://www.irssv.si/raz-porocila/socialne-zadeve#socialno-varstveni-programi>. Podatki za leto 2016 bodo predvidoma objavljeni v maju 2017.

Slika 1: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2007–2015)



Vir: IRSSV (ukrep 2.4)

Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2013–2015)

	2013	2014	2015
Število programov	8	11	9
Število organizacij	8	10	9
Višina vseh pridobljenih sredstev (EUR)	3,285.726,0	3,281.012,0	1,593.111,5
Višina sredstev, pridobljenih od MDDSZ (EUR)	446.356,0	519.408,0	768.063,7
Odstotek sredstev, pridobljenih od MDDSZ (%)	13,6	15,8	38,9
Število uporabnikov	1037	1089	1020

Vir: IRSSV (ukrep 2.4)

V letu 2016 je **IRSSV** opravil tudi analizo izvajanja programov osebne asistence z naslovom *Spremljanje programov osebne asistence – analiza izvajanja programov v letu 2015*,⁴ katere izsledki so bili uporabljeni tudi pri oblikovanju *Zakona o osebni asistenci* (v nadaljevanju: ZOA), ki je bil februarja 2017 sprejet v Državnem zboru RS.

Namen študije je bil predvsem raziskati, kako je v Sloveniji organizirana osebna asistenca, kakšna oskrba in v kolikšnem obsegu se izvaja pod okriljem osebne asistence, kdo so njeni izvajalci in kdo uporabniki. Drugi namen naloge je bil vzpostaviti izhodišča za redno letno spremljanje programov osebne asistence v prihodnje, tudi v luči vedno večjih mednarodnih in nacionalnih potreb po raznorodnih in vedno bolj podrobnih statistikah na področju dolgotrajne oskrbe.

Na podlagi analize smo ugotovili, da je bilo v letu 2015 v programe osebne asistence vključenih 1125 uporabnikov, med njimi je bilo največ gibalno oviranih. V povprečju so prejeli dobrih 12 ur asistence na teden. Kot ključne storitve osebne asistence lahko opredelimo storitve, namenjene pomoči pri opravljanju temeljnih in podpornih dnevnih opravil, saj sta skoraj dve tretjini (61,5 %) vseh ur osebne asistence namenjeni izvajanju takšnih oblik pomoči. Uporabnikov, ki so v letu 2015 prejeli 30 ali več ur osebne asistence na teden in so bili stari od 18 do 65 let, je bilo 160. Ti uporabniki bodo na podlagi starostnega kriterija in potrebe po 30 ali več urah osebne asistence na teden upravičeni do sistemske zagotovitve osebne asistence. Na podlagi podatka o številu dodatnih ur asistence, ki bi jih po poročanju izvajalcev še potrebovali trenutni uporabniki osebne asistence, pa smo ocenili, da bi bilo do zakonske zagotovitve osebne asistence upravičenih še približno 50 do 100 oseb.

V programih osebne asistence je bilo v letu 2015 zaposlenih 392 oseb (366 oziroma 93,4 % osebnih asistentov in 26 oziroma 6,6 % koordinatorjev). Programi osebne asistence so financirani iz različnih virov. V letu 2015 je bilo programom osebne asistence namenjenih skoraj pet milijonov evrov

⁴ Poročilo je v celoti dostopno na: https://www.irssv.si/upload2/Osebna%20asistenca_IRSSV2016.pdf

(4,905.435,5 EUR). Sredstva MDDSZ so obsegala 62,5 % celotnih prihodkov, sredstva FIHO 22,6 % sredstev, sredstva občin 5,8 % skupnih financ, prispevki uporabnikov 2,6 %, sredstva donatorjev 1,1 %, sredstva ZRSZ 1,0 %, sredstva iz drugih proračunskih virov 0,7 %, prilivi iz članarin 0,1 % ter drugi viri 3,3 % vseh pridobljenih sredstev. Prejemanje osebne asistencije je bilo v 18 organizacijah popolnoma brezplačno za uporabnika, v 12 organizacijah pa imajo uveden določen sistem plačevanja storitev (**IRSSV, ukrep 2.3**).

Na podlagi analize izvajanja pomoči na domu, ki jo **IRSSV** redno izvaja od leta 2008, je bilo med uporabniki pomoči na domu v letu 2015⁵ 228 oseb s statusom invalida po ZDVTDP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja; 214 invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij in osem hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva⁶ (**IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4**).

Na podlagi spremljanja izvajanja storitev v VDC in CUDV⁷, ki jo prav tako izvaja IRSSV, pa je med uporabniki VDC in CUDV v letu 2015 dodatek za tujo nego in pomoč po ZDVTDP prejelo 770 uporabnikov. V letu 2015 je 1380 uporabnikov prejelo celotno nadomestilo za invalidnost.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MOP navaja, da pri izvajanju nalog dosledno spoštuje in upošteva določbe predpisov o graditvi objektov, ki bi kakorkoli lahko vplivali na zagotavljanje dostopnosti in potreb invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah, določenih s *Pravilnikom o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter več stanovanjskih stavb*⁸ (**MOP, ukrep 2.5 in 2.6**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

YHD, NSIOS

Zakonodaja v pripravi

YHD je poročalo o aktivnostih pri pripravi nove zakonodaje na različnih področjih:

- Decembra 2016 je bil v državnem zboru v parlamentarno obravnavo vložen *Predlog zakona o osebni asistenci*,⁹ ki so ga podprle vse parlamentarne stranke (**YHD, ukrep 2.3**).
- Pripombe na predlog Nacionalnega stanovanjskega programa 2015–2025: V letu 2015 je kot nujen ukrep YHD usklajeno s člani MDI predlagalo možnost skupnostnega najema stanovanj iz sklada javnih najemnih stanovanj za ranljivejše skupine prebivalstva, vendar v letu 2016 niso prejeli nobenega pojasnila glede omenjenega predloga (**YHD, ukrep 2.1**).
- Predlog za ustanovitev nacionalne medresorske skupine za proces DI: V okviru MDI je YHD v letu 2015 pripravilo osnutek Sklepa o ustanovitvi, nalogah in sestavi Medresorske delovne skupine za pripravo strategije procesa deinstitucionalizacije in evalvacije razvoja storitev v

⁵ Podatki za leto 2016 bodo dostopni v drugi polovici leta 2017.

⁶ Lebar L., Kovač N., Nagode M., Vidrih N.. 2016. Izvajanje pomoči na domu: analiza stanja v letu 2015: končno poročilo. Ljubljana: IRSSV. Poročilo je v celoti dostopno na:
<https://www.irssv.si/upload2/Izvajanje%20PND%20za%20leto%202015.pdf>

⁷ Smolej Jež S., Vidrih N., Kovač N., Nagode M.. 2016. Spremljanje izvajanja storitev v VDC in CUDV: končno poročilo. Ljubljana: IRSSV. Poročilo je dostopno na:

http://irssv.si/upload2/VCD_CUDV%20koncno%2030.9.2016.pdf

⁸ Uradni list RS, št. 97/03, 33/07 – ZPNačrt in 77/09 – odl. US

⁹ Vsebina predloga *Zakona o osebni asistenci* je dostopna na: [https://www.dz-](https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=52740F6BEB8F4279C1258090002C4F00&db=pre_zak&mandat=VII)

[rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=52740F6BEB8F4279C1258090002C4F00&db=pre_zak&mandat=VII](https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=52740F6BEB8F4279C1258090002C4F00&db=pre_zak&mandat=VII)

skupnosti v RS in ga poslalo na MDDSZ, vendar je v letu 2016 še niso ustanovili (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

Programi

YHD je poročalo po skupinah aktivnosti, ki jih izvaja oz. pri njih sodeluje:

a. IZVAJANJE PROGRAMOV, KATERIH UPORABNIKI SO INVALIDI IN NJIHOVI BLIŽNJI

Program Neodvisno življenje hendikepiranih: osebna asistenca (v nadaljevanju: NŽH): Uporabniki programa NŽH so hendikepirani posamezniki, ki potrebujejo osebno asistenco, da lahko živijo neodvisno glede na lastne želje in predstave, zunaj zavodov, domov za ostarele, bivanjskih skupnosti in drugih institucionaliziranih oblik življenja. V program so vključeni tako gibalno, senzorno kot tudi intelektualno ovirani uporabniki, stari 18 do 65 let, z izjemami zaradi posebnih okoliščin ali potreb, na območju vse Slovenije oz. v krajih, kjer uporabniki v vsakdanjem življenju potrebujejo pomoč ali spremstvo. Prednost imajo mlajši, aktivni (študentje, zaposleni) uporabniki, članstvo v društvu pa ni pogoj za vključitev v program.

V letu 2016 je bilo v program NŽH vključenih 115 uporabnikov, katerim so bile zagotovljene storitve, ki temeljijo na načelih neodvisnega življenja. Ta opredeljujejo neodvisno življenje kot proces ozaveščanja, opolnomočenja in emancipacije, ki ga morajo nadzorovati hendikepirani sami. Nasprotujejo razvoju in vzdrževanju sistemov, ki pomenijo odvisnost znotraj institucionalnih okvirjev, delitvi hendikepiranih glede na medicinske diagnoze. Temeljijo na izenačevanju možnosti, opredeljevanju lastnih potreb, izbiri in nadzoru nad storitvami.

Osebno asistenco je v letu 2016 uporabljalo 89 uporabnikov iz vse Slovenije, povprečno pa imajo v programu zagotovljenih 182,33 ure asistenc na mesec (podatek pomeni povprečje v letu 2016). Preostali uporabniki uporabljajo druge dejavnosti, kot so prevozi hendikepiranih oseb, vrstniško svetovanje in informiranje ter zagovorništvo.

To je še vedno edini program, ki zagotavlja osebno asistenco po načelih ENIL – Mednarodne mreže za neodvisno življenje. Nekaterne invalidske organizacije sicer izvajajo programe s podobnim imenom, vendar gre za drugačne vrste storitev. Da bi se lahko imenovala osebna asistenca, mora imeti moč odločanja v največji meri uporabnik sam (sam odloča, kdo mu bo nudil asistenco, kdaj, kje, kako, in sam usposobi svoje asistente). Pod podobnimi pogoji ima lahko asistenco tudi oseba z intelektualnimi ovirami oz. oseba, ki ne more vsega tega opraviti sama, v takem primeru asistenco vodi skrbnik oz. druga oseba (*YHD, ukrep 2.3*).

Program Svetovanje in zagovorništvo uporabnikov: Hendikepirani koordinatorji programa, ki so tudi sami uporabniki osebne asistenc, nudijo drugim uporabnikom svetovanje, ki zadeva različna področja življenja, zagovorništvo uporabnikom v različnih situacijah ter reševanje konfliktov med uporabniki in osebnimi asistenti. Aktivnost je na voljo vsem uporabnikom NŽH v delovnem času koordinatorjev programa. V letu 2016 je to storitev uporabljalo 29 uporabnikov. Na voljo je tudi vrstniško svetovanje v izvedbi štirih uporabnic programa NŽH. Gre za odnos vzajemnega zaupanja in diskretnosti, pri čemer vrstniški svetovalec posluša in podaja lastne izkušnje, v katerih se uporabnik lahko prepozna ali pa najde ustrezen rešitev za svoje težave. V individualni obliki je vrstniško svetovanje dostopno uporabnikom osebno, po telefonu ali elektronski pošti. Storitve je v individualni ali skupinski obliki uporabljalo 16 različnih uporabnikov (*YHD, ukrep 2.7*).

Program Prevozi uporabnikov: Prevoze opravljajo med tednom, tudi zunaj delovnega časa koordinatorjev, odvisno od potreb uporabnikov. Izjemoma je po predhodnem dogovoru mogoče izkoristiti prevoz tudi med vikendom. Skupaj je to storitev v letu 2016 uporabljalo 33 različnih uporabnikov in uporabnic (*YHD, ukrep 2.4*).

Program Prehodno stanovanje: Od Mestne občine Ljubljana ima YHD v najemu prehodno stanovanje, ki ga nudi uporabnikom in jim s tem omogoča začasno namestitve in bivanje, dokler si ne uredijo svojega prebivališča. V mesecu maju je nastala menjava, saj je stanovalka dobila lastno

neprofitno stanovanje prek razpisa, tako da so lahko novi uporabniki omogočili, da se je preselila iz doma svojih staršev in zaživela neodvisno. V letošnjem letu so se pokazale še dodatne potrebe po takšnem stanovanju, zato so se začeli z JSS MOL dogovarjati glede najema še enega prehodnega stanovanja. Na YHD se je namreč obrnil občan Ljubljane, ki trenutno živi v zavodu, vendar bi si želel spet živeti neodvisno, v stanovanju v Ljubljani (YHD, ukrep 2.6).

b. PROJEKTI OZAVEŠČANJA O INVALIDSKI PROBLEMATIKI

Akcija Poslanec osebni asistent: V letu 2015 je YHD pozvalo vse poslance, da del dneva preživijo z uporabniki in postanejo njihovi osebni asistenti. Namen akcije je bil, da se tistim, ki sprejemajo zakone v državi, omogoči, da za nekaj ur postanejo osebni asistenti in tako sami presodijo, kako bistvena je osebna asistenca za neodvisno življenje hendikepiranih, saj jim omogoča življenje, medtem ko življenje v institucijah pomeni zgolj preživljanje. V akciji je skupaj sodelovalo skupaj 11 poslancev. Prispevki o tem so bili objavljeni na spletni in FB strani društva, na spletni strani projekta MDI ter na spletni strani medija Za-misli.¹⁰ Akcija se je nadaljevala tudi v letu 2016¹¹ (YHD, ukrep 2.3 in 2.4).

Dogodki

Na Center za poklicno izobraževanje je YHD v letu 2016 spet vložilo novo Nacionalno poklicno kvalifikacijo, in sicer osebni asistent/osebna asistentka (YHD, ukrep 2.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da se je aktivno vključeval v pripravo in sprejemanje ZOA. Izvedli so primerjalno analizo sistemskega urejanja osebne asistencije (OA) v drugih državah članicah, ki OA že imajo zakonsko urejeno. Različnim deležnikom so nudili pomoč in sodelovanje pri pripravi ZOA, predvsem pa so delovali na področju informiranja o potrebah, ki jih zakon pokriva. O zakonu in osebni asistenci so aktivno obveščali tudi medije in javnost. V okviru koncepta samostojnega življenja in procesa dezinstitutionalizacije so z različnimi deležniki doma in v tujini izmenjali mnenja, kako vzpostaviti robusten sistem podpornih storitev za neodvisno življenje in bivanje v skupnosti. Prav tako so se udeleževali srečanj s predstavniki resornega ministrstva, poslanskih skupin, nastopali pa so tudi v medijih in javnosti sporočali svoja stališča.

Uresničevanje drugega cilja

Tudi v letu 2016 je v okviru drugega cilja največ aktivnosti potekalo v okviru zagotovitve in ureditve osebne asistencije. Predvsem YHD in NSIOS sta bila aktivno vključena v pripravo *Zakona o osebni asistenci* (ZOA). Decembra 2016 je bil v državnem zboru v parlamentarno obravnavo vložen *Predlog zakona o osebni asistenci*, ki so ga podprle vse parlamentarne stranke¹².

¹⁰ <http://za-misli.si/subkultura/2239-poslanec-osebni-asistent>

¹¹ <http://za-misli.si/subkultura/2765-poslanec-uros-prikl-kot-osebni-asistent>

¹² Zakon je bil sprejet v februarju 2017.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oz. komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oz. v vse sfere človekovega življenja, kot so npr. izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada RS je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 'Dostopna Slovenija'. Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, ki gluhim in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar obsega dostopnost do informacij v njim prilagojenih tehnikah.

Ukrepi:

- 3.1 zagotavljanje mogoče dostopnosti do prevoza (v Republiki Sloveniji do krajev prometnega območja, na katerem je vzpostavljen javni potniški promet, vsak dan v tednu, in do taksijev) – vstop, izstop, slušno in vidno obveščanje;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti do grajenega okolja ali do vseh objektov v javni rabi;
- 3.3 zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij (prilagoditev gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivo tehniko; uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah; spodbujanje e-dostopnosti in uporabe druge informacijsko-komunikacijske tehnologije; spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Braillovo pisavo; ohranjanje relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, to je centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami);
- 3.4 zagotavljanje dostopnosti do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe, spodbujanje turističnih agencij k oblikovanju turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.5 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v skladu z Direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MZI, MOP, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Ministrstvo za infrastrukturo (v nadaljevanju: MZI), MOP, Ministrstvo za pravosodje, Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljevanju: NIJZ), MK

Sprejeta zakonodaja

MZI poroča, da Republika Slovenija na področju ureditve položaja invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo sledi zakonodaji EU na področju letalskega prevoza, standardom in priporočeni praksi Mednarodne organizacije civilnega letalstva (International Civil Aviation Organization – ICAO) in smernicam Evropske konference civilnega letalstva (European Civil Aviation Conference – ECAC).

V zadnjem obdobju je bila na ravni ECAC-a na področju oseb z omejeno mobilnostjo v ospredju tudi boljša dostopnost do storitev informacij. Države članice ECAC-a se zavedajo, da pomembnost informacij, ki se potnikom posredujejo po internetu, narašča iz dneva v dan, saj nove tehnologije (tablični računalniki, pametni telefoni, dostopne točke Wi-Fi itd.) omogočajo preprost in neposreden dostop do javnosti. V zvezi s tem je bil opredeljen usklajen pristop o tem, kako letališča in letalski prevozniki prenašajo informacije invalidnim osebam in osebam z zmanjšano mobilnostjo. V ta namen so bile na ravni ECAC-a na področju ravnanja oseb z omejeno mobilnostjo pripravljene smernice glede informacij na spletišču za osebe z omejeno mobilnostjo, namenjene letalskim prevoznikom in letališčem (**MZI**, ukrep 3.3).

Zakonodaja v pripravi

MZI je že v letu 2015 začelo pripravljati nov *Zakon o motornih vozilih*, ki bo nadomestil obstoječi *Zakon o motornih vozilih*¹³, vseboval pa bo tudi določbe, ki bodo olajšale obveznosti invalidnih oseb. Predlog je, da se v vsebino 29. člena obstoječega zakona doda nov šesti odstavek, ki določa izjemo glede določanja uporabnika vozila v primerih, ko je lastnik vozila fizična oseba brez ustreznega vozniškega dovoljenja, če gre za polnoletno invalidno osebo. Kriterij za invalidnost je isti, kot je določen v *Zakonu o letni dajatvi za uporabo vozil v cestnem prometu*¹⁴. Navedena izjema je določena zato, ker te invalidne osebe vozijo različne osebe in ni primerno, da je v njihovem primeru zgolj ena oseba določena kot uporabnik tega vozila. Izjema velja tudi v primerih, ko mora tak invalid opraviti vozniški izpit na svojem vozilu, ki je predelano posebej zanj, zato mora biti že prej registrirano nanj. S to rešitvijo je **MZI** ugodil tudi mnenju zagovornika načela enakosti, ki meni, da so po veljavnem zakonu polnoletne invalidne osebe, ki morajo imenovati uporabnika, obravnavane diskriminatorno. Obstoječi šesti odstavek se ustrezno preštevilči v sedmega. Enako kakor je določen nov šesti odstavek, se ustrezno dopolni tudi sedmi odstavek. Polnoletna invalidna oseba brez veljavnega vozniškega dovoljenja, ki ji je z odločbo priznana oprostitve plačila letne dajatve, je lahko določena kot uporabnik vozila iz drugega odstavka 29. člena zakona (vozilo iz pogodbe o lizingu ali pogodbe o zakupu ali prodaje s pridržkom lastninske pravice). Sprememba *Zakona o motornih vozilih*, objavljena v *Uradnem listu RS* dne 4. 11. 2016, ki je začela veljati 19.11.2016, pa ni neposredno povezana z nobenim izmed ukrepov API (**MZI**, ukrep 3.1).

MOP je poročal, da pripravlja novo gradbeno in prostorsko zakonodajo, tudi v sodelovanju s pristojnimi organizacijami s tega področja, ki bo med drugim vplivala tudi na zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov za invalide in druge funkcionalno ovirane osebe. Pričakujejo, da bodo novi predpisi uveljavljeni že v letu 2017. V letu 2016 je **MOP** izvedel tudi javno naročilo izdelave priročnika *Inkluzivno oblikovanje in dostop do informacij v okviru načrtovanja in graditev objektov v javni rabi*,¹⁵ ki vključuje tudi uporabnike z različnimi oviranostmi (**MOP**, ukrep 3.2).

Ministrstvo za pravosodje poroča, da je Vlada RS v Državni zbor RS posredovala predlog novele *Zakona o kazenskem postopku ZKP-N*, s katerim bo med drugim v slovenski pravni red preneslo precejšen del Direktive 2012/29/EU Evropskega parlamenta in sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ, ki na sistemski ravni ureja položaj žrtev kaznivih dejanj. Posredno se z načrtovanimi spremembami izboljšuje tudi položaj invalidov, kolikor so žrtve kaznivih dejanj. Tako bo npr. vsaka žrtev kaznivega dejanja individualno ocenjena glede njenih potreb po zaščiti, pri čemer bo treba posebej upoštevati tudi morebitno invalidnost. Takšna ocena se bo v nadaljnjem postopku upoštevala pri uporabi različnih, z zakonom predvidenih zaščitnih ukrepov. Glede na implementacijo omenjene direktive se širi tudi pravica žrtve kaznivega dejanja do tega, da jo med predkazenskim in kazenskim postopkom spremlja oseba, ki ji zaupa, predlog novele pa vsebuje

¹³ Uradni list RS, št. 106/10, 23/15 in 68/16.

¹⁴ Uradni list RS, št. 57/08.

¹⁵ Priročnik je dostopen na:

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/inkluzivno_oblikovanje.pdf.

tudi druge rešitve, ki izboljšujejo položaj žrtev kaznivih dejanj. Med drugim je tako predvidena splošna določba, ki bo zavezovala pravosodne in druge države organe, da v predkazenskem in kazenskem postopku še posebej skrbno in obzirno ravnajo z oškodovanci, osumljenci, obdolženci in obsojenci, kadar je to potrebno zaradi njihove starosti, zdravja, neboljnosti, ranljivosti ali drugih podobnih okoliščin. Poleg tega se izrecno širi smiselna uporaba določb o uporabi jezika v postopku tudi na neme osebe (sedanja določba 8. člena *Zakona o kazenskem postopku*¹⁶ namreč predvideva takšno smiselno uporabo le za gluhe osebe). Predlog novele ZKP-N skratka vsebuje kar nekaj določb, ki bodo izboljšale položaj invalidov v predkazenskem in kazenskem postopku.

Na področju izvrševanja kazni zapora so bile z *Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij*¹⁷ (v nadaljevanju: ZIKS-1F) v letu 2015 dodane nove določbe, ki posebej urejajo prestajanje kazni za obsojence, ki (zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti) potrebujejo dodatno pomoč. Novi drugi odstavek 60. člena ZIKS-1 tako določa, da ti obsojenci lahko bivajo v za to prilagojenem prostoru ali oddelku enega od zavodov. Slovenski zavodi za prestajanje kazni zapora niso prostorsko prilagojeni za obsojence s takšnimi težavami, zato je **Ministrstvo za pravosodje** tudi v skladu s sodbo ESČP Grimalovs v Latviji (št. 6087/03) sledilo obveznosti države, da zagotovi ustrezne pogoje za zaprte osebe s posebnimi potrebami. Ureditev takšnih oddelkov je predvidena v Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni (za moške) in v Zavodu za prestajanje kazni zapora Ig (za ženske). Poleg navedenega je novela ZIKS-1F z novim 82. členom ZIKS-1 natančneje uredila tudi možnost prekinitve izvrševanja kazni v primerih, ko obsojenec brez tuje pomoči ni sposoben sam opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb, zavod pa mu te pomoči ne more zagotoviti (druga točka prvega odstavka 82. člena ZIKS-1).

Tudi ob pripravi zadnjih sprememb *Zakona o brezplačni pravni pomoči*¹⁸, ki so bile uveljavljene v lanskem letu, je bila določba 22. člena, ki določa pogoje za določitev izjemne pravne pomoči, nomotehnično izboljšana. Po novem se lahko izjemna brezplačna pravna pomoč med drugim dodeli tudi zaradi družinskih razmer prosilca, če so stroški za preživljanje družine obremenjeni s stroški za vzdrževanje družinskega člana z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju, s stroški za vzgojo in izobraževanje otrok s prilagojenimi potrebami oziroma drugimi stroški, ki so nastali zaradi višje sile ali zaradi razlogov, ki niso na strani prosilca ali družinskih članov.

Programi

NIJZ poroča, da so v sklopu izvajanja presejalnega programa za raka debelega črevesa in danke *Program Svit* načrtovane in izvajane posebne aktivnosti za olajšano vključevanje invalidnih oseb v postopke presejalnega programa. Razvoj in usposabljanje zdravstvenih delavcev poteka v sodelovanju s strokovnjaki, specializiranimi za lažje vključevanje invalidov v družbo. V Programu Svit so na voljo gradiva, namenjena invalidnim osebam:

- gluhim in naglušnim so na voljo vsa navodila v slovenskem znakovnem jeziku (objavljena na spletni strani ter YouTube kanalu **NIJZ**),
- spletna stran je prilagojena za lažje branje slepim in slabovidnim osebam, na voljo so jim tudi navodila v zvočni obliki, ki so objavljena na spletni strani, po želji pa jim jih lahko pošljemo tudi na dom,
- možnost naročanja v kolonoskopske centre, ki so prilagojeni za dostop osebam na invalidnem vozičku,
- gibalno oviranim osebam je na voljo obisk patronažne medicinske sestre, ki jim pomaga pri posameznih korakih vključevanja v Program Svit,
- če se na Svitov dogodek, kot je Svitov dan, napove skupina gluhih in naglušnih oseb, zavarovalnica krije stroške tolmača v slovenski znakovni jezik (do ene ure),

¹⁶ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US in 65/16 – odl. US.

¹⁷ Uradni list RS, št. 54/15.

¹⁸ Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 23/08, 15/14 – odl. US in 19/15.

- prav tako so vsi kratki filmi o Programu Svit, ki jih NIJZ objavi na kanalu YouTube, podnaslovljeni – predvsem zaradi gluhih in naglušnih oseb (**NIJZ, ukrepa 3.2, 3.3**).

MK (Direktorat za kulturno dediščino) poroča, da je v zvezi z uresničevanjem 3. cilja v letu 2016 Informacijsko-dokumentacijski center za dediščino, ki deluje v okviru Direktorata za kulturno dediščino na MK (v nadaljevanju INDOK center), izvedlo naslednje:

- ob načrtovanju stavbe Ministrstva za kulturo na Metelkovi 4 je bilo poskrbljeno, da so prostori INDOK centra Direktorata za kulturno dediščino in s tem tudi vse gradivo, ki ga center hrani, dostopni tudi gibalno oviranim osebam,
- s projekti digitalizacije dediščine ter javno dostopnostjo podatkov registra nepremične kulturne dediščine in z njim povezanih dokumentov na spletu so v INDOK centru izboljšali dostop do dediščine in do informacij o njej tudi gibalno in senzorno oviranim osebam,
- knjižnica INDOK centra je vključena v sistem COBISS, kar omogoča vpogled v gradivo in olajšano medknjižnično izposojlo tudi gibalno in senzorno oviranim osebam (ukrepa 3.2 in 3.3).

MK (Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) je tudi v letu 2016 javnim zavodom, ki jih sofinancira, ob pripravi letnih programov dela podalo priporočila in pobude za oblikovanje programskih usmeritev, ki zagotavljajo uresničevanje pravice do dostopnosti muzejev, arhivov in knjižnic invalidom v okviru izvajanja nalog javne službe. Iz poročil javnih zavodov s področja muzejske, arhivske in knjižnične dejavnosti je bilo na podlagi posodobljenih obrazcev, ki so namenjeni poročanju o sodelovanju z invalidi, moč ugotoviti, da se je takšna dostopnost kljub pomanjkanju finančnih sredstev izboljšala (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

V letu 2016 se je v okviru *Evropske kohezijske politike 2014–2020*, ki ga izvaja Evropski socialni sklad, začel projekt razvoja slovenskega javnega elektronskega arhiva *e-ARH.si*. Cilj projekta je do leta 2020 nadgraditi in poglobiti dosedanja prizadevanja na področju dolgoročnega ohranjanja elektronskega arhivskega gradiva, v okviru katerega bo tudi mogoče pripravljati arhivsko gradivo, ki bo dostopno slepim in slabovidnim osebam (**MK, Arhiv Republike Slovenije ukrepa 3.2 in 3.3**).

Slovenske splošne knjižnice so tudi v letu 2016 izvajale številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije, vključno z invalidi in osebami s posebnimi potrebami. Tako so invalidom in drugim obiskovalcem s posebnimi potrebami tudi v letu 2016 omogočale brezplačne ali znižane članarine, prilagojene izposojevalne roke za knjižnično gradivo, dostavo knjižničnega gradiva na dom, bibliobusno službo, organiziranje premičnih zbirk knjižničnega gradiva, izvajanje storitve branja na domu, organiziranje obiskov knjižničarja v domovih za starejše občane, v varstveno-delovnih centrih in bivalnih skupnostih, organizirale so tudi različne tečaje informacijskega opismenjevanja za različne skupine invalidov in drugih oseb s posebnimi potrebami, izvajale so biblioterapevtske programe za osebe s težavami v duševnem zdravju, omogočale tolmačenje na prireditvah, ki so jih organizirale splošne knjižnice, v slovenski znakovni jezik gluhih, omogočale e-dostop do knjižničnega gradiva v elektronski obliki, organizirale so učno pomoč za otroke s specifičnimi učnimi težavami (**MK, ukrepi 3.2, 3.3, 4.13, 8.3**).

V letu 2016 je **Služba za upravno poslovanje, splošne zadeve in informatiko (MK)** sodelovala z drugimi službami pri projektih, ki uporabljajo informacijsko tehnologijo, kar invalidom omogoča lažjo dostopnost. Takšen primer je projekt informacijske podpore izvajanju javnih razpisov (*Ejr*) (**MK, ukrepa 3.1 in 3.2**).

Dostopnost radijskega in televizijskega medija so na **RTV Slovenija** omogočali s podnaslavljanjem, tolmačenjem v slovenski znakovni jezik ter z zvočnim opisovanjem oddaj domače produkcije, tudi v otroškem in mladinskem programu. Prizadevali so si tudi za čim večjo dostopnost do oddaj na spletu. Mesečno so podnaslovili več sto oddaj, dnevno pa več kot 10 informativnih oddaj v živo, druge oddaje (izobraževalne, mladinske, otroške ...) pa za ponovitve ter objavo v audio- in videoarhivu. Poleg tega so neposredno prenašali oddaje s tolmačem in tako zagotovili sočasno dostopnost tudi v primerih, ko

ni bilo na voljo prostega programskega termina v programih Televizije Slovenija. Portal www.dostopno.si, ki je namenjen invalidskim tematikam, pa so na **RTV Slovenija** v letu 2016 dodatno obogatili z vrsto vsebin in oddaj v prilagojenih tehnikah za invalide. Spletna stran je narejena v skladu s standardi spletne dostopnosti za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne in omogoča enostaven in pregleden dostop do širokega kroga informacij. Spletna stran je tudi zbirališče – arhiv vseh oddaj in prispevkov, ki se vsebinsko ukvarjajo z invalidsko problematiko, prav tako kot tudi vseh oddaj, ki so z ustreznimi tehnikami prilagojene predvsem senzorno oviranim osebam. Spremljali so dogodke, jih najavljali, prav tako so promovirali oddaje lastne radijske in televizijske produkcije, pisali so o življenju invalidov in o družbenih premikih, ki vplivajo na njihovo življenje. V povprečju so leta 2016 v osrednji rubriki na mesec objavili 25 do 30 člankov, poleg tega pa še vrsto obvestil, 10 intervjujev in še vrsto različnih drugih prispevkov. Ti so se nanašali na vsa področja življenja: osebne izkušnje, kulturo, šport, družbo, zakonodajo idr. (**MK**, ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 3.3, 4.5, 4.13, 8.1).

MK poroča o naslednjih aktivnostih:

Aktivnosti v muzejih in drugih javnih ustanovah s področja kulturne dediščine (**MK**, ukrepi 3.2, 3.3, 4.5, 8.1, 8.9):

- V letu 2016 so v Narodnem muzeju Slovenije invalidom omogočali dostop z dvigalom. Za gibalno in senzorno ovirane osebe so v letu 2016 pripravili igro *Tipni spomin*.
- V Prirodoslovnem muzeju Slovenije sta bili invalidom dostopni stalna razstava in v letu 2016 odprta začasna razstava z naslovom *Naše malo veliko morje*. Začasno razstavo so dopolnili s kopijami predmetov, ki so jih slepi in slabovidni obiskovalci muzeja lahko otipali. Avdio gradivo po razstavah Prirodoslovnega muzeja Slovenije je bilo opremljeno s podnapisi, zato so gradivo lahko spremljali tudi gluhi in naglušni. Muzej je v letu 2016 aktivno sodeloval tudi z organizacijami, ki združujejo ranljive skupine.
- V Slovenskem etnografskem muzeju je bila invalidom z dvigalom dostopna razstava z naslovom *Med naravo in kulturo – Dotik preteklosti*. Z avdio vodnikom po razstavi je bila ta dostopna tudi slepim in slabovidnim. Poleg tega so zanje omenjeno razstavo delno opremili s podnaslovi v Braillovi pisavi. Na spletni strani muzeja pa so označili, da so muzejske vsebine dostopne tudi gluhim in naglušnim obiskovalcem.
- V Muzeju novejše zgodovine Slovenije so bile v letu 2016 dostopne invalidom naslednje občasne razstave: *Pot domov, Nikoli jim ni bilo bolje? – Modernizacija vsakdanjega življenja v socialistični Jugoslaviji*, razstava fotografskega in literarnega natečaja *Samostojni* in potujoča razstava *Ana Frank – Zgodba za sedanjost*. Potujoča razstava o Ani Frank je bila poleg tega opremljena še z besedilom v standardni povečavi in s podnapisi v Braillovi pisavi, tako da je bila dostopna tudi slepim in slabovidnim obiskovalcem (ker je bila razstava izdelana v obliki panelov, je bilo besedilo v Braillovi pisavi zapisano v obliki knjige), dodatno pa je bila razstava o Ani Frank opremljena tudi s predmeti, ki jih je bilo moč otipati. S predmeti, ki jih je bilo moč otipati, pa je bila opremljena tudi stalna razstava z naslovom *Slovenci v XX. stoletju*. Poleg tega je Muzej novejše zgodovine Slovenije v zvezi z razstavo Ana Frank – Zgodba za sedanjost v sodelovanju z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije pripravil tudi poseben program in delavnico o slepih in slabovidnih, v okviru katere so normalno videčim obiskovalcem s posebnimi očali, povečevalnimi stekli, belo palico in drugimi posebnimi pripomočki obiskovalcem omogočili, da so sami izkusili slepoto in slabovidnost in jim obenem pokazali, da znajo vodstvo po razstavi ustrezno prilagoditi tudi senzorno oviranim skupinam.
- Pritlični prostori Tehniškega muzeja Slovenije so po klančinah dostopni tudi gibalno oviranim osebam. V letu 2016 je muzej pripravil občasno razstavo z naslovom *Skoraj vse o zvoku* in stalno razstavo z naslovom *Naj se sliši delo*. Ta je bila namenjena predvsem slepim in slabovidnim. V zvezi z omenjenima razstavama je muzej pripravil posebno avdiovizualno gradivo s podnapisi za gluhe obiskovalce, za slepe in slabovidne pa so pripravili nekaj kopij razstavnih predmetov, ki so jih lahko otipali. Invalidom so pripravili tudi bogat spremljevalni program. Tehniški muzej Slovenije je slepim in slabovidnim osebam prilagodil tudi svoje spletne strani, tako da je poskrbel za zvočne informacije ter možnost povečave.
- Muzej krščanstva na Slovenskem je v letu 2016 pripravil več občnih razstav, ki so bile dostopne tudi invalidom, med drugim razstavo z naslovom *Sestra Hermina*. Razstave so

opremili s kopijami predmetov, ki so jih slepi in slabovidni obiskovalci lahko otipali. Poleg tega so bile vse razstave, ki so bile postavljene v pritličnih prostorih muzeja, dostopne tudi gibalno oviranim osebam na invalidskih vozičkih.

- Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija (v nadaljevanju CUDHg) je v obdobju od decembra 2014 do januarja 2017 izvedel projekt prve faze obnove območja topilnice Rudnika živega srebra Idrija, ki je bil sofinanciran iz Programa finančnega mehanizma EGP 2009-2014. Eden od ciljev projekta je bil povečanje dostopnosti kulturnega spomenika državnega pomena, vpisanega na UNESCO Seznam svetovne dediščine »Dediščina živega srebra Almadén in Idrija« za posamezne ciljne skupine, med katerimi so tudi pripadniki ranljivih skupin. Projekt gradbenih del je zajel vse možnosti s katerimi so ranljivim skupinam zagotovili ogled obnovljenega kulturnega spomenika in stalne razstave. Za zagotavljanje čim večje dostopnosti za ranljive skupine so bili v CUDHg v času izvajanja projekta v stiku z Medobčinskim društvom slepih in slabovidnih Nova Gorica. Z zunanjo svetovalko za omogočanje dostopnosti za ranljive skupine so sodelovali tudi pri pripravi stalne razstave in delavnic v Topilnici živega srebra.

Aktivnosti v umetnostnih galerijah (**MK**, ukrepa 3.2 in 3.3):

- Narodna galerija v Ljubljani je s prenovljenimi prostori v letu 2016 postala v celoti dostopna tudi invalidom. Prav tako jim je bila dostopna stalna zbirka Narodne galerije z naslovom *Umetnost na Slovenskem*. Posebej za slepe in slabovidne obiskovalce so pripravili posebno tipno sliko, poleg tega pa so jim ponudili v uporabo avdio vodnike, aplikacijo Nexto in QR-kode, ki pomagajo slepim in slabovidnim spremljati razstavo. Poleg tega so v Narodni galeriji izvajali poseben prilagojen program za gluhe in naglušne obiskovalce s tolmačenjem v slovenski znakovni jezik in veččutna vodstva po stalni razstavi.
- Moderna galerija je v letu 2016 izpolnjevala naslednje prostorske pogoje za dostopnost do kulturne dediščine gibalno in senzorno oviranim osebam: dostop z dvigalom, klančine, primerne sanitarije za invalide. Moderna galerija v Ljubljani v letu 2016 (še) ni imela mobilne indukcijske zanke za naglušne. V evidenci obiskovalcev, ki jo vodi, v letu 2016 tudi ni bilo navedenega nobenega invalida z evropsko kartico za invalide.

Aktivnosti, ki so potekale v splošnih knjižnicah (**MK**, ukrepi 3.2, 3.3, 4.5, 4.7, 4.9, 4.13, 8.7):

- V Lavričevi knjižnici Ajdovščina so v letu 2016 gluhim in naglušnim obiskovalcem knjižnice omogočili uporabo slušne zanke. Na to so obiskovalce v prostorih knjižnice opozarjali posebni piktogrami.
- V Mestni knjižnici in čitalnici Idrija so v letu 2016 napise na vhodih v knjižnico prilagodili slabovidnim osebam.
- V Knjižnici Franceta Balantiča Kamnik so v letu 2016 namestili označevalni material za talne oznake, vodne linije, poti in stopnišča. Oznake so namenjene starejšim in slabovidnim osebam. Steklена vrata, ki jih avtomatsko odpira senzor, so označili z barvnimi črkami, pri čemer je viden tudi rob odpiranja. Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik je v letu 2016 nudila uporabnikom knjižnice časopis z naslovom *20 minut*, ki ga izdaja Zavod Risa v tiskani in elektronski obliki. Časopis je bil dosegljiv na spletni strani knjižnice in je bil namenjen ljudem, ki zaradi različnih težav težko berejo. Pri tem gre za odrasle ljudi z bralnimi težavami zaradi različnih vrst oziroma oblik oviranosti (disleksija, sindrom pomanjkljive pozornosti, omejitve vida in sluha), osebe po poškodbi glave, osebe z motnjo v duševnem razvoju, starejše osebe z demenco ipd.
- V Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper so tudi v letu 2016 gibalno oviranim osebam omogočali, da so si na daljavo, prek e-točk in s pomočjo knjigomata v pritličju stavbe (knjigomat je sofinanciralo MK) izposojali in vračali knjižnično gradivo. Sicer pa je knjižnica gibalno oviranim osebam omogočila, da lahko v oddelek vstopajo s pomočjo magnetne kartice skozi poseben vhod, do katerega vodi klančina, ki je primerna za invalidske vozičke.
- Mestna knjižnica Ljubljana je tudi v letu 2016 v okviru Središča za samostojno učenje skrbela za redno dopolnjevanje učnih gradiv z gradivi prilagojenimi osebam s posebnimi potrebami (z gibalnimi, vidnimi in slušnimi ovirami).
- V okviru snemalnega studia Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto so tudi v letu 2016 snemali zvočne knjige za potrebe slepih in slabovidnih obiskovalcev knjižnice. S projektom zvočnih

knjig za slepe in slabovidne želijo v knjižnici izboljšati dostopnost in uporabo raznovrstnega gradiva za slepe in slabovidne osebe, zmanjšati nerazumevanje in sprejemanje drugačnosti, odpreti zaprtost skupin slepih in slabovidnih do drugih in obratno ter razviti strategijo prostovoljstva med mladimi za delo z uporabniki s posebnimi potrebami. Ureditev snemalnega studia v knjižnici, ki deluje že od leta 2012, je v celoti financiral Lions klub Novo mesto, in sicer prek organizacije dobrodelne prireditve. Pri tej dejavnosti Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto aktivno sodeluje z Medobčinskim društvom slepih in slabovidnih Novo mesto, za njihove člane pa so tudi v letu 2016 snemali zvočne knjige na zahtevo. V letu 2016 so pridobili nov bibliobus, ki je dostopen tudi invalidom. Nakup bibliobusa je sofinanciralo MK v višini 200.000 EUR.

- V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj je v letu 2016 invalidom omogočala prost in neoviran (fizični) dostop do prilagojenih parkirišč za invalide, do sanitarij, prilagojenih invalidom, in do drugih prostorov knjižnice, ki so prav tako prilagojeni invalidom. V knjižnici so vse steklene površine in stopnišča opremili s fluorescentnimi nalepkami. V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj so v letu 2016 pri Zvezi društev slepih in slabovidnih iz Ljubljane pridobili sintetizator slovenskega jezika eBralec in ga namestili na petih delovnih mestih za uporabnike knjižnice.
- V Knjižnici Radlje ob Dravi so tudi v letu 2016 omogočali in spodbujali branje časopisa *Lahko branje*, ki so ga pripravljali v Zavodu Risa in ki je izhajal v tiskani in elektronski obliki. Namenjen je bil bralcem, ki imajo zaradi različnih razlogov težave s koncentracijo in branjem.
- Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem je s slušno zanko opremila razstavišče in Kuharjevo dvorano, kjer poteka večina prireditev. Tako lahko tudi gluhi in naglušni brez težav spremljajo prireditve. Obenem je bila Koroška osrednja knjižnica v letu 2016 tudi članica Društva za prilagojeno obliko komunikacij LABRA (kratica pomeni lahko branje) in je aktivno sodelovala in s svojim delom prispevala k uresničevanju ciljev in nalog Društva Labra. Gre za društvo oseb, ki združujejo svoje delo, trud, zmožnosti in po potrebi tudi finančna sredstva za doseg cilja, da bi vsi ljudje imeli dostop do informacij v zanje razumljivi obliki, kar bi pripomoglo k temu, da bi se lahko tudi osebe s težavami na področju branja in razumevanja same izražale o svojih potrebah, odločale o svojem življenju in enakopravno ter samostojno odločale o stvareh, pomembnih za njihovo bivanje in življenje v njihovi okolici. Društvo spodbuja in aktivno izvaja dejavnosti za napredek celovite družbene skrbi na področju storitev za osebe s posebnimi potrebami ter druge, ki bodo uporabljali prilagojene oblike komunikacije.
- Knjižnica Ksaverja Meška Slovenj Gradec je v letu 2016 sodelovala z Zavodom Risa, centrom za splošno funkcionalno in kulturno opismenjevanje, pri projektu *Lahko branje* s prirejenimi leposlovnimi besedili za osebe s težavami v razumevanju besedil.
- V letu 2016 so v Knjižnici Velenje od Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije pridobili aktivacijski ključ za namestitev sintetizatorja govora na računalnik. Sintetizator govora je tako slepim in slabovidnim obiskovalcem knjižnice omogočil uporabo računalnika.

Aktivnosti v slovenskih gledališčih, lutkovnih gledališčih in drugih ustanovah s področja uprizoritvene umetnosti (**MK**, *ukrepi 3.2, 3.3, 4.5, 4.13, 8.4, 8.7, 8.9*):

- Lutkovno gledališče Ljubljana je gibalno oviranim osebam z dvigalom omogočilo prost in neoviran dostop do Lutkovnega muzeja na Ljubljanskem gradu. Poleg tega so v letu 2016 obiskovalcem Lutkovnega muzeja osebam z okvarami vida zagotovili posebej njihovim potrebam prilagojene zvočne vodnike po razstavnem prostoru Lutkovnega muzeja, poleg tega pa so za slabovidne obiskovalce pripravili vodnike v povečanem tisku (pisavi), izdelali pa so tudi najmanj dve repliki predmetov v okviru stalne razstave Lutkovnega muzeja, ki so se ju slepi in slabovidni obiskovalci lahko dotikali. Za slepe obiskovalce so pripravili vabila na razstave Lutkovnega muzeja, vodnik in katalog po razstavah Lutkovnega muzeja v Braillovi pisavi. V letu 2016 so izvajali posebej prilagojena vodstva po razstavah Lutkovnega muzeja za različne skupine invalidov, še zlasti za gibalno in senzorno ovirane osebe.
- V letu 2016 je Lutkovno gledališče Maribor v začasno uporabo prevzelo novo prizorišče Cerkev, kjer je omogočena fizična dostopnost za gibalno ovirane osebe. Podporni prostori na podstrešju pa so zaradi ozkih klančin in obvezne uporabe dvigala dostopni invalidom samo v spremstvu zaposlenih. V letu 2016 je Lutkovno gledališče Maribor redno sodelovalo s

Centrom za sluh in govor v Mariboru, v sklopu katerega se nahajata vrtec in šola. V mariborskem Centru za sluh in govor uporabljajo metodo učenja, s katero razvijajo otrokov govor na podlagi ostankov sluha, ki ga imajo otroci. Zato tudi gledaliških predstav ne prevajajo s kretalnim govorom. Učiteljice in vzgojiteljice pripravijo otroke, da vedo vsebino gledališke predstave vnaprej, potem pa jih pustijo, da v miru doživljajo predstavo. V Lutkovnem gledališču Maribor prav tako redno sodelujejo z Osnovno šolo Gustava Šiliha, kjer se šolajo otroci s posebnimi potrebami. Vsaj enkrat na leto jih povabijo na gledališko predstavo in jo otrokom podarijo. Gledališče jim omogoča prostorsko in tehnično podporo izvedbe njihovih kulturno-umetniških programov. Primer za to je predstava z naslovom *Pogum*. Vsako leto Lutkovno gledališče Maribor obiščejo tudi otroci iz Centra za govor in sluh in pa varovanci Zavoda Dornava – enota Maribor. Sodelovali so tudi z Inštitutom za avtizem in sorodne motnje.

- V Slovenskem narodnem gledališču Drama Ljubljana (v nadaljevanju SNG Drama Ljubljana) so tudi v letu 2016 invalidom na invalidskih vozičkih omogočali brezplačen ogled predstav, njihovi spremljevalci pa so morali vstopnice za predstave plačati. Skupine invalidov (2 do 6 oseb) so se morale za ogled predstav prej najaviti pri blagajni gledališča. Na podlagi najave spremljevalca invalida je biljeterska služba SNG Drama Ljubljana usposobila dvižno ploščad in omogočila gibalno oviranim osebam na invalidskih vozičkih dostop do dvorane. V glavni dvorani je bil invalidom na invalidskih vozičkih namenjen prostor ob obeh straneh parterja od 10. do 12. vrste. V Mali Drami pa je bil osebam na invalidskih vozičkih namenjen prostor v prvi vrsti parterja (zagotovljenih je bilo največ po šest mest za invalidske vozičke za posamezno predstavo, zato je bila nujno potrebna predhodna rezervacija. Poleg tega so na pobudo predstavnikov Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije v sezoni 2016/2017 nekatere predstave opremili z nadnapisi v slovenskem jeziku. Na programu gledališča so tudi bralne uprizoritve, ki so predvsem namenjene slepim in slabovidnim obiskovalcem. V letu 2016 so v SNG Drama Ljubljana prenovili svoje spletne strani in jih opremili s tehnologijo, ki slepim in slabovidnim omogoča ustrezne prilagoditve spletnih strani.
- V Slovenskem gledališkem inštitutu (SLOGI) so v letu 2016 slepim in slabovidnim obiskovalcem s pomočjo posebne taktilne makete približali Škofjeloški pasijon. Maketo sta na podlagi Kobetove slike Škofjeloški pasijon izdelali Barbara Bertalanič Domiter (avtorica) in doc. dr. Aksinja Kermauner (mentorica). V letu 2016 je gluha vodička Melanija Likar posnela video vodič v slovenskem znakovnem jeziku s podnapisi po stalni razstavi SLOGI-ja, posebej prilagojen potrebam gluhih z naslovom *Jeziki gledališča – video vodič*. Vodič je na voljo skupinam gluhih in naglušnih obiskovalcev, pa tudi posameznikom, in jih seznani z zgodovino gledališča na Slovenskem ter z različnimi izraznimi sredstvi, ki jih uporabljajo v gledališki umetnosti. V letu 2016 je SLOGI organiziral tudi posebna vodstva po stalni razstavi z naslovom *HOJA ZA GLEDALIŠČEM – od jezuitov do Cankarja* za gluhe in naglušne obiskovalce z gluho vodičko s skupnim naslovom *Jeziki gledališča*.
- V Slovenskem ljudskem gledališču Celje (SLG Celje) so abonmajske predstave v letu 2016 obiskovali tudi invalidi na invalidskih vozičkih, ki so jim omogočili prost dostop do parterja, balkon in zgornji foyer pa sta gibalno oviranim osebam v celoti nedostopna. V primeru posebnih dogodkov so odrski delavci in biljeterji gledališča invalide skupaj z vozički ročno prenesli v zgornje nadstropje. V SLG Celje so izvedli dvojezično predstavo z naslovom *Naše mesto*, v okviru katere je bil slovenski znakovni jezik sestavni del umetniškega izraza.
- V Mestnem gledališču Ptuj so tudi v letu 2016 invalidskim organizacijam in društvom invalidov omogočali brezplačen ogled njihovih predstav.

MK poroča, da so pri **Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani** (v nadaljevanju: **NUK**) v *Letnem poročilu 2016* navedli, da so na področju zagotavljanja optimalnih pogojev pri dostopu in uporabi fizičnih prostorov namenjali posebno pozornost gibalno oviranim uporabnikom knjižnice, tako da so jim omogočili, da z novo člansko izkaznico samostojno vstopajo v knjižnico in izstopajo iz nje. Zapisali so tudi, da so na spletno mesto knjižnice namestili programsko rešitev, ki omogoča zvočno predvajanje spletnega besedila, s čimer so spletne vsebine približali tudi slepim in slabovidnim osebam. V **NUK**-u bodo tudi v prihodnje spremljali potrebe uporabnikov s posebnimi potrebami

(gibalno oviranih, slepih in slabovidnih in oseb z motnjami branja) ter vzpostavili redno in trajno sodelovanje s predstavniki študentov s posebnimi potrebami. Prav tako načrtujejo koordinacijo in razvoj storitev za uporabnike s posebnimi potrebami v okviru knjižničnega sistema. Obenem si prizadevajo, da bi izvajanje storitev za osebe s posebnimi potrebami nenehno izboljševali, še zlasti z individualnim pristopom k uporabnikom in s personalizacijo storitev ter dodelitvijo osebnega knjižničarja v skladu s priporočili IFLA. Velika ovira pri uresničevanju tega cilja je nezadostna kadrovska zasedba. V oktobru 2016 se je **NUK** v okviru projekta *Evropska kartica invalida* vključil v mrežo invalidom (gibalno in drugače oviranim osebam) prijaznih ustanov (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

Raziskovalna dejavnost

V letu 2016 je **MZI** kot naročnik sodeloval pri projektu *Omogočanje multimodalne mobilnosti za osebe z različnimi oviranostmi*, katerega izvajalec je bil Geodetski inštitut Slovenije. Skladno z dolgoročnim namenom projekta, tj. kakovostnejšemu življenju oseb z gibalno oviranostjo in slepoto, z zasnovo rešitev, ki omogočajo dostopnost in varno gibanje v multimodalnem (kombiniranem) prometu, ter osnovnimi cilji izdelave priporočil za prilagoditve prometne infrastrukture in varnih poti, poteka zasnova sistema informacijsko-komunikacijskih pripomočkov, ki obsega tudi zbirke prostorskih podatkov za podporo gibanju in načrt prenašanja informacij ciljnim skupinam, ki bo vseboval tudi načrt izobraževanja omenjenih ciljnih skupin (vključno z javnostjo). Projekt (študija) je razdeljen na 6 medsebojno povezljivih tematskih sklopov: 1) Pregled in analiza stanja, priporočil in predpisov; 2) Zasnova multimodalne varne poti za gibalno ovirane in slepe; 3) Načrt diseminacije in promocije; 4) Načrt izobraževanja; 5) Testna izvedba za izbrano izobraževalno ustanovo; 6) Nadgradnja rezultatov projekta *Varno v vrtec in šolo*. Skladno s tem v letu 2017 in 2018 načrtujejo vzpostavitev enotnih rešitev z navodili za enotni trinivojski sloj, ki se ga zgradi postopno, skupaj z občinami in javnimi institucijami (**MZI**, *ukrep 3.1, 3.2, 3.3*).

MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice) poroča, da so v letu 2016 dokončali analizo dostopnosti javne kulturne infrastrukture za invalide z naslovom *Analiza dostopnosti slovenskih splošnih knjižnic invalidom za leto 2011 (z nekaterimi dodatnimi primerjavami s stanjem v letu 2005)*, ki je bila nato objavljena na lokalnem strežniku **MK**. Delo na analizi se je sicer začelo že leta 2012, ko so od slovenskih splošnih knjižnic (skupaj 58) pridobili tudi izpolnjene vprašalnike z odgovori na skupaj 26 vprašanj z različnih področij fizične in informacijsko-komunikacijske dostopnosti, a se je delo na analizi zaradi velike količine podatkov, ki jih je bilo treba obdelati, ter zaradi številnih odsotnosti pristojnega svetovalca koordinatorja za invalidsko problematiko in zaradi drugih nujnejših obveznosti zavleklo vse do lanskega leta. Kjer je bilo to le mogoče, so podatke iz leta 2011 primerjali s podatki iz predhodne analize s področja dela slovenskih splošnih knjižnic iz leta 2005 (**MK**, *ukrepa 3.2 in 3.3*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Ministrstvo za pravosodje navaja, da namenja veliko pozornost pravicam populacije, ki je zaradi vidnih ali slušnih okvar ali zaradi popolne izgube obeh čutov ovirana pri komunikaciji, dostopu do informacij in mobilnosti. V ta namen so se v letu 2015 posebej posvetili npr. področju zagotavljanja pravic oseb, ki zaradi delne ali popolne izgube sluha za tolmačenje potrebujejo tolmača. Ker je bil nekdanji naziv jezikovnega področja sodni tolmač za govorico gluhih in naglušnih zastarel in je bil lahko razumljen kot žaljiv, so jezikovno področje preimenovali v slovenski znakovni jezik; trenutno imajo na seznamu sodnih tolmačev štiri sodne tolmače za slovenski znakovni jezik. Ob pripravi prvih sprememb *Zakona o sodiščih*¹⁹ pa bo navedeno ustrezno upoštevano tudi na normativni ravni. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Ministrstvo za pravosodje sta se v letu 2009 dogovorili, da se problematika enakopravnega sodelovanja v postopkih za slepe in slabovidne uredi na enem mestu, in sicer v okviru ZIMI. S tem je bila odpravljena tudi protiustavnost

¹⁹ Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08, 96/09, 86/10 – ZJNepS, 33/11, 75/12 – ZSPDSL-A, 63/13, 17/15 in 23/17 – ZSSve.

*Zakona o pravdnem postopku*²⁰ z Ustavo Republike Slovenije (U-I-146/07-34 z dne 13. 11. 2008 (Uradni list RS, št. 111/08)), ker ta ni urejal pravice slepih in slabovidnih do dostopa do sodnih pisanj ter do pisnih vlog strank in drugih udeležencev v postopkih v zanje zaznavni obliki. V ZIMI so določena enotna pravila glede zagotavljanja pravice slepih do dostopa do pisanj in pisnih vlog v zanje zaznavni obliki v vseh postopkih, upravnih in sodnih. Slepí, slabovidni ali gluhoslepi imajo pravico, da se jim v vseh postopkih pred državnimi organi, organi samoupravne lokalne skupnosti, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe zagotovi dostop do vseh pisanj v postopku v njim razumljivi obliki, ki jo morajo ti organi zagotoviti, ter da lahko tudi sami vlagajo pisanja v njim prilagojeni tehniki. Znano pa je, da vse gluhe oziroma naglušne osebe niso uporabniki slovenskega znakovnega jezika kot prvega jezika, zato v teh primerih sodelovanje sodnega tolmača ne prinese zadovoljivih rezultatov. V ta namen so potekali intenzivni pogovori z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije, ki nam je predstavila možnosti tehnoloških prilagoditev v razpravnih dvoranah. Gre za boljšo dostopnost sodnih razprav za osebe z okvaro sluha, ki ne uporabljajo slovenskega znakovnega jezika. Gluhota ali naglušnost lahko pomenita velike težave že pri sporazumevanju in vključevanju v okolje, v katerem osebe živijo, tako pa do težav lahko prihaja tudi ob izvajanju sodnih razprav. Gradivo o tehničnih rešitvah za prilagoditev sodnih razprav osebam z okvaro sluha, ki ne uporabljajo slovenskega znakovnega jezika, so poslali Vrhovnemu sodišču RS. To je odgovorilo, da v zvezi s predlagano rešitvijo načeloma nima pomislov, vendar se ne more podrobneje opredeliti, namreč zaradi stroškovne upravičenosti. Problematika je bila nadalje obravnavana v okviru Službe za razvoj pravosodja, kjer se preučujejo različne tehnološke možnosti, ki bi pripomogle k ureditvi stanja na tem področju. V okviru nove finančne perspektive oziroma operacije Učinkovito pravosodje namerava **Ministrstvo za pravosodje** najmanj eno razpravno dvorano na posameznem okrožnem sodišču opremiti z nekaj brezžičnimi slušalkami, s čimer upa, da bodo vsaj delno pripomogli k dostopnosti sodnih razprav. Za implementacijo drugih rešitev ocenjujejo, da bo trajala nekoliko dlje, saj morajo opraviti analize primernosti morebitnih rešitev kot tudi stroškov, na podlagi katerih se bo mogoče odločiti za najboljšo rešitev.

Prav tako kot upravljavec nepremičnega premoženja pravosodnih organov in kot najemnik številnih prostorov za pravosodne organe **Ministrstvo za pravosodje** sledi usmeritvam cilja 3, ukrep 2, in kot poseben pogoj pri odplačnem pridobivanju morebitnih novih nepremičnin ali novih najemih skrbi, da nepremičnine omogočajo, da tudi gibalno ovirani lahko dostopajo oziroma lahko ustrezno sodelujejo v postopkih pred sodiščem. Pri že obstoječih nepremičninah in tudi najetih prostorih skuša ministrstvo gibalno oviranim omogočiti primerne dostope, kar narekuje že sama zakonodaja (novi Sodni red, ki je začel veljati 1. januarja 2017, še posebej poudarja, da se za investicije, ki jih izvaja ministrstvo, štejejo tudi investicije za ureditev dostopa, vstopa in uporabe sodnih stavb in prostorov sodišč invalidom ali osebam s posebnimi potrebami). Zato je v letu 2017 tudi predviden sistemski pristop reševanja te problematike na vseh nepremičninah, ki so v celoti v lasti Republike Slovenije in jih uporabljajo pravosodni organi. V pripravi je projektna naloga, ki bo podlaga za naročilo projektne dokumentacije za ureditev dostopa za invalide na posameznih objektih in v nadaljevanju podlaga za naročilo izvedbe dostopov. **Ministrstvo za pravosodje** načrtuje, da bodo dostopi, kjer je to mogoče, predvidoma izvedeni v letu 2018, v okviru razpoložljivih sredstev finančnega načrta ministrstva.

Cilj je zagotoviti vsem, ki se srečajo ali so sodelujoči v postopkih pred sodiščem, enakopravno obravnavanje, morebitne razlike pa skušajo z različnimi prilagoditvami omiliti ali jih odpraviti. Kot prvi korak za doseg tega cilja je **Ministrstvo za pravosodje** v okviru postopka sprejemanja novega Sodnega reda predlagalo prilagoditev vsebine in oblike vabil na naroke tako, da bodo vabljeni dobili možnost, da že pred narokom opozorijo sodišče, da zaradi gluhosti, naglušnosti, slepote, invalidnosti ali drugih okoliščin potrebujejo posebne prilagoditve pri izpeljavi naroka. Z navedenim predlogom so seznanili tudi Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije ter Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije. Sodni red je bil z navedeno izpopolnitvijo sprejet in je začel veljati 1. januarja 2017 (prim. tretji odstavek 223. člena: (3) Vabilo vsebuje obvestilo, da imajo udeleženci, ki so invalidi ali osebe s

²⁰ Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US in 10/17.

posebnimi potrebami, pravico do enakopravnega sodelovanja v postopku. Udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, morajo sodišču pred narokom sporočiti, da bodo uveljavljale pravico do enakopravnega sodelovanja v postopku).

V **Sektorju za umetnost (MK, Direktorat za ustvarjalnost)** opozarjajo, da 11 od 23 sofinanciranih enoletnih kulturnih projektov javnih ustanov, javnih zavodov ter kulturnih in umetniških društev ali 47,83 % vseh projektov ni bilo dostopnih invalidom in da so s tem zaostajali za povprečjem ter osnovnim standardom glede dostopnosti. To so kulturni projekti naslednjih izvajalcev:

1. Društvo hiša kulture v Pivki,
2. Fotoklub Maribor,
3. Kulturni dom Krško,
4. ZKŠT, Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec,
5. Zavod Divja Misel,
6. Rokodelski center Ribnica
7. Re-generacija, društvo za družbeno in okoljsko odzivno oblikovanje,
8. Društvo likovnih umetnikov Insula,
9. Društvo Umetnost za vse,
10. Javni zavod Ljubljanski grad in
11. Prosvetno društva Soča.

Opozorili so še, da isto velja za tri od skupaj 16 večletnih kulturnih projektov ali 18,75 % vseh večletnih sofinanciranih projektov, ki so jih izvedli naslednji izvajalci:

1. Javni zavod Kulturni dom Nova Gorica,
2. Društvo NSK in
3. Galerija Miklova hiša.

Poročevalci nevladnih organizacij: **NSIOS**

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da se je iztekel dveletni rok, ki ga je Ustavno sodišče po njihovi uspešni pobudi za presojo *Zakona o volitvah v državni zbor*²¹ naložilo zakonodajalcu, da uskladi zakon z ustavo (dostopnost volišč). Ob razumevanju nujnosti postopnega napredka je **NSIOS** različnim deležnikom predlagal sodelovanje pri uresničevanju sodbe Ustavnega sodišča. Po zavrnitvi zadnjih sprememb *Zakona o volitvah v državni zbor*, katerih manjši del bi bila tudi uskladitev z odločitvijo Ustavnega sodišča, je **NSIOS** pozval deležnike, da se pripravi samo sprememba *Zakona o volitvah v državni zbor* v delu, kjer bi ga uskladili z *Ustavo RS*²².

V zadevi *Evropskega akta o dostopnosti* je **NSIOS** vse deležnike seznanjal z ozadjem, pomenom in implikacijami akta. Po različnih kanalih komuniciranja in z uporabo socialnih omrežij so v sodelovanju s članicami **NSIOS** ozaveščali ciljne javnosti in poudarjali aktualne teme. Z RTV Slovenija in njenim programskim svetom so sodelovali pri nadaljnjem razvoju, predvsem pa pri zagotavljanju dostopnosti elektronskih medijev. Z medresorsko delovno skupino za dostopnost elektronskih medijev so nadgradili mednarodno konferenco o dostopnosti interneta in televizije, v kateri skupaj z drugimi deležniki na enem mestu združujejo razpršeno znanje, informacije in resurse. Na pobudo EDF se je NSIOS opredelil tudi do poročila odbora EP za notranji trg in zaščito potrošnikov (**NSIOS**, ukrep 3.3).

²¹ Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo, 54/07 – odl. US in 23/17.

²² Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.

Uresničevanje tretjega cilja

Na področju dostopnosti so v letu 2016 potekale številne aktivnosti, o katerih so poročali predvsem MK, MOP, MZI, NIJZ in NSIOS, kljub temu pa ostaja dostop do grajenega okolja ter informacij in komunikacij še vedno problematičen.

Kot poroča MK, se je v letu 2016 v okviru Evropske kohezijske politike 2014–2020, ki ga izvaja Evropski socialni sklad, začel projekt razvoja slovenskega javnega elektronskega arhiva e-ARH.si, katerega cilj je do leta 2020 nadgraditi in poglobiti dosedanja prizadevanja na področju dolgoročnega ohranjanja elektronskega arhivskega gradiva, v okviru katerega bo tudi mogoče pripravljati arhivsko gradivo, ki bo dostopno slepim in slabovidnim.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom ustave vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za človekov razvoj in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja.

Invalidi se med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami: arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itn. Zato so nujni ukrepi za odpravljanje takšnih ovir.

Izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji temelji na usmerjanju otrok s posebnimi potrebami v zanje najprimernejše programe vzgoje in izobraževanja, s poudarkom na njihovem vključevanju v redne vzgojno-izobraževalne oblike. *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* na konceptualni in sistemski ravni skupaj z drugimi področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami za celotno vertikalo od vrtcev in osnovne šole do splošnega srednjega, poklicnega in strokovnega izobraževanja (ki vključuje tudi višje strokovno izobraževanje). Tako na podlagi določila *Zakona o osnovni šoli* ureja možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je pripravljen novi Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki temu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2014–2021 skrbi za invalide glede na opredelitev otrok s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci.

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe ter spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.2 zagotavljanje mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.3 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.4 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.5 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje znanja v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in drugih učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke v programu z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje prostorskih in tehničnih možnosti za izvajanje programov vzgoje in izobraževanja ter prilagojenega prevoza;
- 4.9 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo pri izobraževanju;
- 4.10 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.11 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo;
- 4.12 zagotavljanje podpore pri visokošolskem izobraževanju z osebno pomočjo, spremljanjem in svetovanjem za študente invalide, zagotavljanjem primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje zanje in sistemom štipendiranja, ki jih bo spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.13 spodbujanje učenja znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje), MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), SOUS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK

Programi

MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice) poroča, da so v letu 2016 v Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice začeli izvajati dvoletni Javni razpis za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2016–2017 (oznaka JR-ESS-2016-2017-SOCIALNA VKLJUČENOST – v nadaljevanju Javni razpis ESS 2016–2017). V okviru Javnega razpisa ESS 2016–2017 je bilo v letu 2016 sprejetih v sofinanciranje skupaj 12 kulturnih projektov v skupni vrednosti 1.199.906,24 EUR. Od tega je bilo skupaj šest kulturnih projektov v skupni vrednosti 612.065,16 EUR takšnih, ki so bili bodisi deloma, bodisi v celoti namenjeni (tudi) pripadnikom različnih skupin invalidov oziroma oseb s posebnimi potrebami. Od šestih sofinanciranih kulturnih projektov, ki so bili namenjeni (tudi) invalidom, je bil en kulturni projekt v skupni vrednosti 90.355,00 EUR namenjen izključno invalidom, preostalih pet kulturnih projektov v skupni vrednosti 521.710,16 EUR pa je bilo namenjenih tako invalidom kot tudi pripadnikom narodnih skupnosti (Italijani, Madžari), pripadnikom narodnih skupnosti, opredeljenih v Deklaraciji Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (gre za Albance, Bošnjake, Črnogorce, Hrvate, Makedonce in Srbe), pripadnikom drugih etničnih manjšin, pripadnikom romske skupnosti in priseljencem (prosilcem za azil). Gre za naslednje kulturne projekte:

- I. Projekti, namenjeni samo invalidom:
 1. Projekt *Zvitorepec* izvajalca Razvoj podjetniških idej invalidov.
- II. Projekti, namenjeni tako invalidom kot pripadnikom narodnih skupnosti, opredeljenih v Deklaraciji Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, pripadnikom drugih etničnih manjšin, pripadnikom romske skupnosti in priseljencem (prosilcem za azil):
 1. Projekt *Razkrite roke – humani in poslovni uspehi* izvajalca OLOOP – Zavod za sodobno tekstilno umetnost in oblikovanje Ljubljana.
 2. Projekt *Kultura v turizmu* izvajalca ZSR – Zavod za socialni razvoj Murska Sobota.
 3. Projekt *Scena povezuje* izvajalca Društvo bosansko-hercegovskega in slovenskega prijateljstva Ljiljan.
 4. Projekt *KulNit* izvajalca Bošnjaško mladinsko društvo BMKD.
 5. Projekt *Khetan tu teme – Stičišče kultur* izvajalca Društvo za promocijo in zaščito prekmurskih dobrot.

Nasteti projekti še vedno potekajo in bodo potekali do konca leta 2017, zato bodo podatki o rezultatih oziroma o uspešnosti posameznih projektov znani šele v letu 2018. Že zdaj pa je znano, da je bilo v okviru Javnega razpisa ESS 2016–2017 v projektne aktivnosti v letu 2016 vključenih 42 invalidnih oseb (*ukrepi 4.5, 4.13, 5.2*).

MK poroča o naslednjih aktivnostih v splošnih knjižnicah (**MK, ukrepi 3.3, 4.5, 4.13**):

- Mestna knjižnica Ljubljana je tudi v letu 2016 izvajala tečaj slovenskega znakovnega jezika v obsegu 20 ur in delavnice za učenje slovenskega znakovnega jezika. Tako so v dveh knjižnicah MKL v letih 2015 in 2016 izvedli 4 tečaje: po dva začetna in po dva nadaljevalna v skupnem obsegu 30 ur, s skupaj 35 udeleženci. V letih 2015 in 2016 so tečaji potekali v Knjižnici Otona Zupančiča in v Knjižnici Fužine. V letu 2016 so izvedli tudi delavnico

prepoznavanja kakovostne otroške in mladinske literature za učence tretje triade Centra za korekcijo govora in sluha iz Portoroža.

- V Splošni knjižnici Slovenske Konjice so v letu 2016 v sodelovanju društev gluhih in naglušnih občin Slovenske Konjice, Vitanje in Zreče soorganizirali zdravstvena predavanja, njihova posebnost pa je bila tudi ta, da so večino prireditev tolmačili v slovenski znakovni jezik, poleg tega so dvorano knjižnice opremili s slušno zanko. Dve knjižničarki imata tudi opravljen začetni tečaj iz slovenskega znakovnega jezika.
- V letu 2016 so v Valvasorjevi knjižnici Krško v sodelovanju z Društvom gluhih in naglušnih Posavja izvedli projekt Živim in se veselim s knjižnico. V okviru projekta so organizirali bralno-pripovedovalne ure, skupinske ogleda in bralno značko za gluhe in naglušne.
- V letu 2016 sta dve knjižničarki iz Knjižnice Velenje opravili začetni tečaj iz slovenskega znakovnega jezika.

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne je v letu 2016 med drugim izvedla izobraževanje za strokovne delavce splošnih knjižnic z namenom predstavitve slepote in slabovidnosti. Na seminarju z naslovom *Slepota in slabovidnost ter dostopnost gradiv v prilagojenih oblikah* so bili udeleženci seznanjeni s ključnimi informacijami o opremljanju javnih prostorov s prikazovalniki, zvočnimi, taktilnimi in barvnimi oziroma kontrastnimi oznakami ter o primernem načinu pristopa in komunikacije s slepimi in slabovidnimi osebami. Poleg tega so v letu 2016 pripravili module usposabljanj članov knjižnice za uporabo storitve Robobraille in Biblos. Štirim sodelujočim splošnim knjižnicam (Mestni knjižnici Kranj, Mestni knjižnici Grosuplje, Knjižnici Toneta Seliškarja Trbovlje in Knjižnici Velenje) pa so predali promocijske izvode 17 knjižnih del slovenskih avtorjev v zvočnem zapisu (**MK**, ukrepa 4.5 in 3.3).

RTV Slovenija je v izobraževalnih in dokumentarnih oddajah poglobljeno obravnavala vsebine, ki zadevajo invalide z vidika stroke in integracije. Celostno in strokovno so predstavili problematiko očesnih bolezni, demence ter multiple skleroze v kakovostnih izobraževalnih oddajah iz cikla *Zdravje Slovencev*. Že 36. leto zapored so v skladu s programskim načrtom realizirali vse načrtovane oddaje *Prisluhnimo tišini*, ki je namenjena tako gluhim in naglušnim kakor tudi splošni publiki (**ukrepa 4.5 in 4.13**).

Dogodki

Sektor za muzeje, arhive in knjižnice (MK) poroča, da so februarja 2016 v avli **MK** pripravili razstavo o slepih in slabovidnih z naslovom Svet drugačnih občutenj, ki so jo pred tem gostile že nekatere splošne knjižnice. Z razstavo so obeležili 95. obletnico Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije in zaključek evropskega projekta Knjižnice slepih in slabovidnih (**ukrepi 4.5, 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 in 8.1**).

NUK je v letu 2016 nadaljeval z izvajanjem dobro obiskanih delavnic za usposabljanje knjižničarjev, pedagogov in družinskih članov ter drugih zainteresiranih, na katerih so se udeleženci seznanili s problemi, s katerimi se srečujejo slepi, slabovidni in osebe z motnjami branja, ko dostopajo do informacij in publikacij, ter s postopki, tehnologijo in dobrimi praksami, ki jim dostop omogočajo. Omenjene delavnice so bile organizirane v sodelovanju z javnimi zavodi – knjižnicami in nevladnimi organizacijami (**MK**, ukrepi 4.5, 4.6, 4.13).

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne je v letu 2016 organizirala strokovno predavanje diplomirane vzgojiteljice (avtorice) Martine Hočevar Trontelj z naslovom *Stereotipi o slepih naj postanejo preteklost* (**MK**, ukrep 4.5).

Kvantitativni podatki

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MK) poroča, da je bilo v okviru Javnega razpisa ESS 2016–2017 skupaj sofinanciranih šest kulturnih projektov, ki so bili deloma ali v celoti

namenjeni (tudi) invalidom, sofinanciranih v skupnem znesku 612.065,16 EUR, v katere je bilo leta 2016 vključenih skupaj 42 invalidov (*ukrepi 4.5, 4.13, 5.2, 5.3*).

Uresničevanje četrtega cilja

V letu 2016 je na področju vzgoje in izobraževanja potekalo več projektov in dogodkov, ki so bili namenjeni invalidom. Obenem so potekala tudi različna izobraževanja, ki so bila namenjena zlasti usposabljanju zaposlenih v kulturnih ustanovah, na katerih so se udeleženci podrobneje seznanili z različnimi oviranostmi, predvsem v povezavi s slepoto in slabovidnostjo.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Zaradi nižje izobrazbe imajo običajno manjše izhodiščne možnosti pri zagotavljanju zaposlitve, službo hitreje izgubijo in težko napredujejo. Omejitve pri delu zaradi zmanjšane ali omejene delovne zmožnosti dodatno potiskajo invalide v slabši položaj pri vključevanju na trg delovne sile. Zaradi omejitev potrebuje ustrezne prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja. Zato je treba poskrbeti za ukrepe, ki bodo invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020 in Svetovni akcijski program za mladino.

Ukrepi:

- 5.1 poenotenje strokovnih meril in postopkov pri ugotavljanju posebnih potreb ali potrebne pomoči in podpore ter pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo v inštitucijah RS (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS, ZRSZ, Zavod za šolstvo);
- 5.2 zagotoviti sistem podpore delodajalcem, ki zaposlujejo invalide (spodbujanje pridržanih javnih naročil, kombiniranje zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja glede na netržne zaposlitvene možnosti in druge možnosti subvencioniranega zaposlovanja; vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce; omogočanje brezplačnih storitev strokovnega svetovanja delodajalcem in invalidom pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov, spodbujanje prilagoditev delovnih mest in podpornega zaposlovanja ter zagotavljanje podpornih storitev za invalide z odločbo o podporni zaposlitvi);
- 5.3 izboljšanje zaposljivosti zaposlenih invalidov; zagotavljanje podpore pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida ter zagotavljanju ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide; spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave, priprava programa za spodbujanje delodajalcev za ohranjanje delovnih mest in novo zaposlovanje invalidov, ki izgubijo delo v postopku odpovedi pogodbe o zaposlitvi;
- 5.4 zagotavljanje čimprejšnje vključitve vseh brezposelnih invalidov v eno od aktivnih oblik obravnave (vseživljenjska karierna usmeritev, programi aktivne politike zaposlovanja, storitve zaposlitvene rehabilitacije, zagotavljanje podpore mladim invalidom pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, stimulatívni denarni prejemki za vse vključene invalide ne glede na status);
- 5.5 zagotavljanje mreže strokovne podpore za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije (izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev v območnih službah Zavoda za zaposlovanje; zagotovitev mreže izvajalcev storitev zaposlitvene rehabilitacije, zmanjšanje čakalnih vrst za vključitev v storitve; spodbujanje razvoja mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja, dodatno izobraževanje in usposabljanje vseh

- strokovnih delavcev, vključevanje invalidskih/nevladnih organizacij v sistem podpornih storitev v okviru podpornega zaposlovanja);
- 5.6 vzpostavljanje sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe in nazaj (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po *Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb*).

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje, Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS), MJU, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZRSZ, URI – Soča, ZIZRS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Zavod RS za zaposlovanje (v nadaljevanju: ZRSZ), Ministrstvo za javno upravo (v nadaljevanju: MJU), MK, URI – Soča

Zakonodaja v pripravi

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da je aprila 2016 MDDSZ pripravilo Belo knjigo o pokojninah, pri pripravi katere sta kot člana posebne delovne skupine, ki ju je imenovala Vlada Republike Slovenije, sodelovala tudi predstavnika Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. V Beli knjigi so podana strokovna izhodišča za spremembe na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja z namenom nudenja podlage za široko javno razpravo o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Med predlogi ukrepov so tudi:

- uvedba enotnega izvedenskega organa na področju uveljavljanja pravic iz socialnih zavarovanj,
- pravica do poklicne rehabilitacije mora v prihodnjem sistemu tudi z vidika izvajanja postati temeljna pravica iz invalidskega zavarovanja. Nova ureditev mora temeljiti na krajših načinih usposabljanja ter na večji povezanosti z deficitarnimi poklici na trgu dela. Poklicna rehabilitacija nadomesti sedanjo III. kategorijo invalidnosti za delo s polnim delovnim časom.

Programi

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je tudi v letu 2016 nadaljeval s predstavitvijo pravice do poklicne rehabilitacije zavarovancem, ki so v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja izrazili željo, da bi namesto pravice do premestitve ali pravice do dela s krajšim delovnim časom izbrali pravico do poklicne rehabilitacije, in zavarovancem, ki v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja te želje niso izrazili, po mnenju predsednikov invalidskih komisij na podlagi preučitve medicinske in delovne dokumentacije pa bi ti zavarovanci lahko pridobili pravico do poklicne rehabilitacije. Namen predstavitve pravice do poklicne rehabilitacije je, da se s to pravico seznani širši krog zavarovancev.

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je na URI – Soča aktivno sodeloval v delovni skupini Povezovanje poklicne rehabilitacije kot pravice iz *Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju* (v nadaljevanju: ZPIZ) s standardi zaposlitvene rehabilitacije (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ukrep 5.3**).

Raziskovalna dejavnost

ZRSZ je tudi v letu 2016 sodeloval z MDDSZ in Razvojnim centrom URI – Soča pri izvedbi naslednjih razvojnih nalog:

- izvajanje postopkov ugotavljanja invalidnosti in priznavanja pravic do zaposlitvene rehabilitacije po *Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov* (v nadaljevanju: ZZRZI) (pridobitev mnenja o ravni znanj, sposobnosti, interesov in delovnih navad, obravnava

na Rehabilitacijski komisiji, priprava mnenja RK, priprava odločb o priznanju/zavrnitvi statusa invalida in/ali pravice do storitev zaposlitvene rehabilitacije, izvedba obračuna stroškov) (*ukrep 5.1*),

- vključevanje brezposelnih invalidov v storitve zaposlitvene rehabilitacije (priprava rehabilitacijskih načrtov, izdaja napotnic, sodelovanje na timskih obravnavah, spremljanje, evalvacija poročil, spremljanje prisotnosti, izvedba obračuna stroškov) (*ukrep 5.4*),
- ocenjevanje zaposlitvenih možnosti za brezposelne invalide (priprava ocene zaposlitvenih možnosti, odločb o zaposljivosti v podporni in zaščitni zaposlitvi ter odločb o nezaposljivosti) (*ukrep 5.2*),
- sodelovanje pri pripravi podlag za povečanje števila strokovnih timov za izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje 2014–2020 (*ukrep 5.5*),
- postopna širitev mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja (*ukrep 5.5*),
- sodelovanje pri izvajanju dodatnih izobraževanj in usposabljanj strokovnih delavcev (*ukrep 5.5*),
- vključevanje invalidov v storitve Zavoda po ZUTD in ZZRZI (VKO, APZ, ZR) (*ukrep 5.4*).

URI – Soča RCZR poroča, da so v letu 2016 pripravili nalogo Povezovanje poklicne rehabilitacije kot pravice iz ZPIZ. V nalogi so izpostavili Standarde zaposlitvene rehabilitacije z navodili za pripravo poročil izvajalcev za poklicno rehabilitacijo. Strokovna naloga je bila namenjena pripravi skupnega protokola ravnanja v postopkih poklicne rehabilitacije. Z analizo Standardov storitev zaposlitvene rehabilitacije in obstoječih praks so preučevali stičišča in področja, kjer so se pojavljala neskladja oz. kjer bo v prihodnosti potrebno več sodelovanja. Izvajalce zaposlitvene rehabilitacije (v nadaljevanju: ZR) so seznanili z novim organizacijskim navodilom ZPIZ in s priporočili za pripravo poročil poklicne rehabilitacije, dodali pa so tudi strukturo predloga poročila za ZPIZ po Standardih storitev ZR (**URI – Soča RCZR**, *ukrep 5.1*).

Dogodki

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da je bilo v letu 2016 v zvezi z doseganjem poenotenja ocenjevanja kar nekaj sestankov med vodstvi izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in ZZZS. Že dalj časa pa je vzpostavljen poseben protokol za sodelovanje med posameznimi Invalidskimi komisijami ter imenovanimi zdravniki v okviru območnih enot zavodov. Opravljen je bil tudi sestanek s predstavniki ZRSZ. V pripravi pa je nov Priročnik za ocenjevanje invalidnosti, ki predstavlja nadaljevanje oblikovanja smernic za potrebe dela senatov invalidskih komisij, tudi v smeri poenotenja ocenjevanja invalidnosti (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije**, *ukrep 5.1*).

V Ljubljani je med 9. in 11. junijem 2016 potekal 21. Kongres EUMASS-a in 4. Mednarodni kongres medicinskih izvedencev, katerega so organizirali **Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije**, ZZZS, **URI – Soča** in **ZIZRS**. Kongresa se je udeležilo več kot 650 strokovnjakov iz Slovenije in tujine. Poseben dan je bil namenjen prav poklicni in zaposlitveni rehabilitaciji. Predstavniki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je na kongresu predaval na temo Poklicna rehabilitacija v Sloveniji. V organizaciji Zavoda RS za zaposlovanje pa je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije 22. 9. 2016 na dnevu odprtih vrat v Trbovljah predstavil pravico do poklicne rehabilitacije (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije**, *ukrep 5.3*).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, **ZIZRS**, **ZRSZ** in **URI – Soča** poročajo, da so kot soorganizatorji (skupaj z MDDSZ) sodelovali pri pripravi in izvedbi dnevov Reha v Portorožu od 27. do 28. 9. 2016, ki so potekali na temo Do zaposlitve invalidov vodi več poti. Na dvodnevni in enodnevni seminarji REHA je bilo skupaj udeleženih 488 strokovnih delavcev iz različnih okolij (izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, državni organi). Na REHA dnevih je potekala tudi že tradicionalna podelitev certifikata tistim izvajalcem ZR, ki so prejeli certifikat v obdobju med septembrom 2015 in septembrom 2016: Centerkontura, Racio, Zavod Ruj, ZIP center, Papilot in Želva (*ukrep 5.3*). Na **URI – Soča** tudi poročajo, da so v letu 2016

koordinirali postopek certifikacije pri izvajalcih ZR Racio, prve recertifikacije pri izvajalcih ZR Zavod Ruj, ZIP center in Ozara ter druge certifikacije pri izvajalcih Želva in Papilot. Vsi kandidati so uspešno izpolnili zahteve sistema kakovosti in prejeli certifikat kakovosti za nadaljnji dve leti.

ZRSZ tudi poroča, da je skupaj z ZIZRS sodeloval še pri pripravi in izvedbi seminarjev s področja zaposlitvene rehabilitacije.

Kvantitativni podatki

V letu 2016 so na **URI – Soča RCZR** sodelovali tudi pri obravnavi vlog za podporne storitve na Javnem jamstvenem, preživninskem in invalidskem skladu. V okviru Evalvacije zaposlitvene rehabilitacije za leto 2015 so pripravili pregled izvajanja podpornega zaposlovanja na nacionalni ravni. V letu 2015 je pridobilo odločbo o podporni zaposlitvi 60 oseb, zaposlilo se je 59 oseb z odločbo o podporni zaposlitvi. Na ravni desetletnega obdobja 2006–2015 je bilo vseh odločb o podporni zaposlitvi 411, 250 invalidov je bilo zaposlenih (60,82 % vseh invalidov z odločbo o zaščitni zaposlitvi). Po podatkih izvajalcev ZR in MDDSZ je bilo v letu 2015 opravljenih 783 ur podpornih zaposlitev za 73 invalidov v podporni zaposlitvi (**URI – Soča RCZR**, ukrep 5.2).

Po podatkih **MJU** se v obdobju od 1. 1. 2016 do 31. 12. 2016 v organih državne uprave na novo ni zaposlil noben pripravnik invalid, v praktično usposabljanje pa je bilo vključenih pet dijakov. V organih državne uprave sta bila v letu 2016 izvedena tudi dva postopka pridržanega javnega naročila po določbah 31. člena *Zakona o javnem naročanju*²³, in sicer v Inšpektoratu RS za infrastrukturo in na MDDSZ (glej spodnjo preglednico).

Preglednica 3: Praktično usposabljanje za dijake in izvedena javna naročila v letu 2016

Organ državne uprave	Praktično usposabljanje za dijake		Izvedeno javno naročilo po določbah 31. člena ZJN
	Število	Sprejet od–do	
Ministrstvo za pravosodje	1	4.1.–7.3.16	NE
Ministrstvo za infrastrukturo	1	4.1.–29.1.16	NE
Inšpektorat RS za infrastrukturo	-	-	DA, 24.200,40 EUR
Ministrstvo za zdravje	1	3.5.–24.6.16	NE
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport	2	3.5.–24.6.16	NE
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	-	-	DA, 87.599,00 EUR

Vir: MJU

MJU navaja tudi podatke **Centralne kadrovske evidence državne uprave** (CKEDU), po katerih je bilo v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. 12. 2016 zaposlenih 971 invalidov, ki so bili razporejeni po naslednjih kategorijah:

Preglednica 4: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije

Kategorije invalidnosti	Število na dan 31. 12. 2014	Število na dan 31. 12. 2015	Število na dan 31. 12. 2016
Invalid II. kategorije	117	112	101
Invalid III. kategorije	770	786	827
Vojni invalid	3	3	3
Telesna okvara	37	36	35

²³ Uradni list RS, št. 91/15.

Drugi invalidi	7	5	5
Skupaj	934	942	971

Vir: CKEDU: 30. 1. 2017 (ukrep 5.3).

ZRSZ poroča o številu obravnav, odločb in o invalidih, ki so se zaposlili v letu 2016:

Preglednica 5: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili

	2014	2015	2016
Število vključenih v delavnice VKO	n. p.	1424	718
Število obravnavanih na rehabilitacijskih komisijah	991	1030	1063
Število vključenih v storitve zaposlitvene rehabilitacije	2110	2228	2253
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o podporni zaposlitvi	71	57	113
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o zaščitni zaposlitvi	94	98	157
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o nezaposljivosti	305	303	453
Število vključenih v APZ	n. p.	1495	1689
Število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili	2929	2717	3375

Vir: **ZRSZ** (ukrep 5.3 in 5.4).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da je v letu 2016 na splošno predstavitev pravice do poklicne rehabilitacije²⁴ povabil 581 zavarovancev, od tega se jih je 305 odločilo za obravnavo na strokovni instituciji. V letu 2016 je bilo tako sklenjenih 115 novih pogodb o poklicni rehabilitaciji.

Starostna struktura novih rehabilitantov ostaja primerljiva s preteklimi leti. Še vedno je najštevilčnejša skupina med 31. in 40. letom starosti (52 zavarovancev), sledijo tisti med 41. in 50. letom starosti (46 zavarovancev), nato med 26. in 30. letom starosti (8 zavarovancev), šest rehabilitantov je bilo starejših od 51 let, trije zavarovanci pa so nastopili poklicno rehabilitacijo pred dopolnjenim 25. letom. Tako kot v preteklih letih se je rehabilitiralo več moških (74) kot žensk (41). Število žensk se sicer iz leta v leto povečuje.

Cilj poklicne rehabilitacije je omogočiti rehabilitantom pridobitev oziroma ohranitev zaposlitve, kar pa je pogosto odvisno od oblike in načina poklicne rehabilitacije. Interes Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je, da se rehabilitacije izvedejo hitro, učinkovito in v realnih okvirih, zato so se v letu 2016 primerjalno z letom 2015 razmerja med oblikami in načini poklicne rehabilitacije spreminjala, in sicer:

- z obliko usposabljanja na istem delovnem mestu, ki se zavarovancu prilagodi z ustreznimi tehničnimi pripomočki, je bilo izvedenih sedem poklicnih rehabilitacij ali 6,1 odstotka vseh rehabilitacij (prej 3,5 odstotka);
- s kratkotrajnim usposabljanjem ali izobraževanjem se je rehabilitiralo 36 zavarovancev ali 31,3 odstotka vseh (prej 26,9 odstotka);
- z usposabljanjem s praktičnim delom na ustreznem delovnem mestu pri delodajalcu oziroma drugih oblikah delovnega usposabljanja, se je rehabilitiralo sedem zavarovancev ali 6,1 odstotka (prej 1,4 odstotka);
- z izobraževanjem se je rehabilitiralo 63 zavarovancev ali 54,8 odstotka (prej 57,2 odstotka);
- z izobraževanjem ob delu sta se rehabilitirala dva zavarovanca ali 1,7 odstotka (prej 11,0 odstotka).

²⁴ V skladu s četrtem odstavkom 181. člena ZPIZ-2 invalidska komisija poda izvedensko mnenje o obliki poklicne rehabilitacije na podlagi mnenja strokovne institucije s področja medicine dela in poklicne rehabilitacije.

V 95 primerih je bil podpisan aneks k pogodbi o poklicni rehabilitaciji zaradi podaljšanja trajanja rehabilitacije, ker so zavarovanci izkazali začasno zdravstveno ali drugo objektivno nezmožnost za njeno izvajanje (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ukrep 5.3**).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije navaja tudi nekatere podatke o izvajanju *Sklepa o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida*²⁵:

- Možnost sofinanciranja prilagoditve delovnega mesta so delodajalci uveljavljali tudi v okviru zahtevkov za sofinanciranje prilagoditev prostorov in delovnih sredstev v zvezi s pravico do premestitve. Sklenjenih je bilo 19 pogodb z 18 različnimi delodajalci. Skupna vrednost vseh sklenjenih pogodb je znašala 34.461,51 evra. Najvišji odobreni znesek po pogodbi je bil 6.307,28 evra, najnižji pa 265,96 evra.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je v letu 2016 sofinanciral stroške programov usposabljanja zaradi ohranitve zaposlitve delovnega invalida v 37 primerih, to je šest pogodb več kot v preteklem letu. Pogodbe so bile sklenjene s 16 različnimi delodajalci. Najdaljše usposabljanje je trajalo 12 mesecev, najkrajše pa en mesec. Skupna vrednost sklenjenih pogodb je bila 25.451,73 evra. Najvišji znesek po pogodbi je bil 4.000,00 evrov, najnižji pa 97,60 evra (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ukrep 5.3**).

Služba za pravne in kadrovske zadeve na MK je poročala, da je imelo **MK** v letu 2016 zaposlene skupaj tri javne uslužbenke s statusom invalida ali približno 1,50 % vseh zaposlenih. V Arhivu RS pa se je v letu usposabljala ena invalidna oseba prek koncesionarja s pogodbo o izvajanju storitve zaposlitvene rehabilitacije. Na **MK** še poročajo, da so invalide v letu 2016 zaposlovala tudi nekatera slovenska gledališča. Tako so bili v Mestnem gledališču ljubljanskem (MGL) zaposleni štirje invalidi, od tega so bili trije zaposleni za polovični delovni čas, en pa za polni delovni čas. Delovni prostor je zanje urejen v skladu z njihovim statusom, prav tako so bile prilagojene njihove delovne naloge. V SNG Drama Ljubljana so imeli v letu 2016 v običajnem okolju zaposlene delavce, ki jim je bil priznan status invalida. Vsi so zadržali zaposlitev tudi po nastanku invalidnosti, kar so dosegli s prilagoditvijo delovnih mest (prilagoditev ritma delovnega časa oziroma razdelitve delovnih nalog, prilagoditev delovne opreme in pripomočkov idr.) ali pa s prerazporeditvijo na drugo ustrezno delovno mesto v skladu z možnostmi delavca in v skladu z možnostmi delovnega procesa. V SNG Drami Ljubljana so občasno sodelovali tudi z zunanjimi izvajalci, ki so zaposlovali invalide (npr. pri urejanju zunanje okolice in pri tiskarskih storitvah). V Mestnem gledališču Ptuj so v letu 2016 prav tako v svoje delo aktivno vključevali tudi invalide. Tako je v eni od aktivnih gledaliških predstav nastopala oseba z invalidnostjo, v študije gledaliških predstav pa se je pogosto aktivno vključil tudi lektor, ki je invalid (*ukrepi 5.1, 5.2 in 5.3*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZRSZ opozarja na naslednje:

- razmerje med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev se še vedno ne spreminja – večina jih opravlja še druge naloge s področja (aktivne politike) zaposlovanja, saj novega zaposlovanja še vedno ni,
- čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije so pri nekaterih izvajalcih predolge (več kot 6 mesecev),
- kažejo se potrebe po širitvi mreže delodajalcev, ki jo oblikujejo posamezni izvajalci storitev (možnosti za usposabljanje), in
- po sistemski ureditvi statusa in pravic iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti (*ukrepi 5.1, 5.2, 5.3*).

²⁵ Uradni list RS, št. 6/14.

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MK) pa poudarja, da je treba tako kot prejšnja leta tudi za leto 2016 opozoriti, da je bilo glede na skupno število na **MK** zaposlenih javnih uslužbencev (približno 200) tudi leta 2016 v okviru različnih NOE **MK** in v organih v sestavi **MK** zaposlenih premalo invalidov (samo okoli 1,5 %). Dodatno je opozarjajo, da v letu 2016 zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni bilo nobenih novih zaposlitev invalidov na **MK**. Prav tako **MK** v letu 2016 ni izvajalo nobenih pripravništev za osebe z invalidnostjo ali delovnih praks za dijake s posebnimi potrebami. Tudi posebnih zadržanih javnih naročil v skladu z 19. členom *Zakona o delovnih razmerjih*²⁶ ni izvajalo. Pri omenjeni službi zato predlagajo, da se delež invalidov med zaposlenimi do leta 2020 poveča na najmanj 5% ter da se za enak odstotek dvigne tudi delež invalidov v javnih (kulturnih) ustanovah, pri čemer naj se posebno pozornost nameni mladim invalidom do 30 let, starejšim od 50 let ter osebam s težjimi oblikami invalidnosti oziroma oviranostmi. Predlagajo tudi, da se, v kolikor je le mogoče, z invalidi sklepajo pogodbe o delu za nedoločen čas. Obenem naj se poveča tudi obseg izvedenih pripravništev oziroma delovnih praks in usposabljanj za dijake in študente s posebnimi potrebami (*ukrepa 5.2. in 5.3*).

URI – Soča RCZR poroča, da so v letu 2016 za naročnika Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti opravili naslednje naloge:

- Evalvacijo zaposlitvene rehabilitacije, ki je zajela uporabnike storitev, napotne ustanove ZRSZ in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, izvajalce zaposlitvene rehabilitacije, delodajalce, izhode iz zaposlitvene rehabilitacije, podporno zaposlovanje, prilagoditve delovnih mest ter izboljšave kakovosti življenja uporabnikov storitev. Model kakovosti življenja so na **URI – Soča RCZR** na področju zaposlitvene rehabilitacije (v nadaljevanju: ZR) začeli uvajati v letu 2013. Pred tem so posamezni izvajalci ZR z različnimi metodami že spremljali spremembe v kakovosti življenja uporabnikov storitev. Z namenom poenotenja načinov spremljanja so začeli uporabljati enoten vprašalnik (model je bil razvit v okviru projekta EU, vprašalnik pa v okviru delovne skupine Evropske platforme za rehabilitacijo – uporabili so obstoječi in preizkušeni vprašalnik QOLIS, le demografske podatke so prilagodili slovenskim razmeram), kar omogoča primerjavo med posameznimi leti in med izvajalci ZR v Sloveniji in tudi v Evropi. Prvo sistematično merjenje je potekalo v letu 2013 kot pilotna faza pri devetih izvajalcih ZR, sodelovalo je 153 uporabnikov storitev. Pri izbiri izvajalcev so se osredotočali na ciljno skupino uporabnikov storitev, obseg tima in regijo delovanja. Pilotna raba je pokazala, da gre za ustrezen pripomoček za merjenje učinkov zaposlitvene rehabilitacije na kakovost življenja uporabnikov storitev; več težav je bilo pri uporabnikih z nižjimi intelektualnimi sposobnostmi, vprašalnik je bil namreč zanje prezahteven. Na **URI – Soča RCZR** so z merjenjem učinkov zaposlitvene rehabilitacije na kakovost življenja uporabnikov storitev nadaljevali tudi v letu 2014. Takrat je sodelovalo vseh 14 izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije oziroma 304 uporabniki storitev. Tudi v letu 2015 so sodelovali vsi izvajalci zaposlitvene rehabilitacije, skupaj je sodelovalo 309 uporabnikov storitev. V letu 2016 so prevedli poenostavljeno različico vprašalnika, jo testno preizkusili in v letu 2017 bo pripravljena za uporabo. V učni skupini EPR od leta 2010 sodeluje **CPR URI – Soča**, v letu 2015 pa se je pridružil tudi **URI – Soča RCZR**.
- Štiri intervizijska srečanja izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije iz tematike sodobni trg dela in skrivnosti uspešnega iskanja dela, predstavitev novih Standardov storitev zaposlitvene rehabilitacije, dobrih praks v zaposlitveni rehabilitaciji, razgovora s koordinatorico zaposlitvene rehabilitacije na ZRSZ in pametne rešitve oz. prilagoditve delovnega in domačega okolja v Domu Iris na **URI – Soča** ter predstavitev zahtevnejšega primera iz zaposlitvene rehabilitacije.
- Nalogo s področja krepitev notranje moči za uporabnike storitev zaposlitvene rehabilitacije pri vseh izvajalcih zaposlitvene rehabilitacije v Sloveniji, ki jo sistematično spremljajo od leta 2013. Posamezni izvajalci ZR so krepitev notranje moči uporabnikov storitev z različnimi metodami spremljali že pred tem, zato so na **URI – Soča RCZR** z namenom poenotenja metod za ugotavljanje opolnomočenosti tako pri posameznikih kot tudi na ravni vseh

²⁶ Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr., 47/15 – ZZSDT, 33/16 – PZ-F, 52/16 in 15/17 – odl. US.

uporabnikov storitev začeli razvijati vprašalnik za merjenje krepitve notranje moči uporabnikov storitev. Pri tem so uporabili model, razvit v okviru EU projekta EQUAL: Request (2007),²⁷ saj je model specifičen za področje zaposlovanja oseb, ki imajo težave pri iskanju in ohranitvi zaposlitve, in je kot tak najprimernejši za prenos v slovensko okolje. V prvi pilotni fazi so v sodelovanju z uporabniki storitev in strokovnimi delavci oziroma člani timov sestavili vprašalnik in preverjali merske karakteristike. V drugi pilotni fazi, leta 2014, so ponovno preverjali merske karakteristike vprašalnika, saj so v prvi pilotni fazi ugotovili, da vse trditve ne ustrezajo kriterijem dobrega psihometričnega inštrumenta, in so nekatere trditve izboljšali. V tretji pilotni fazi, leta 2015, so pri izpolnjevanju vprašalnika sodelovali vsi izvajalci ZR, namen izpolnjevanja pa je bil postavljanje norm. Ker gre pri tem za dolgotrajnejši proces (za postavljanje norm mora biti vzorec ustrezno velik), so tudi v letu 2016 nadaljevali z zbiranjem podatkov. Ugotovili so, da vzorca med seboj nista primerljiva, zato bodo z zbiranjem podatkov nadaljevali tudi v letu 2017.

- V 2015 so začeli z izdelavo večletne strokovne naloge Uvedba izbranega nabora šifer MKF v standarde zaposlitvene rehabilitacije. Cilj naloge je priprava učinkovitega, mednarodno primerljivega in uporabnega nabora šifer MKF kot orodja za lažjo komunikacijo med poklicnimi skupinami znotraj tima in navzven, za postavljanje ciljev pri rehabilitacijskem procesu, za *benchmarking* med posameznimi izvajalci ZR v Sloveniji in tujini. V prvem letu so oblikovali osnutek jedrnega niza MKF za ZR in ga testirali na izbranih primerih iz prakse. V letu 2016 so izvedli dve informativno-izobraževalni delavnici za vse izvajalce ZR in osnutek jedrnega niza dali v testno rabo celotni mreži 14 izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije. Trenutno zbiranje jedrnih nizov še poteka, sledi analiza skladnosti (Cohenov koeficient kapa in sorodne metode) med ocenjevalci – izvajalci ZR.
- Evalvacijo delovanja zaposlitvenih centrov v obdobju 2013–2015 kot pomembnih subjektov zaposlovanja invalidov z odločbami o zaščitni zaposlitvi. Zaposlitveni centri so nastali v letu 2006 kot oblika za zaposlovanje invalidov z najnižjo delovno učinkovitostjo. V njih se zaposlujejo invalidi z večjimi težavami in ovirami pri zaposlovanju – potrebujejo visoko stopnjo pomoči (svetovanje, usposabljanje, psihosocialno podporo, spremljanje pri delu). Delovna mesta v zaposlitvenih centrih so invalidom prilagojena. Tradicionalno spadajo zaposlitveni centri na področje socialne ekonomije. Zagotavljajo konstantno podporno okolje za težjo populacijo zaposlenih invalidov. Med leti 2006 in 2015 je bilo izdanih 893 odločb o zaščitni zaposlitvi. V zaposlitvenih centrih je zaposlenih 445 invalidov – glede na odločbo je zaposlenih 49,83 % invalidov z odločbo o zaščitni zaposlitvi. Podatek kaže na to, da polovica populacije z odločbo o zaščitni zaposlitvi še vedno ostaja zunaj dela (nekaj možnosti imajo sicer pri zaposlovanju v invalidskih podjetjih, vendar na **URI – Soča** ocenjujejo, da so to le majhne številke). Glede na oviranosti sta med zaposlenimi invalidi v zaposlitvenih centrih predvsem dve veliki skupini – osebe z motnjami v duševnem razvoju in osebe s težavami v duševnem zdravju, ki skupaj sestavljata 46,18 % vseh zaposlenih z odločbo o zaščitni zaposlitvi. Le 14 % zaposlenih invalidov lahko samostojno zagotavlja kakovost opravljenega dela, vsi drugi potrebujejo stalno pomoč oziroma vodenje pri zagotavljanju kontrole nad storitvami in izdelki. Glede na izobrazbo zaposlenih invalidov z odločbo o zaščitni zaposlitvi prevladujejo predvsem invalidi z osnovno do srednješolsko izobrazbo – 6. in 7. stopnjo izobrazbe imajo le 4 % invalidov. Tudi starostna struktura zaposlenih je neugodna: le 14 % zaposlenih je starih do 30 let. Težave zaposlitvenih centrov so povezane z nizkimi cenami, ki jih zagotavljajo na trgu, nihanjem naročil, nelojalne konkurence ter s težavami zaposlene populacije – pričakovana storilnost in kakovost sta nizki, pogosti so konflikti med zaposlenimi invalidi ipd. Pri pregledu finančnega poslovanja zaposlitvenih centrov so na URI – Soča ugotovili, da v zadnjih letih poslujejo negativno: v letu 2015 je poslovalo z izgubo 33,33 % zaposlitvenih centrov, v letu 2014 21,05 % in v letu 2013 31,25 %.

²⁷ Van Lierop b., Van de Ven I., Schouten M., Janssen N., Cima R. »Vrij Baan« Interim Report. iRv. Kenniscentrum voor revalidatie en Handicap, Hoensbroek. NL. 2003.

- Povezovanje poklicne rehabilitacije kot pravice iz ZPIZ s standardi zaposlitvene rehabilitacije, z navodili za pripravo poročil izvajalcev za poklicno rehabilitacijo. Strokovna naloga je bila namenjena pripravi skupnega protokola ravnanja v postopkih poklicne rehabilitacije. Z analizo Standardov storitev zaposlitvene rehabilitacije in obstoječih praks so preučevali stičišča in področja, kjer so se pojavljala neskladja oziroma kjer bo treba v prihodnosti več sodelovati. Izvajalce ZR so seznanili z novim organizacijskim navodilom ZPIZ in s priporočili za pripravo poročil poklicne rehabilitacije. Dodali so tudi strukturo predloga poročila za ZPIZ po Standardih storitev ZR.
- Dopolnitev standardov znanj za strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji in pripravo predloga za verificiranje znanj strokovnih delavcev. Naloga obsega pregled vseh izvedenih seminarjev v organizaciji ZIZRS-a po potrjenih moduli s strani MDDSZ – Direktorata za invalide iz leta 2008 ter preučitev obstoječega modularnega sistema temeljnih znanj na področju ZR/PR za strokovne delavce. Pri izvedbi naloge so uporabili tudi podatke iz Analize stanja in potreb po strokovnem znanju, ki je podlaga za stalno strokovno izpopolnjevanje strokovnih delavcev v ZR iz leta 2015, podatke o izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev ZR iz letne evalvacije za 2015, podatke o izobraževanju iz evalvacije programa socialne vključenosti 2010–2013 ter podatke o izobraževanju iz evalvacije zaposlitvenih centrov (2013–2015). S predstavijo različnih modelov verificiranja podobnih izobraževalnih programov so pripravili predlog za verificiranje modularnega programa izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev na področju ZR/PR in področju zaposlovanja invalidov. Za primerjavo so predstavili avstrijski model izobraževanja strokovnih delavcev na področju poklicne rehabilitacije, ki obsega osnovni modul in specialne module za različna strokovna področja. Osnovni modul je obvezen za vse strokovne delavce, specialne module pa lahko izbirajo glede na svoj poklicni interes in uporabnost pri delu. Pri specialnih moduli testiranje pridobljenega znanja dopolnjuje priprava zaključne naloge s strokovnega področja zaposlenega strokovnega delavca. Izobraževanje se zaključi s preverjanjem znanja ter izdajo certifikata. Izobraževanje za procesnega vodjo zaposlitvene rehabilitacije v Avstriji izvaja pooblaščen izvajalec v okviru BBRZ, REHA College in je skladno z ISO standardom (ISO 17024:2012). Na **URI – Soča** so nalogi dodali tudi predstavitev področja strokovnega izpita iz zaposlovanja, ki je referenčno področje za zaposlitveno rehabilitacijo, in predloge za razvoj strokovnega izobraževanja, ki so povezani s preverjanjem usposobljenosti.
- Analiza učinkov standarda kakovosti Equass in primerov dobrih praks izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije ter priporočil s predlogi za izboljšanje. Evropski sistem kakovosti na področju socialnih storitev EQUASS (European Quality in Social Service) zagotavlja celostne storitve na področju razvoja, promocije in certificiranja kakovosti, ki so skladne z evropskimi zahtevami kakovosti pri zagotavljanju socialnih storitev.
- V Sloveniji so sistem kakovosti EQUASS Assurance na ravni mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije začeli uvajati leta 2010. Vključno z letom 2015 je v Sloveniji postopek certificiranja uspešno zaključilo 12 izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije. Organizacija pridobi certifikat za dve leti, nato pa lahko pristopi k postopku recertificiranja. Razvojni center izvaja tudi naloge po pogodbi med **URI – Soča** kot lokalnim nosilcem licence za EQUASS Assurance in Evropsko platformo za rehabilitacijo EPR, ki je nosilec intelektualnih pravic licence EQUASS.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Dogodki

NSIOS je sodeloval pri organizaciji in izvedbi mednarodne konference o invalidskih podjetjih, ki jo vsako leto pripravlja Zavod invalidskih podjetij Slovenije (ZIPS). Prav tako so se v okviru sodelovanja z ZIPS podrobno ukvarjali z različnimi praksami implementacije 34. člena *Uredbe o splošnih skupinskih izjemah v kontekstu državnih pomoči* in se v zvezi s tem sestali tudi s pristojnimi na Generalnem

direktoratu za konkurenco pri Evropski komisiji, kjer so naleteli na razumevanje in prišli do skupne rešitve.

Uresničevanje petega cilja

Na področju dela in zaposlovanja so v letu 2016 potekali številne dejavnosti in dogodki (seminarji, konference idr.), pri katerih so v organizacijski ali kateri drugi vlogi sodelovali predvsem Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZRSZ in NSIOS.

Pri URI – Soča so pripravili nalogo Povezovanje poklicne rehabilitacije kot pravice iz ZPIZ, v kateri so poudarili Standarde zaposlitvene rehabilitacije, z navodili za pripravo poročil izvajalcev za poklicno rehabilitacijo. Naloga je bila namenjena strokovni pripravi skupnega protokola ravnanja v postopkih poklicne rehabilitacije.

Število invalidov, zaposlenih v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah), se je v letu 2016 v primerjavi z letom prej zvišalo z 942 na 971.

ZRSZ opozarja, da je rehabilitacijskih svetovalcev še vedno premalo in da so čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije predolge; prav tako menijo, da bi bilo treba razširiti mrežo delodajalcev, ki bi omogočali usposabljanje brezposelnih invalidov, ter sistemsko urediti status in pravice iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, še posebno se to izraža v zadnjih letih globalne finančno-gospodarske in javnodolžniške krize na evrskem območju. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da imajo invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto višje stroške, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejemke za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Programi socialne varnosti naj obsegajo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.3 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.4 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam ali očetom;
- 6.5 zagotavljanje posebno ranljivim skupinam invalidov, npr. invalidnim ženskam, starejšim in težjim invalidom, dostop do mehanizmov za večanje socialne varnosti in zmanjšanje tveganja revščine;
- 6.6 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), MF, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV

Zakonodaja v pripravi

IRSSV poroča, da so v letu 2016 začeli z izvedbo projekta *Priprava podlag za izvedbo pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje systemskega zakona o dolgotrajni oskrbi*, ki med drugim zajema pripravo orodij za ugotavljanje potreb uporabnikov, metodiko postopka ter ugotavljanje upravičenosti do storitev dolgotrajne oskrbe in pa razvoj spletne aplikacije za spremljanje in načrtovanje storitev dolgotrajne oskrbe (**IRSSV**, ukrep 6.6).

IRSSV poroča tudi, da so v letu 2016 pripravili analizo izvajanja programov osebne asistence z naslovom *Spremljanje programov osebne asistence - analiza izvajanja programov v letu 2015*²⁸, katere izsledki so bili uporabljeni tudi pri oblikovanju ZOA, ki je bil februarju 2017 sprejet v Državnem zboru RS. Več informacij je navedenih v 2. poglavju (cilj: bivanje in vključevanje).

²⁸ Poročilo je v celoti dostopno na: https://www.irssv.si/upload2/Osebna%20asistenca_IRSSV2016.pdf

Poročevalci nevladnih organizacij:
NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja, da tveganje revščine, še bolj pa revščina sama, ostajata osrednji problem povprečnega slovenskega invalida. Posledice so po njihovem mnenju zaskrbljujoče, vendar ostaja pereč problem odsotnosti integralne državne invalidske politike, ki bi z uresničevanjem strategije, kompatibilne s socialnim modelom invalidnosti in realističnimi cilji, invalide že v šolskem procesu usposabljala za samostojno in neodvisno življenje in konkurenčnost na trgu dela. **NSIOS** tako podpira vse ukrepe znotraj tega cilja in je v stikih s predstavniki resornega ministrstva poudarjal nujnost modernizacije sistema socialnih transferov in olajšav, ki mora temeljiti na načelu enakosti, isto pa velja glede sistema dolgotrajne oskrbe (**NSIOS**, ukrepi 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6).

Uresničevanje šestega cilja

Na področju finančno-socialne varnosti IRSSV poroča, da so v letu 2016 začeli z izvedbo projekta *Priprava podlag za izvedbo pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje systemskega zakona o dolgotrajni oskrbi*.

NSIOS v letu 2016 opozarja, da je tveganje revščine (kot tudi revščina sama) še vedno osrednji problem povprečnega slovenskega invalida.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalnik stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s praviimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi ohranjajo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z *Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju* zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Ukrepi:

- 7.1 zagotavljanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike (med drugim uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije *International Classification of Functioning, Disability and Health*);
- 7.2 spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je prožnejše zagotavljanje zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.3 zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev ne glede na spol, obliko in stopnjo invalidnosti (npr. ZZS financira obnovitveno rehabilitacijo);
- 7.4 spodbujanje dejavne vloge invalidov pri reševanju njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju;
- 7.5 izboljšanje sistemske ureditve glede medicinskih pripomočkov, podporne tehnologije za invalide in ljudi, ki delajo z invalidi;
- 7.6 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočajo, da otrok ostane v družini;
- 7.7 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb;
- 7.8 izboljšanje znanja ali védenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na njihovo invalidnost in potrebe;
- 7.9 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami ter o obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti, pa tudi iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.10 izboljšanje zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje;
- 7.11 vzpostavitev enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije idr.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MZ, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZS, SOUS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZZS), NIJZ, Ministrstvo za zdravje (v nadaljevanju: MZ)

Sprejeta zakonodaja

MZ poroča, da je Vlada Republike Slovenije na 67. redni seji dne 16. 12. 2015 pod točko 15.8 sprejela sklep o ustanovitvi Delovne skupine za celostno obravnavo otrok s težavami v duševnem zdravju. Naloge delovne skupine so: priprava, izvedba in vrednotenje analize za oceno potreb na področju celostne obravnave otrok s posebnimi potrebami, priprava vsebinskega programa za celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami, priprava mreže organizacij po posameznih dejavnostih za celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami, predloga mreže služb za zgodnjo celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami, priprava predloga mreže služb za izvajanje programov in storitev za duševno zdravje otrok in mladostnikov, oblikovanje predloga spremembe zakonodaje, ki bo omogočila uresničevanje skupne strategije za duševno zdravje otrok in mladostnikov, oblikovanje protokolov za medsektorsko sodelovanje različnih organizacij na različnih področjih (zdravstvo, vzgoja in izobraževanje, socialno varstvo) (**MZ**, ukrep 7.6).

Zakonodaja v pripravi

MZ poroča, da se v *Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravstveni dejavnosti* sistemsko ureja izvajanje zdravstvene dejavnosti v določenih socialnovarstvenih in izobraževalnih izvajalcih, torej tudi socialnovarstvenih zavodih in zavodih za usposabljanje, v katerih so vključeni invalidi. Gre za javne zavode, kjer posamezne vrste zdravstvene dejavnosti glede na naravo dejavnosti teh zavodov že izvajajo. Izvajanje zdravstvene dejavnosti namreč v teh javnih zavodih doslej ni bilo sistemsko urejeno, saj niso bili določeni pogoji za izvajanje zdravstvene dejavnosti pri izvajalcih, status teh izvajalcev je bil nejasen glede pristojnih organov za izvajanje nadzora nad izvajanjem zdravstvene dejavnosti, zato se nadzor ni izvajal, kot se sicer izvaja pri drugih izvajalcih zdravstvene dejavnosti, nedorečen je bil tudi sistem financiranja in je bil le začasno urejan z vsakokratnim splošnim dogovorom. Gre za sistemsko urejanje pogojev za izvajanje zdravstvene dejavnosti pri teh izvajalcih, ki niso javni zdravstveni zavodi, glede na naravo dejavnosti, ki jo opravljajo, pa izvajajo tudi določene vrste zdravstvene dejavnosti. Tako se sedaj taksativno določa, kateri so ti izvajalci in katere vrste zdravstvene dejavnosti lahko izvajajo, pod katerimi pogoji se ta zdravstvena dejavnost opravlja in financira v mreži javne zdravstvene službe. Z določitvijo njihovega statusa kot enega izmed vrst izvajalcev zdravstvene dejavnosti spadajo glede izvajanja zdravstvene dejavnosti pod vse nadzorne institute in ukrepe, ki se v skladu s tem zakonom in drugimi predpisi izvajajo nad izvajalci zdravstvene dejavnosti. S predlogom sistemske ureditve se bo izboljšalo zagotavljanje zdravstvenih storitev v teh zavodih (**MZ**, ukrep 7.10).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da so bile aktivnosti glede vzpostavitve enotnega multidisciplinarnega organa v letu 2016 predvsem povezane z dejavnostjo delovne skupine za pripravo osnutka *Zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo*, ki je bila s sklepom ministrice MDDSZ št. 0070-2/2008-92 imenovana dne 17. 11. 2014. Sklep je v točki 5. c ustanovil posebno skupino za ureditev enotnega izvedenskega organa in postopka. V skupino so bili imenovani predstavniki MZ, MDDSZ, Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, SVZ, ZRSZ, MF in ZZSZ. Naloga delovne skupine je bila, da pripravi izhodišča za pripravo predloga zakona o enotnem izvedenstvu in predlog postopka za ugotavljanje potreb na področju dolgotrajne oskrbe. Enotni izvedenski organ bi pokrival vso dejavnost na področju medicinskega izvedenstva v socialnem zavarovanju v RS. Skupina se v letu 2016 ni sestala. Konec leta 2016 pa so pripravo predpisov s področja dolgotrajne oskrbe prenesli na Ministrstvo za zdravje (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije**, ukrep 7.11).

ZZZS poroča, da so še vedno v pripravi spremembe in dopolnitve *Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja*²⁹ (v nadaljevanju besedila: *Pravila OZZ*). Predlog sprememb in dopolnitev *Pravil OZZ* obsega naslednje vsebinsko zaokrožene sklope, ki se nanašajo na:

- pravico do storitev zobozdravstvene dejavnosti
- pravico do zdraviliškega zdravljenja
- pravico do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje
- pravico do zdravil in živil na recept
- pravico do medicinskih pripomočkov
- pravico do zdravljenja v tujini
- pravico do nadomestila plače
- pravico do povračila potnih stroškov
- standarde storitev
- druge določbe pri uveljavljanju pravic
- uskladitev *Pravil OZZ* z zakonodajo in notranjo uskladitev besedila *Pravil OZZ* (*ukrep 7.5*).

Vsebinski sklopi obsegajo naslednje bistvene spremembe in dopolnitve določb *Pravil OZZ* (**ZZZS**, *ukrep 7.5*):

1. Pravica do storitev zobozdravstvene dejavnosti:

- sprememba ureditve pravice do zobnoprostetičnih pripomočkov (v nadaljnjem besedilu: ZPP) zaradi napredka medicinske stroke in jasnejše ureditve pravice;
- nova ureditev pravice do zobnoprostetične rehabilitacije s pomočjo zobnih vsadkov in ZPP na vsadkih z določitvijo podrobnejšega obsega pravice (zdravstvena stanja in starostno obdobje, ki so indikacija; stanja, ki so kontraindikacija; število zobnih vsadkov; narava pravice), njihovih standardov (trajnostna in garancijska doba), postopka uveljavljanja pravice in začetka izvajanja določb *Pravil OZZ*. Predlog je usklajen s predstavniki UKC Ljubljana, Stomatološke klinike in Kirurške klinike, Kliničnega oddelka za maksilofacialno in oralno kirurgijo;
- podrobnejša ureditev pravice do ortodontskega zdravljenja;
- uskladitev podrobnejšega obsega pravice do preventivnih zobozdravstvenih pregledov z zakonodajo;
- sprememba standardnih materialov in trajnostne dobe zobozdravstvenih storitev in ZPP;
- natančnejša ureditev pravice do prilagoditve, popravila in novega ZPP.

2. Pravica do zdraviliškega zdravljenja:

- nova indikacija za zdraviliško zdravljenje pri boleznih dihal – idiopatska ali družinska pljučna arterijska hipertenzija in kronična tromboembolična pljučna arterijska hipertenzija;
- podrobnejša ureditev standarda prehrane zavarovane osebe ter standarda nastanitve in prehrane spremljevalca slepe zavarovane osebe med zdraviliškim zdravljenjem, ki poteka stacionarno.

3. Pravica do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za

Usposabljanje:

- zaradi veljavne ureditve pogojev za uveljavljanje pravice do zdraviliškega zdravljenja se črta določba, da lahko zavarovana oseba, ki je uveljavila pravico do obnovitvene rehabilitacije invalidov ali do udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje, zaradi iste bolezni ali stanja uveljavi pravico do zdraviliškega zdravljenja šele po preteku dveh let.

4. Pravica do zdravil in živil na recept:

- določitev starosti otrok, katerim se lahko predpiše magistralna zdravila, s ciljem njihove enakopravne obravnave;
- ukinitve možnosti uvedbe potrjevanja receptov za zdravila z omejitvijo predpisovanja zaradi nepotrebnosti;

²⁹ Uradni list RS, št. 30/03 – uradno prečiščeno besedilo, 35/03 – popr., 78/03, 84/04, 44/05, 86/06, 90/06 – popr., 64/07, 33/08, 7/09, 88/09, 30/11, 49/12, 106/12, 99/13 – ZSVarPre-C, 25/14 – odl. US, 25/14 in 85/14.

- sprememba ureditve količine izdanega zdravila, predpisanega na enoletni obnovljivi recept, s ciljem, da se izda za celotno enoletno obdobje zdravljenja brez ponovnega obiska zdravnika, pooblaščenega za predpisovanje zdravila, zaradi manjkajoče količine;
- opredelitev vrste recepta (obnovljivi), na katerega je predpisano t. i. drago zdravilo (cena pakiranja presega 200 EUR), in določitev roka za naslednjo (ponovno) izdajo dragega zdravila, oboje zaradi veljavnega pravila mesečne izdaje dragega zdravila;
- sprememba dodelitve in predpisovanja receptov za osebno rabo glede na namen teh receptov ter s ciljem bolj primerne, kakovostne in varne zdravstvene oskrbe zavarovanih oseb;
- sprememba postopka uveljavljanja pravice do zdravil in živil zaradi uvedbe elektronskega recepta (v nadaljnjem besedilu: e-recept) v RS, vključno z določitvijo pogojev za predpis recepta na papirnatem obrazcu (v nadaljnjem besedilu: papirnat recept), ki je namenjen nakupu zdravila in živila v drugi državi, in vključno s spremembo roka za prevzem zdravila in živila v lekarni v RS na podlagi tega recepta;
- sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti zdravila in živila v skladu z Direktivo 2011/24/EU o čezmejnem uveljavljanju pravic pacientov vključno z določitvijo oblike (papirnatega) recepta in receptnega obrazca, z določitvijo roka za predpis papirnatega recepta, s spremembo roka za vložitev zahteve za izdajo odločbe **ZZSZ** o predhodni odobritvi povračila stroškov, s spremembo roka za nakup zdravila in živila na podlagi odločitve **ZZSZ**, vse s ciljem čim hitrejšega začetka zdravljenja ter enakopravnejše obravnave zavarovanih oseb pri uveljavljanju pravice do zdravil in živil;
- sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti zdravila in živila, kupljenega v tujini zaradi motnje v preskrbi na slovenskem trgu, vključno z določitvijo oblike (papirnatega) recepta, z določitvijo vsebine in oblike potrdila o deficitarnosti, roka za predpis papirnatega recepta ter roka za nakup zdravila in živila v tujini, vse zaradi uvedbe e-recepta, uskladitve s sistemom medsebojno zamenljivih zdravil in smiselno enako primerljivih živil ter s ciljem čim hitrejšega začetka zdravljenja.
- sprememba Seznama magistralnih zdravil na recept (Priloga pravil) zaradi spremembe naziva industrijsko izdelane mazilne podlage zaradi novega distributerja.

5. Pravica do medicinskih pripomočkov:

- uvedba nekaterih novih medicinskih pripomočkov;
- sprememba postopkov zagotavljanja elastomernih črpalk in aparatov za nadomestno komunikacijo;
- natančnejša razmejitev popravil, vzdrževanja in prilagoditve medicinskih pripomočkov;
- na novo opredeljene cene in cenovni standardi medicinskih pripomočkov;
- na novo opredeljene in skrajšane dobe trajanja ter obdobja in količine medicinskih pripomočkov;
- spremenjena ureditev veljavnosti naročilnice, tudi obnovljive naročilnice;
- spremenjena ureditev zagotavljanja najmanjšega števila artiklov na izdajnih mestih dobavitelja glede predlog, hlačnih predlog (plenice), posteljnih podlog za enkratno uporabo in fiksirnih hlačk;
- spremenjena dolžnost dobaviteljev glede zagotavljanja medicinskih pripomočkov iz skupin medicinskih pripomočkov pri umetno izpeljanem črevesju, pri težavah z odvajanjem seča, pri zdravljenju sladkorne bolezni in obvezilnih materialov zavarovani osebi;
- prenos vseh pogojev za uveljavitev pravice do dihalnih aparatov in medicinskih pripomočkov pri zdravljenju sladkorne bolezni v splošni akt skupščine **ZZSZ** iz prvega odstavka 64. člena Pravil OZZ, to je Sklep o določitvi zdravstvenih stanj za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov.

Predlogi sprememb in dopolnitev Pravil OZZ glede medicinskih pripomočkov so usklajeni s klinikami in inštituti, ki sprejemajo strokovne smernice zdravljenja s področja uporabe medicinskih pripomočkov, na katerega se spremembe nanašajo (**ZZSZ**, ukrep 7.5):

1. Pravica do zdravljenja v tujini:

- določitev preračuna stroškov zdravstvenih storitev in potnih stroškov iz tuje v domačo valuto;

- sprememba (širitev) pravice do spremstva *zavarovane osebe, starejše od 18 let*, v primeru zdravljenja v tujini iz člena 135. a (če so v RS izčrpane možnosti zdravljenja) in člena 135. b Pravil OZZ (če je v RS določena čakalna doba, ki presega najdaljšo dopustno čakalno dobo ali razumen čas).

2. Pravica do nadomestila plače:

- dopolnitev ureditve pravice do nadomestila plače za spremljevalca zavarovane osebe, ki uveljavlja zdravstveno storitev v tujini;
- opustitev nepotrebne določbe glede obračuna nadomestila.

3. Pravica do povračil potnih stroškov:

- sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila prevoznih stroškov ter stroškov prehrane in nastanitve v RS in tujini.

4. Standardi storitev:

- sprememba standarda zdravstvenih storitev po času njihove izvedbe;
- podrobnejša ureditev standarda zdravstvenih storitev izbranega osebnega ginekologa na sekundarni in terciarni ravni zdravstvene dejavnosti po času njihove izvedbe.

5. Druge določbe pri uveljavljanju pravic:

- sprememba ureditve uveljavljanja zdravstvenih storitev brez kartice zdravstvenega zavarovanja;
- jasnejša ureditev dopustnih plačil in doplačil zdravstvenih storitev, vključno z medicinskimi pripomočki;
- sprememba ureditve glede vrst storitev, za katere se uporablja delovni nalog;
- določitev, da se za napotovanje h kliničnemu psihologu uporablja listina napotnica (in ne delovni nalog), in opredelitev pooblastil, ki jih zdravnik, ki izda napotnico, lahko prenese na kliničnega psihologa.

6. Uskladitev Pravil OZZ z zakonodajo in notranja uskladitev besedila:

- uskladitev Pravil OZZ z zakonodajo zaradi usklajenosti pravnega reda;
- terminološka in nomotehnična uskladitev besedila Pravil OZZ zaradi notranje skladnosti in jasnejše vsebine Pravil OZZ.

V pripravi so tudi drugi podzakonski predpisi in spremembe ter dopolnitve podzakonskih predpisov s področja medicinskih pripomočkov, in sicer naslednjih (**ZZZS, ukrep 7.5**):

- **Spremembe in dopolnitve *Pravilnika o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov*³⁰**, ki natančneje ureja vsebino Seznama medicinskih pripomočkov s podatki o vrstah medicinskih pripomočkov in s podatki o posameznih pripomočkih (artiklih), ki izpolnjujejo nekatere minimalne zahteve; postopek in merila za uvrščanje posameznih pripomočkov (artiklov) na Seznam medicinskih pripomočkov in za izločitev s Seznama medicinskih pripomočkov; postopek ugotavljanja izpolnjevanja minimalnih zahtev za posamezne pripomočke (artikle), torej 2. fazo.
- **Spremembe in dopolnitve *Pravilnika o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*³¹**, ki določa izhodišča pri določitvi cenovnih standardov za posamezne vrste medicinskih pripomočkov v primerih izdaje in izposoje; pogodbenih cen za pripomočke (artikle), cen v primerih izjemnih odobritev medicinskih pripomočkov (tretji odstavek 259. člena Pravil OZZ). Namen tega pravilnika je tudi zagotavljanje enakih pripomočkov (artiklov) po enaki ceni, ne glede na to, pri katerem dobavitelju (lekarni ali specializirani prodajalni) bodo izdani.
- **Spremembe in dopolnitve *Sklepa o določitvi zdravstvenih stanj za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov*³²** – v skladu z določili prvega odstavka 64. člena Pravil OZZ Skupščina ZZZS določi medicinske pripomočke in zdravstvena stanja, pri katerih

³⁰ Uradni list RS, št. 25/14.

³¹ Uradni list RS, št. 25/14.

³² Uradni list RS, št. 25/14 in 85/14.

ima zavarovana oseba pravico do posameznega medicinskega pripomočka. Določba velja tako v primeru določitve novih medicinskih pripomočkov kot tudi v primeru spremembe zdravstvenih stanj pri posameznih medicinskih pripomočkov, ki so že določeni v okviru natančnejšega obsega pravic do medicinskih pripomočkov.

- **Priprava Sklepa o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja** – v skladu s tretjim odstavkom 111. člena Pravil OZZ Skupščina ZZZS v tem sklepu določa materiale, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost pripomočkov, so dosegljivi in najcenejši na slovenskem trgu in izpolnjujejo druge pogoje, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost pripomočka.

Programi

V skladu s 50. in 51. členom Pravil OZZ **ZZZS** vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi bolezenskimi stanji udeležbo v skupinski in njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustrezna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja. Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu ZZZS, ki ga sprejme Skupščina ZZZS. V letu 2016 je bilo za ta namen porabljenih 3,288.203 EUR (**ZZZS ukrep 7.3**).

ZZZS je tako v Uradnem listu RS, št. 6/16 z dne 29. 1. 2016 objavil *Javni razpis za izbiro organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije v letu 2016*. Predmet javnega razpisa je bila izbira organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije:

- za zavarovane osebe s paraplegijo
- za zavarovane osebe s paralizo
- za zavarovane osebe z multiplo sklerozo
- za zavarovane osebe z mišičnimi in živčno-mišičnimi boleznimi
- za zavarovane osebe s cerebralno paralizo
- za zavarovane osebe z najtežjo obliko generalizirane psoriaze
- za otroke z juvenilnim revmatoidnim artritisom, sladkorno boleznijo in fenilketonurijo
- za otroke s celiakijo.

Namen javnega razpisa je bila izbira organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije, ki jim je **ZZZS** sofinanciral skupinsko obnovitveno rehabilitacijo (*ukrep 7.3*). Izbrani so bili naslednji izvajalci:

- Društvo psoriatikov Slovenije
- Združenje multiple skleroze Slovenije
- Društvo distrofikov Slovenije
- Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami
- Zveza paraplegikov Slovenije
- Slovensko društvo za celiakijo
- Sonček Zveza društev za cerebralno paralizo
- Društvo paralizikov Slovenije.

ZZZS je z izbranimi osmimi organizatorji sklenil pogodbe o sofinanciranju programa skupinske obnovitvene rehabilitacije za leto 2016. Skladno z določili razpisne dokumentacije in sklenjene pogodbe so izbrani organizatorji odgovorni za izvedbo programa in izbiro udeležencev, ki poteka v sodelovanju z ustrežno kliniko ali inštitutom.

ZZZS je na svoji spletni strani dne 12. 12. 2016 objavil *Javni razpis za izvajanje programa izdaje in izposoje medicinskih pripomočkov*, na katerem so lahko sodelovale lekarne in specializirane prodajalne za izvajanje prometa z medicinskimi pripomočki na drobno, ki so registrirane kot pravne osebe ali samostojni podjetniki za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa, in izpolnjujejo pogoje, določene z Dogovorom o MTP, in pogoje, določene s to razpisno dokumentacijo. Na tem

razpisu so lahko sodelovali le ponudniki, ki še niso pogodbeni partnerji **ZZZS** za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa (**ZZZS ukrep 7.3**)

Partnerji za Splošni dogovor (Ministrstvo za zdravje, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Skupnost organizacij za usposabljanje Slovenije in **ZZZS**) v okviru pogajanj za vsakoletni Splošni dogovor v okviru 25. člena Dogovora vsako leto določijo tudi sredstva za nujne širitve programov oziroma uvajanje novih terapij pri zdravljenju. Širitve programov so namenjene vsem zavarovanim osebam (tako invalidom kot neinvalidom) – **ZZZS** ne vodi oziroma ne navaja širitev posebej za invalide. V okviru Aneksa št. 1 k Splošnemu dogovoru za pogodbeno leto 2016 so bila opredeljena dodatna sredstva za:

- širitev kapacitet v dveh varstveno-delovnih centrih (skupaj 15 mest – 104.025 EUR),
- širitev kapacitet v CUDV Dobrna (10 mest – 69.350 EUR) in v NAPREJ, Centru za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo (16 mest – 308.875 EUR) (**ZZZS, ukrep 7.5 in 7.7**).

Kot poroča **MZ**, je 21.6.2016 ministrica za zdravje izdala Sklep o začetku postopka za izvedbo Javnega razpisa za sofinanciranje celostne zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin ter krepitev kompetenc strokovnih delavcev. Javni razpis se izvaja v okviru *Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020*, prednostne osi: 9. Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine, prednostne naložbe: 9.1. Aktivno vključevanje, vključno s spodbujanjem enakih možnosti in dejavnega sodelovanja ter izboljšanje zaposljivosti, specifičnega cilja: 9.1.3: Preprečevanje zdrsa v revščino oziroma socialno izključenost in zmanjševanje neenakosti v zdravju. Višina sredstev za sofinanciranje celostne zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin ter krepitev kompetenc strokovnih delavcev za leti 2017 in 2018 znaša 1,921.000 EUR, in sicer 80 % iz Evropskega socialnega sklada in 20 % iz sredstev proračuna Republike Slovenije – slovenske udeležbe. K doseganju cilja bo prispeval tudi Pilotni projekt vzpostavitve enotnih vstopnih točk za celostno zgodnjo obravnavo otrok s posebnimi potrebami na podlagi obstoječe mreže razvojnih ambulant, ki ga koordinira MZ in se bo izvajal v okviru Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike. Dodana vrednost pilotnega projekta, ki bo implementiran s pomočjo omenjenega Javnega razpisa, pomeni premik od tradicionalne oblike obravnave, ki se predvsem osredotoča na otroka, k razširjenemu pristopu, v katerega so vključeni otrok, njegova družina in okolje.

MZ tudi navaja, da je program *Celovite rehabilitacije slepih in slabovidnih* (CRSS) dodeljen UKC Ljubljana v izvajanje z Aneksom 3 k pogodbi od 1. 1. 2017. Zaključili so fazo intenzivnega dvosmernega usklajevanja glede modela obračuna in evidence opravljenih storitev CRSS (OKR 11/2017). Vzporedno je potekala in še poteka faza vlog za sistematizacijo novih delovnih mest, ki jih sistematizacija delovnih mest v UKCL še ni imela (tifopedagogi ipd.), odpiranje stroškovnega mesta za izvajanje tega programa ambulate za slepe in slabovidne, priprava izobraževanj za strokovne sodelavce, ki so vključeni v program CRSS ipd. Program CRSS ima enake postopke uvajanja kot vsi drugi novo pridobljeni programi v UKCL (npr. hepatitis C, presaditev srca ipd.) (**MZ, ukrepa 7.6, 7.7**).

Raziskovalna dejavnost

NIJZ poroča, da je v letu 2016 potekalo spremljanje podatkov o zdravstvenem stanju in oviranostih v različnih anketnih raziskovanjih, ki so jih opravili na naključnem vzorcu splošne populacije odraslih prebivalcev. Podatke *Ankete o zdravju in zdravstvenem varstvu* (EHIS), ki je bila izvedena leta 2014 je **NIJZ** uporabil pri analizah zdravstvenega stanja, oviranosti, oceni gibalnih in čutilnih funkcij. Izvedli so tudi anketiranje *Z zdravjem povezan vedenjski slog* (CINDI), ki med drugim vključuje vprašanje o priznani stopnji invalidnosti (**NIJZ, ukrep 7.9**).

Dogodki

ZZZS je v letu 2016 izvedel vsebinsko posodobitev in elektronsko izdajo brošure *Pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*, v okviru katere je posebej opisana pravica do medicinskih pripomočkov, ki jih uporabljajo tudi invalidne osebe.

Na začetku vsakega leta redno izide celostno in podrobno poročilo za minulo leto, ki je namenjeno predvsem strokovni javnosti in partnerjem v zdravstvu in ki je v celoti objavljeno na spletnih straneh **ZZZS** (*ukrep 7.3*).

MZ poroča, da je skupaj z zavodom URI – Soča izvedlo in sofinanciralo investicijo Objekt Vijolica: Oddelka AC: delna rušitev, novogradnja in adaptacija, faza I: trakt B, prizidek Marjetica. Investicija je bila potrebna zaradi neprimernosti prostorov za opravljanje dejavnosti, saj je objekt Vijolica v slabem in dotrajanem stanju (trakta A in B ter osrednji del), poleg tega pa je energetske neučinkovit. Investicija je bila zaključena v januarju 2017. Skupna vrednost investicije znaša 2.199.576,16 EUR z DDV, od tega je bil prispevek ministrstva 400.000,00 EUR (**MZ**, *ukrep 7.3*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, SOUS

Zakonodaja v pripravi

SOUS poroča, da so na področju zdravstvene dejavnosti v letu 2016 sodelovali pri pripravi besedila za spremembe in dopolnitve *Zakona o zdravstveni dejavnosti*³³ in uveljavitev specifik izvajalcev s področja šolstva in sociale, izvajalcev prek **SOUS**. Novela omenjenega zakona predvideva uvedbo dovoljenj, s katerimi bi uredili pravne podlage za delo vseh izvajalcev zdravstvenih storitev. Prav tako se na novo uvaja odgovornega nosilca, ki naj bi bil zaposlen, kar pa bi bilo za manjše izvajalce lahko problematično. Izvajalci zdravstvenih storitev iz sociale in šolstva bodo po novem morali pridobiti tudi posebno odločbo, s katero bodo postali del javne zdravstvene mreže.

V letu 2016 je bil dopolnjen predlog normativov za standardizacijo za obe skupini izvajalcev socialnovarstvenih zavodov za usposabljanje ter skupino varstveno-delovnih centrov. Za standardizacijo pripravljeni dopolnjeni normativi za skupino domsko varstvo pri VDC-jih so bili posredovani v postopku pogajanj za Splošni dogovor za leto 2017. Predlog normativov upošteva potrebe uporabnikov po starosti in omogoča zagotovitev enotnega standarda za uporabnike ter enako dostopnost uporabnikov po vsej Sloveniji. Predlogi normativov za standardizacijo drugih treh skupin izvajalcev zdravstvenih storitev (za zavode za poškodbe glave, gibalno ovirane ter gluhe in naglušne) so še v pripravi (**SOUS**, *ukrep 7.10*).

Kvantitativni podatki

SOUS vsako leto sodeluje pri sklepanju splošnega dogovora za zdravstveno dejavnost z namenom boljšega zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje. Obseg in strošek zdravstvenih storitev za otroke, mladostnike in odrasle s posebnimi potrebami oziroma osebe s statusom invalida je določen v dogovoru, ki ga vsako leto sklenejo partnerji dogovora, in sicer Ministrstvo za zdravje, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije in **SOUS**. Z dogovorom se določi skupen obseg programov zdravstvenih storitev, izhodišča za njegovo izvajanje, standarde ponudbe zdravstvenih storitev, oblikovanje cen ter skupen obseg potrebnih sredstev za plačilo programa na državni ravni. Dogovor je skupaj s prilogami pravna podlaga za sklepanje pogodb z izvajalci zdravstvenih storitev za tekoče leto. Zdravstvene storitve za otroke, mladostnike in odrasle s posebnimi potrebami obsegajo storitve zdravstvene nege, program

³³ Uradni list RS, št. 23/05 – uradni prečiščeno besedilo, 15/08 – ZPacP, 23/08, 58/08 – ZZdrS-E, 77/08 – ZDZdr, 40/12 – ZUJF, 14/13 in 88/16 – ZdZPZD.

logopedске, psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapevtske, delovnoterapevtske in druge rehabilitacijske storitve.

Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev je bila konec leta 2016 17,75 milijona evrov. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje 8,26 milijona EUR, v centrih za sluh in govor 2,70 milijona EUR, v varstveno-delovnih centrih in koncesionarijih 2,52 milijona EUR, v zavodih za usposabljanje 2,24 milijona EUR, v centrih za poškodbo glave 0,13 milijona EUR ter v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in svetovalnem centru 1,90 milijona EUR (**SOUS**, ukrep 7.10).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da se je prek predstavnikov **NSIOS** v upravnem odboru in skupščini ZZZS zavzemal za udeležanje ukrepov znotraj tega cilja, še posebej glede obnovitvene rehabilitacije. S področjem podpornih tehnologij se ukvarjajo tudi kot fokalna točka za nadzor nad uresničevanjem KPI, vendar s strani države to ostaja ena izmed neizpolnjenih zavez. Ukrep 7.2 znotraj tega cilja je sicer predmet redne dejavnosti članic **NSIOS**.

V skladu s pripravo reforme zdravstvenega varstva je **NSIOS** opozarjal na potrebe invalidov, pri čemer so še posebej poudarili težnje in nevarnost, da se iz sistema zdravstvenega varstva izloči obnovitvena rehabilitacija, in vse negativne učinke, ki bi jih to prineslo, na krčenje pravic in na problem prenosa posameznih pravic iz sistema zdravstvenega varstva v breme državnega proračuna.

Uresničevanje sedmega cilja

Na področju zdravja in zdravstvenega zavarovanja so bile v letu 2016 med drugim v pripravi spremembe in dopolnitve *Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja* ter tudi drugih podzakonskih predpisov. Potekale so tudi aktivnosti glede vzpostavitve enotnega multidisciplinarnega organa, ki so bile predvsem povezane z dejavnostjo delovne skupine za pripravo osnutka *Zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo*. MZ je v letu 2016 izdalo tudi Sklep o začetku postopka za izvedbo Javnega razpisa za sofinanciranje celostne zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin ter krepitev kompetenc strokovnih delavcev.

V skladu s pripravo reforme zdravstvenega varstva je **NSIOS** opozarjal na potrebe invalidov, zlasti na nevarnost, da se iz sistema zdravstvenega varstva izloči obnovitvena rehabilitacija, na krčenje pravic in na problem prenosa posameznih pravic iz sistema zdravstvenega varstva v breme državnega proračuna.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših človekovih značilnosti, je njegov svet, v njej se človek razvija in po njej se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrezno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na *Zakonu o varstvu kulturne dediščine*, *Zakonu o knjižničarstvu*, *Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi* in *Zakonu o medijih*. S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Ukrepi:

- 8.1 ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja projektov, namenjenih invalidom, iz proračunskih sredstev;
- 8.3 spodbujanje splošnih knjižnic k zagotavljanju knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhih in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.4 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter za osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom;
- 8.7 zagotavljanje knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhih in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju, v splošnih knjižnicah;
- 8.8 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v državno shemo knjižnic, prav tako pa zagotovitev, da država sistemsko financira njeno delovanje;
- 8.9 spodbujanje sodelovanja med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in umetniki invalidi posamezniki pri kulturni in umetniški ustvarjalnosti na lokalni, državni, meddržavni, evropski in mednarodni ravni;
- 8.10 povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK

MK (Direktorat za medije) poroča, da je bil v letu 2016 sprejet nov strateški razvojni dokument z naslovom *Strategija Radiotelevizije Slovenija do leta 2024*, ki se posredno nanaša tudi na uresničevanje ukrepov 8.1, 8.2, 1.1, 1.2, 1.3 in 1.5 v API.

Programi

MK (Direktorat za medije) poroča, da je bilo v letu 2016 v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih

tehnika, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2016 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (oznaka JPR-SO-2016), sofinanciranih skupaj devet kulturnih projektov senzorno oviranih v skupni vrednosti 172.643,00 EUR, od tega trije projekti ZDSSS v skupni vrednosti 97.267,00 EUR, pet projektov ZDGNS v skupni vrednosti 73.376,00 EUR in en kulturni projekt Društva VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave v skupni vrednosti 2000,00 EUR. Od devetih projektov sta bila dva (2) v skupni vrednosti 35.748,23 EUR namenjena sofinanciranju razvoja oziroma nadgradnje obstoječe tehnične infrastrukture slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih, pet (5) v skupni vrednosti 113.585,24 EUR jih je bilo namenjenih sofinanciranju knjig in časopisov za slepe in slabovidne, gluhe in naglušne ter osebe s poškodbo glave (gre za knjige in časopise v Braillovi pisavi za slepe, knjige in časopise v zvočnem zapisu, knjige in časopise v povečanem tisku za slabovidne, en časopis v navadnem tisku in knjige (otroške slikanice) v slovenskem znakovnem jeziku). Druga dva (2) projekta v skupni vrednosti 23.309,53 EUR pa sta bila namenjena sofinanciranju avdiovizualnih in spletnih vsebin za gluhe in naglušne (gre za TV oddajo Prisluhimo tišini in projekt Spletna TV) (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.7, 8.10, 1.1., 1.2, 1.3, 1.4, 3.2, 4.6, 4.7, 4.13*).

V letu 2016 je **MK (Sektor za umetnost – Vizualne umetnosti)** sofinanciralo skupaj tri enoletne projekte javnih zavodov s področja vizualne umetnosti, ki so bili posebej namenjeni invalidom, in sicer (vseh s strani **MK** sofinanciranih enoletnih kulturnih projektov je bilo 23, tako da navedeni trije projekti obsegajo skupaj 13,04 % vseh sofinanciranih kulturnih projektov):

1. Zavod Divja misel je izvedel projekt z naslovom *TO JE OROŽJE! Angažirani strip XX. stoletja na Slovenskem*, v okviru katerega so izvedli posebno vodstvo za otroke z motnjo v duševnem razvoju iz šole Janeza Levca;
2. Zavod Gulag je izvedel projekt z naslovom *Poetika prostora*, v okviru katerega so organizirali posebno vodstvo po razstavi za slepe;
3. Prosветno društvo Soča je izvedlo projekt z naslovom *Evgen Bavčar*, ki je bil namenjen slepim in slabovidnim.

Direktorat za medije (MK) je poročal, da je tudi v letu 2016 v skladu z NPK 2014 – 2017 potekalo opremljanje kinematografskih in avdiovizualnih del s podnapisi za gluhe ter z zvočnim opisom za slepe in slabovidne, vendar samo za avdiovizualna dela namenjena predvajanju v medijih (*ukrepa 8.1 in 3.2*).

V letu 2016 so na **MK** sofinancirali tudi naslednjih osem enoletnih projektov javnih zavodov in kulturnih oziroma umetniških društev, v katere so bili vključeni tudi pripadniki ranljivih skupin (skupaj je bilo s strani **MK** sofinanciranih 23 enoletnih kulturnih projektov, tako da je delež teh 34,78 %). Gre za kulturne projekte naslednjih izvajalcev:

1. Kulturno-umetniško društvo Obrat (KUD Obrat)
2. Kulturni dom Krško
3. Lična Hiša
4. Zavod Divja misel
5. Društvo Umetnost za vse
6. Zavod Oloop Ljubljana
7. Galerija-Muzej Lendava
8. Združenje Hyperion.

V letu 2016 so na **MK** sofinancirali še naslednjih pet večletnih kulturnih projektov, ki so vključevali pripadnike ranljivih skupin (skupaj je bilo sicer sofinanciranih s strani **MK** 16 večletnih kulturnih projektov, tako da je delež teh 31,25 %). Gre za kulturne projekte naslednjih izvajalcev:

1. Kulturno-umetniško društvo Art Stays (KUD Art Stays)
2. Pekarna Magdalenske mreže
3. Kino Šiška
4. Galerija Miklova hiša
5. Galerija-Muzej Lendava

(*ukrepi 8.1, 8.2, 3.2, 3.3, 4.5*).

Po poročanju **Sektorja za muzeje, arhive in knjižnice (MK)** so tudi v letu 2016 arhivi, muzeji in splošne knjižnice izvajali digitalizacijo gradiva oziroma predmetov kulturne dediščine, vendar pa je ta zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in ustreznega kadra potekala počasi in še ni končana (*ukrep 8.10*).

MK (Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) s postavk za knjižnično dejavnost v letu 2016 ni namensko sofinanciralo posebnega nakupa gradiva za invalide, saj se knjižnice o nakupu takšnega gradiva odločajo avtonomno glede na ugotovljene potrebe v svojem okolju, vendar pa je s postavk za knjižnično dejavnost ministrstvo v letu 2016 sofinanciralo nakup knjižničnega gradiva, ki obsega tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi, taktilne slikanice itd.). Podatki o obsegu nakupa takšnega gradiva v knjižnicah bodo dostopni po pridobitvi letnih poročil za leto 2016. Knjižnice ocenjujejo, da je zaradi majhne ponudbe knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah na trgu delež takšnega gradiva manj kot 1 % celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic. Nakup knjižničnega gradiva je za splošne knjižnice povsem avtonomna naloga, ki jo morajo izvajati strokovno utemeljeno ter skladno s kriteriji, oblikovanimi na podlagi ugotovljenih splošnih in posebnih potreb v njihovem okolju, ki so določeni in javno objavljeni v dokumentu o nabavni politiki knjižničnega gradiva. Gradivo, ki je primerno za slabovidne uporabnike in dislektike, imajo knjižnice označene s posebnimi piktogrami. Knjižnice tudi sistematično izvajajo geslenje gradiva v svojih katalogih, kot npr. Povečani tisk in Zvočne knjige, in sezname objavljajo na domačih spletnih straneh (npr. Mariborska knjižnica, Knjižnica Velenje, Knjižnica Šentjur). V letu 2016 je **MK** financiralo tudi programe posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic, v okviru katerih knjižnice izvajajo tudi posebne aktivnosti za opredelitev ciljev, koordinacijo in izvedbo knjižničnih storitev za posebne skupine uporabnikov (*9. člen Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah*³⁴), med katere spadajo tudi invalidi. Knjižnice poročajo o različnih zbirkah knjižničnega gradiva v prilagojenih tehnikah, tehnični opremi ter številnih storitvah, namenjenih posebnim skupinam uporabnikov. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. S storitvami za uporabnike s posebnimi potrebami krepijo svojo socialno vlogo v družbi in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja, vključujejo jih v redne dejavnosti oziroma jim jih po potrebi prilagodijo (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.7, 8.10, 3.2, 3.3, 4.4, 4.6, 4.7, 4.9, 4.13*).

Muzej arhitekture in oblikovanja je tudi v letu 2016 aktivno sodeloval z nevladnimi organizacijami, ki združujejo pripadnike ranljivih družbenih skupin. V letu 2016 ga je obiskalo 27 invalidov z evropsko kartico za invalide iz Slovenije in dva iz tujine (skupaj torej 29); invalidom sicer omogočajo brezplačen obisk razstav (**MK**, *ukrepa 8.1 in 8.9*).

Moderna galerija v Ljubljani je v letu 2016 izvedla posebno logistično vključitev invalidov prek občasne razstave z naslovom *Edo Murtić: Highway, 1952*. Šlo je za veččutno razstavo za slepe in slabovidne, ki je imela naslednje prilagoditve: dovolj prostora med vitrinami in panoji, ki omogoča gibanje, razstavna vsebina je bila prilagojena slepim (npr.: avdio vodnik po razstavi), podnapisi so bili v Braillovi pisavi, razstava je bila dopolnjena s kopijami predmetov, ki jih je bilo mogoče otipati, izvedli so občasna vodstva s tolmačem za znakovni jezik, invalidom so posebej prilagodili spremljevalni program (pedagoško-andragoški program), aktivno so sodelovali z nevladnimi organizacijami, ki združujejo ranljive skupine. Omenjena razstava pa ni ponudila avdio gradiva s podnapisi, muzejskih vsebin, dostopnih na spletni strani muzeja, z zvočnimi informacijami ali s povečavami za slepe in slabovidne, prav tako pa tudi ne označbe (logotipa) na spletni strani muzeja, da so muzejske vsebine dostopne tudi gluhim in naglušnim (**MK**, *ukrepi 8.1, 8.2, 3.2, 3.3*).

Aktivnosti v slovenskih gledališčih (**MK**, *ukrepi 8.1, 8.2, 8.4, 8.9, 3.2, 3.3, 4.5, 4.13*):

- V Mestnem gledališču ljubljanskem (MGL) so v letu 2016 redno sodelovali z naslednjimi društvi in zavodi, članom katerih so omogočali brezplačne ogled predstavl: Slovenska

³⁴ Uradni list RS, št. 88/03.

filantropija, Kralji ulice, Društvo za preventivno delo, Društvo Zaupni telefon, Samarijan, Ozara Slovenija, Zavod Pelikan, ŠENT – Slovensko Združenje za duševno zdravje, Društvo za preventivno delo. Uvedli so tudi nov cikel prireditev, ki so bile namenjene osebam z okvaro vida, s skupnim naslovom *Pogovori in branja*. Z bralnimi uprizoritvami (prebrali so večino iz slovenske in svetovne dramske zakladnice) so navdušili in pridobili redno občinstvo, a si želijo še povečati število obiskovalcev. Uvedli so redni cikel predstav s slovenskimi nadnaslovi za osebe z okvaro sluha (po Strateškem načrtu MGL bo vsaka uprizoritev v tem načinu na sporedu vsaj trikrat na sezono).

- V SNG Drama Ljubljana so v letu 2016 različnim skupinam ljudi s posebnimi potrebami in dobrotelnim skupnostim nudili brezplačne vstopnice, za katere je gledališče med drugim izvajalo različne terapevtske in vzgojne programe. Gledališče že vrsto let uspešno sodeluje z več kot tridesetimi dobrotelnimi društvi, kot so Altra, Društvo onkoloških bolnikov Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, Up, Vita, Društvo za preventivno delo, SOS telefon, Šent, Ozara Slovenija idr., ki so jim tudi lani namenili okoli 1000 brezplačnih vstopnic za ogled predstav. Prav tako že dolga leta uspešno sodelujejo tudi s Centrom za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik (CIRIUS Kamnik), ki je specializiran za vzgojo, izobraževanje in celostno usposabljanje otrok in mladostnikov z gibalno oviranostjo ali z različnimi dolgotrajnimi obolenji. Kakor prejšnja leta so tudi v letu 2016 posebej zanje organizirali zaključeno gledališko predstavo na Velikem odru, za katero so ustrezno prilagodili prostor za obiskovalce – del sedežev za obiskovalce so odstranili in jih nadomestili z ustreznimi posteljami, vozički in drugimi tehničnimi pripomočki. Gostili so tudi učence Zavoda za gluhe in naglušne iz Ljubljane, ki so si v okviru šolskega programa lahko ogledali predstavo, posebej prilagojeno gluhim in naglušnim.
- V Slovenskem ljudskem gledališču Celje so v letu 2016 izvajali programske vsebine, dostopne invalidom z duševnimi motnjami, slabovidnim, gluhim ipd. Sodelovali so z invalidskimi organizacijami na lokalni ravni (predvsem z izobraževalnimi ustanovami).
- Slovenski gledališki inštitut (SLOGI) je v letu 2016 izvedel program z naslovom *Gledališče na dotik, veččutno vodstvo*, v okviru katerega so s pomočjo številnih modelov, maket in tipnih slik udeležence seznanili z zgodovino gledališča na Slovenskem, zlasti z razvojem odrov in prostorov. Zaradi taktilnega zaznavanja in drugih veččutnih elementov je bil program primeren za slepe, slabovidne in gluhoslepe. V letu 2016 so izvedli program z naslovom *Obleka naredi človeka*, gledališko delavnico, ki je bila primerna za osebe z okvaro sluha, saj je temeljila na vizualnih sporočilih in ustvarjanju, pri čemer komunikacija prek besedil ali govora ni bila bistvenega pomena.

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne je v letu 2016 na področju knjižnične dejavnosti uspešno sodelovala pri projektu z naslovom *Vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim, slabovidnim ter osebam z motnjami branja*. V knjižnici so v letu 2015 izdelali 365 novih knjižnih naslovov v zvoku in 35 v Braillovi pisavi, razvili pa so tudi nov, sodoben sintetizator slovenskega govora, imenovan *eBralec*, ki je brezplačen za ljudi z okvarami vida in ovirami na področju branja ter za organizacije javnega sektorja. Knjižnica slepih in slabovidnih tako omogoča splošnim knjižnicam, ki želijo svoje storitve približati osebam z ovirami branja, brezplačno licenco za novo verzijo sintetizatorja slovenskega govora *eBralec*. Slovenske splošne knjižnice svojim članom že omogočajo bogato izbiro e-knjig v slovenskem in tujih jezikih (Biblos, Ebsco e-book library collection, MLOL) ter oddaljen dostop do izbranih podatkovnih baz, kar bistveno olajša delo in dostopnost gradiva tudi uporabnikom s posebnimi potrebami. Knjižnice si poleg tega intenzivno prizadevajo, da bi bile spletne strani z grafičnimi prilagoditvami prijazne tudi za uporabnike z okvaro vida in dislektike. V letu 2016 se je knjižnica vključila v sistem Biblos, ki ponuja elektronske knjige v slovenskem jeziku, ki si jih je mogoče izposoditi na prenosne naprave, kot so e-bralniki, pametni telefoni in računalniške tablice, ter na računalnike (*MK, ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.7, 8.8, 3.3, 4.5*).

Slovenski filmski center, javna agencija Republike Slovenije, je tudi v letu 2016 v pogodbe, sklenjene za sofinanciranje realizacije filmov, namenjenih za kinematografsko predvajanje, vključeval določbe, da morajo producenti ob dokončanju filma v okviru obvezne dokumentacije oddati slovenske

podnapise za gluhe in naglušne osebe ter zvočni opis za slepe in slabovidne v slovenskem jeziku. To določilo Slovenski filmski center v svoje pogodbe o realizaciji filmskih projektov vključuje že od leta 2012, da se tudi slepi in slabovidni ter gluhi in naglušni osebam zagotovi dostop do filmskih vsebin, ki so podprte z javnimi sredstvi (**MK**, ukrepa 8.1 in 3.3).

V letu 2016 je **Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti** (v nadaljevanju: JSKD) v okviru Javnega projektnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki jih bo v letu 2016 sofinanciral Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (PR-2016), sofinanciral 17 kulturnih projektov, ki so bili namenjeni (tudi) invalidom in starejšim osebam, v skupni vrednosti 6.650,00 EUR. Poleg tega so s posebnim ukrepom v letu 2016 sofinancirali tudi kulturne projekte pravnih oseb, ki združujejo invalide oziroma osebe s posebnimi potrebami. V letu 2016 so tudi sofinancirali posebne projekte, ki so bili namenjeni povečanju socialne vključenosti in umetniškimi priznanjem invalidom ustvarjalcem – pri tem so še zlasti poudarili dvoletni mednarodni projekt Kulturni vodiči. S pomočjo mreže območnih izpostav je JSKD v letu 2016 umetnikom in kulturnikom invalidom omogočil, da so enkrat na leto svoje delo lahko javno prikazali v obliki javnih predstav ali projekcij v sklopu območnega programa JSKD, kjer so prejeli tudi strokovno oceno svojega dela. Da bi spodbudili združevanje ustvarjalcev invalidov, so ustvarjali spodbudno okolje in jim zagotavljali pomoč pri ustanavljanju kulturnih društev. JSKD je v letu 2016 v okviru različnih programskih akcij tudi uspešno sodeloval z različnimi kulturnimi društvi invalidov, še zlasti je izpostavljeno zgledno sodelovanje z Društvom malih in velikih ustvarjalcev Taka Tuka, s katerimi sodelujejo na gledališkem področju, predvsem pri večjih državnih in mednarodnih projektih. Umetniki invalidi pa so v okviru njihovih programskih akcij aktivno sodelovali tudi na drugih kulturno-umetniških področjih, pri tem prednjačita (poleg gledališke) likovna in literarna dejavnost. JSKD je tudi izvajal digitalizacijo vseh notnih gradiv v sklopu Slovenskega zborovskega arhiva, in tako so v letu 2016 digitalizirali skupaj 6074 skladb (**MK**, ukrepi 8.1, 8.2, 8.4, 8.9, 8.10, 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 3.2).

Dogodki

Sektor za muzeje, arhive in knjižnice (MK – Direktorat za kulturno dediščino) poroča, da sta dne 7. 10. 2016 minister za kulturo in predsednik ZDSSS na **MK** podpisala koncesijsko pogodbo za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne. Koncesijska pogodba je bila sklenjena za obdobje 10 let. S podpisom koncesijske pogodbe so bili podani tudi pogoji za izvajanje in koordiniranje knjižničnih storitev za slepe in slabovidne v mreži slovenskih splošnih knjižnic. Knjižnica slepih in slabovidnih dr. Minke Skaberne je s tem dobila še nekatere nove naloge in novo odgovornost. Med najpomembnejšimi cilji koncesionirane dejavnosti knjižnice so: odpravljanje razvojnega zaostanka, zagotavljanje postopnega razvoja in koordinacija knjižnične dejavnosti, namenjene boljši dostopnosti novih knjižničnih gradiv v prilagojenih tehnikah tudi širši javnosti (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.7, 8.8, 3.2, 3.3, 4.5*).

Iz **Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MK)** se je pristojni svetovalec za invalidsko problematiko med drugim (v letu 2016 se je namreč udeležil tudi drugih dogodkov, ki so bili posredno povezani z obravnavano tematiko) udeležil tudi novinarske konference ob svetovnem dnevu vida in mednarodnem dnevu bele palice, ki jo je 12. 10. 2016 organizirala ZDSSS v prostorih Knjižnice slepih in slabovidnih dr. Minke Skaberne v Ljubljani. Na konferenci so govorili o rezultatih projekta vključevanja knjižnice slepih in slabovidnih v javno knjižnično mrežo v RS, izzivih, ki čakajo knjižnico slepih in slabovidnih v naslednjih letih, in o pomenu, ki ga ima knjižnica slepih in slabovidnih kot kompetenčni center pri podpori slovenskim splošnim knjižnicam v zvezi z izvajanjem njihovih storitev za slepe in slabovidne obiskovalce ter za druge osebe z motnjami branja. Na novinarski konferenci so predstavili novo različico sintetizatorja govora *eBralec* za slepe, posebej prilagojene za program Android za mobilne (pametne) telefone (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.7, 8.8, 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 3.2, 3.3, 4.5*).

MK poroča, da je julija 2016 Vlada Republike Slovenije izdala knjižico z naslovom *Arhitektura za ljudi. Osnutek arhitekturne politike Slovenije*, pri nastanku katere je aktivno sodelovalo tudi **MK**. Knjižica

vsebuje več pobud, ki se posredno nanašajo tudi na načrtovanje in izvedbo ustreznih prilagoditev dostopov do stavb in prostorov za gibalno in senzorno ovirane osebe (*ukrepa 8.2 in 3.2*).

Poročevalci nevladnih organizacij: **NSIOS**

Programi

NSIOS poroča, da je skupaj z **MDDSZ** v skladu z razpisom Evropske komisije izvajal projekt *Evropske kartice ugodnosti za invalide* (ki se nanaša tudi na API cilj 9). V tem projektu, ki je namenjen medsebojnemu izenačevanju ugodnosti državljanov članic, so pripravili interaktivno bazo podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji s področja kulture, športa, transporta, turizma in drugih dejavnosti in jo podprli z dostopno spletno stranjo in aplikacijo za standardne platforme ter promocijo tega projekta v javnosti.

Dogodki

NSIOS poroča, da so dejavnosti, povezane s tem ciljem, izvajale bolj članice **NSIOS** kot pa **NSIOS** sam, vendar pa je **NSIOS** članicam ob tem dajal ustrezno strokovno in drugo podporo. Invalidskim organizacijam članicam so pomagali pri organizaciji in izvedbi njihovih kulturnih dogodkov.

Uresničevanje osmega cilja

Na področju kulture so tudi v letu 2016 potekale številne dejavnosti v zvezi s kulturno dostopnostjo in udejstvovanjem (npr. izvajanje kulturnih projektov na področju knjižnične dejavnosti, avdiovizualnih vsebin, glasbene, gledališke in vizualne umetnosti idr., realizacija radijskih in televizijskih oddaj, pri katerih so posebno pozornost namenili vsebinam, povezanim z invalidsko problematiko, tolmačenje in podnaslavljanje vsebin, bralne in koncertne uprizoritve dramskih del ipd.).

Pomemben korak v letu 2016 je podpis koncesijske pogodbe za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne za obdobje desetih let, ki sta ga podpisala minister za kulturo in predsednik ZDSSS. S podpisom pogodbe so bili podani tudi pogoji za izvajanje in koordiniranje knjižničnih storitev za slepe in slabovidne v mreži slovenskih splošnih knjižnic.

Na področju muzejev, arhivov in knjižnic so se tudi v letu 2016 postopoma zagotavljale naložbe v izboljšanje sedanjih materialnih razmer za delo na področju digitalizacije.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Poskrbeti je treba za uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje védenja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih strokovnjakov, tako pa zagotoviti kakovostno športno vzgojo za invalide;
- 9.2 dostopnost športnih objektov invalidom, ki se ukvarjajo s športom, in invalidom, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (vhod, sanitarije, oznake, informacije in komunikacije);
- 9.3 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v invalidskih organizacijah in drugih društvih, primernih vrsti ali stopnji invalidnosti in starosti invalida;
- 9.4 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.5 spodbujanje izvajanja panožnih športnih tekmovanj za vse invalide na ravni države (v šolskem sistemu);
- 9.6 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete idr.).

Nosilci:

MIZŠ (direktorati in službe, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (Direktorat za šport, Olimpijski komite Slovenije)

Sprejeta zakonodaja

MIZŠ (Direktorat za šport) poroča, da v letu 2016 na področju športa invalidov ni bilo sprejetih zakonov, podzakonskih aktov ali strateških dokumentov.

Zakonodaja v pripravi

V postopku sprejemanja je nov *Zakon o športu*³⁵, ki določa krovno organizacijo za šport invalidov, ki ima pristojnost imenovanja enega člana v *Strokovni svet RS za šport* in enega člana v akreditacijsko komisijo za programe usposabljanj v športu ter pristojnost priprave in organiziranja programov usposabljanja za šport invalidov.

V sklepni pripravi je *Zakon o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*, s katerim se med drugim sledi naslednjim ciljem:

³⁵ Uradni list RS, št. 22/98, 97/01 – ZSDP in 15/03 – ZOPA.

- enotna ureditev ustroja, delovanja in posloводства Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji in Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji,
- avtonomnost delovanja sveta (tudi) Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji in
- trajen in stabilen vir financiranja invalidskih, humanitarnih in športnih organizacij,

kjer se poudarja tudi načelo demokratičnosti in vključevanja civilne družbe, ki izhaja iz dejstva, da bodo večino članov v svet fundacij imenovali predstavniki civilne sfere na področju invalidskih in humanitarnih organizacij ter športa v Republiki Sloveniji (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.6**).

Programi

MIZŠ (Direktorat za šport) poroča, da na Fakulteti za šport poučujejo o posebnostih športa invalidov v okviru predmetov, ki obravnavajo vsebine poučevanja otrok s posebnimi potrebami (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.1**).

MIZŠ je na podlagi javnega razpisa v okviru *Letnega programa športa za leto 2016* v višini 98.457 EUR sofinanciralo naslednje programe: priprave športnikov na paraolimpijske igre, priprave športnikov na olimpijske igre gluhih ter priprave in nastope državnih članskih reprezentanc.

V *Letnem programu športa za leto 2016* je **MIZŠ** prvič razpisalo *Pilotski program povezovanja športnih in invalidskih ter dobrodelnih društev in zvez* v višini 2000 EUR. Na javnem razpisu je bil z vsebino *Plavam, torej sem!* izbran izvajalec Zveza za šport invalidov – Paraolimpijski komite, ki je v letu 2016 poskrbel za aktivnejše povezovanje društev, tako invalidskih, športnih kot tudi dobrodelnih, začevši z mreženjem društev na področju plavanja kot športne panoge, primerne za vse. Mreženju je sledilo praktično delo na bazenu s strokovno usposobljenim kadrom, primerno za vse generacije, stopnje in vrste invalidnosti. Tako je bilo povezanih sedem društev, izvedenih pet aktivnih srečanj, prišlo je do prenosa teorije v prakso, vključitve več kot 100 plavalcev invalidov ter nadaljnjih usposobitev strokovnih delavcev na področju plavanja invalidov.

V okviru izvajanja *Letnega programa športa za leto 2016* je bilo 11.185 EUR namenjenih sofinanciranju šolskih športnih tekmovanj in prireditev za otroke s posebnimi potrebami. Ta program koordinira Zavod za šport RS Planica, ki je v letu 2016 omogočil doseganje naslednjih rezultatov na finalnih šolskih športnih tekmovanjih: izvedba 11 tekmovanj, vključitev 21 osnovnih šol ter udeležba 733 učencev.

MIZŠ je v letu 2016 na podlagi javnega razpisa, sofinanciranega s sredstvi Evropske kohezijske politike, za izvajanje projekta *Razvoj kadrov v športu* izbralo konzorcij, katerega poslovodeči konzorcijski partner je Olimpijski komite Slovenije. V okviru projekta se v obdobju šestih let med drugim predvideva tudi sofinanciranje strokovnega razvoja šestih vrhunskih trenerjev za invalide. Trenerji bodo prvih 12 mesecev sodelovanja v projektu vključeni v usmerjeno visoko kakovostno interdisciplinarno strokovno usposabljanje, naslednjih 16 mesecev pa bodo pridobljena strokovna znanja prenašali na druge trenerje. V letu 2016 sta se v projekt vključila že dva trenerja za področje invalidov, preostali štirje pa bodo vključeni v naslednjem obdobju izvajanja projekta (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.5 in 9.6**).

V letu 2016 se je tudi zaključil projekt *Aktivni, zdravi, zadovoljni* (sofinanciral ga je *Norveški finančni mehanizem*) pod vodstvom Zveze za šport invalidov – Paraolimpijskega komiteja v sodelovanju z Zavodom za šport RS Planica, Univerzitetnim rehabilitacijskim inštitutom RS Soča in drugimi zavodi s področja otrok s posebnimi potrebami. Končni rezultat projekta so za otroke s posebnimi potrebami prilagojeni programi Mali sonček, Zlati sonček, Krpan in Naučimo se plavati. S tem se tudi otrokom s posebnimi potrebami omogoča enakopravno udejstvovanje v gibalnih programih, ki jih spodbuja Zavod za šport RS Planica (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.5 in 9.6**).

Dogodki

Na srečanjih ravnateljev vrtcev, osnovnih in srednjih šol jeseni 2016 sta bila vsem ravnateljem predstavljena *Paraolimpijski šolski dan* in projekt *Aktivni, zdravi, zadovoljni*. Predstavljeni so bili tudi kontaktni podatki za informacije o športu invalidov. Mnoge šole so v letu 2016 tudi že izvajale *Paraolimpijski šolski dan* s ciljem ozaveščanja o športu invalidov in spoznavanju drugačnosti (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.6**).

Z udeležbo državnega sekretarja **MIZŠ** na *Paraolimpijskih igrah* v Riu de Janeiru je bila izražena podpora v smislu priznavanja pomembnosti športa invalidov na vrhunski ravni (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.6**).

Olimpijski komite Slovenije in Direktorat za šport (MIZŠ) poročata, da je statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki v letu 2016 potekalo na naslednjih področjih (**MIZŠ, Olimpijski komite Slovenije in Direktorat za šport, ukrep 9.6**):

- kategorizacija športnikov pri OKS-ZŠZ,
- zaposlovanje v državni upravi (Finančni upravi RS),
- štipendije športnikom,
- finančne nagrade iz naslova Letnega programa športa za športne dosežke (in dosežke na olimpijskih igrah),
- zaposlitev dveh trenerjev v projektu Razvoj kadrov v športu (sredstva ESS), predvidena je tudi zaposlitev dodatnih treh trenerjev v času trajanja projekta,
- nadstandardno zdravstveno zavarovanje za vrhunske športnike,
- nezgodno zavarovanje za vrhunske športnike.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MIZŠ (Direktorat za šport) poroča, da pri pripravi novega *Zakona o športu* niso imeli s področjem športa invalidov nobenih težav. Že od začetka so predstavniki Zveze za šport invalidov – Paraolimpijski komite sodelovali pri pripravi predloga in so bili s predlaganimi rešitvami tudi zadovoljni (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.6**).

Poročevalci nevladnih organizacij: **NSIOS**

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so v okviru športa in priložnostnih dejavnosti konkretne aktivnosti izvajale predvsem članice same, zlasti Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite, prek katere so slovenski športniki invalidi uspešno sodelovali na paraolimpijskih igrah.

Uresničevanje devetega cilja

Na področju uresničevanja devetega cilja je v letu 2016 bil v sklepni pripravi *Zakon o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*.

Tudi v letu 2016 je potekalo statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki na različnih področjih, kot so kategorizacija športnikov, zaposlovanje, štipendije in finančne spodbude, različne oblike zavarovanj za vrhunske športnike. Potekale so tudi številne druge dejavnosti, ki so spodbujale športno udejstvovanje invalidov.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave RS ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se kljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter se vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Ukrep:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebno tistim, ki so negibljivi, v trajni negovalni oskrbi v domačem ali drugem okolju ali institucijah, z obiski verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri.

Nosilci:

MK (Urad za verske skupnosti)

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), IRSSV, MK

Programi

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja) poroča, da je društvo Malteška pomoč Slovenija v letu 2016 nadaljevalo s projektom *Cerkev, prijazna invalidom*. V okviru projekta je bila ocenjena dostopnost večjega števila cerkva in škofijskih gimnazij. Poleg tega je bila izvedena delavnica namenja ozaveščanju in izobraževanju dijakov o invalidnosti v Zavodu svetega Stanislava v Ljubljani. Malteška pomoč je tudi v letu 2016 nudila prvo laično pomoč invalidom in ostarelim v Slovenskem Marijinem narodnem svetišču Marija Pomagaj na Brezjah in na Sveti Gori. Na Brezjah so člani Malteške pomoči, laiki in zdravniki, v letu 2016 dežurali 22-krat (vse nedelje in večje praznike od maja do oktobra). Na Sveti gori je bilo v letu 2016 organiziranih pet dežurstev (*ukrep 10.1*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

IRSSV na podlagi sekundarnih virov poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom; nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti ali pa večnamenske prostore, saj 42. člen *Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev*³⁶ določa zagotovitev prostora za duhovno oskrbo stanovalcev socialnih zavodov (duhovna oskrba lahko poteka bodisi v večnamenskem prostoru bodisi v samostojnem prostoru). Skupnost socialnih zavodov Slovenije poroča, da so bili verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce vedno zagotovljeni in niso bili nikoli sporni, potekajo pa praviloma povsod vsaj enkrat tedensko ter ob vseh (večjih) verskih praznikih (*ukrep 10.1*).

³⁶ Uradni list RS, št. 67/06.

Urad Republike Slovenije za verske skupnosti (MK) poroča, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom. Versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije zagotavljajo verske skupnosti (*ukrep 10.1*).

Uresničevanje desetega cilja

Na področju verskega in duhovnega življenja so bili v letu 2016 izvedeni različni projekti, ki se med drugim nanašajo na dostopnost duhovne oskrbe invalidnim osebam ter ozaveščanje in izobraževanje mladih.

MK sicer poroča, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom, saj za versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije skrbijo verske skupnosti.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam v skladu z *Zakonom o invalidskih organizacijah* zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s trajnim, stabilnim, zadostnim in neodvisnim financiranjem iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij ter drugih virov;
- 11.2 ureditev pravnega statusa in zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po zgledu financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril in pogojev za dodelitev statusa reprezentativnosti invalidskih organizacij ter občasno preverjanje izpolnjevanja teh pogojev;
- 11.4 izpopolnjevanje meril in pogojev za programsko financiranje IO.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so v okviru tega cilja različne deležnike redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide. Podobno naj bi zahtevala tudi *Resolucija o normativni dejavnosti*³⁷, vendar se še vedno dogaja, da mora **NSIOS** odločevalce posebej opozarjati na obveznost posvetovanja. Drugi del te težave pa je enosmernost komunikacije v primerih, ko je ta obveznost spoštovana samo formalno.

³⁷ Uradni list RS, št. 95/09.

Kot člani delovne skupine je **NSIOS** sodeloval pri pripravi predloga *Zakon o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*, kjer so s tvornim sodelovanjem invalidskih organizacij oblikovali predloge posameznih členov zakona, ki so bili potrjeni na medresorski delovni skupini za pripravo zakona in so bili umeščeni v predlog. Pri pripravi predloga pa ni bila v celoti izvajana obveznost temeljitega posvetovanja z reprezentativnimi predstavniki v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide.

V okviru Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije so vodili postopke pridobitve pravne subjektivitete na upravni enoti v Izoli, ki je vlogo zavrnila. Na njihovo pritožbo je drugostopenjski organ, Ministrstvo za notranje zadeve, potrdilo odločitev organa prve stopnje in ob tem ugotovilo, da je Upravna enota odločila pravilno, vendar z napačnimi argumenti, ter med drugim ponovilo napačno interpretacijo, da *Zakon o invalidskih organizacijah*³⁸, zato ker nacionalnem svetu ne dopušča statuta invalidske organizacije, s tem prepoveduje tudi status društva. Podobno razlago je povzelo tudi Upravno sodišče RS, oddelek v Novi Gorici, pri katerem je **NSIOS** vložil tožbo zoper odločbo Upravne enote Izola.

Ob tem je **NSIOS** opozarjal tudi na določbe *Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov*³⁹, še posebej njegov 29. člen, s katerim se je Republika Slovenija zavezala zagotavljati invalidom pravice in možnost ustvarjanja okolja, v katerem lahko učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev, kar obsega tudi sodelovanje v nevladnih organizacijah in združenjih, ter ustanavljanje in vključevanje v invalidske organizacije, ki zastopajo invalide na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni, ter 32. člen, ki določa obveznost držav pogodbenic, da zagotavljajo mednarodno sodelovanje, ki vključuje invalide. Slednje je povezano s članstvom v mednarodnih organizacijah, predvsem v Evropskem invalidskem forumu (European Disability Forum – EDF), kjer je zahtevana pravna subjektiviteta nacionalnih svetov invalidskih organizacij (*Statutes of the European disability Forum, Article 10*). Opozarjali so tudi, da je ureditev pravnega statusa predvidena v *Akcijskem programu za invalide 2014–2021*, v ukrepih pod točko 11.2, ter da je za neodvisno delovanje in poslovanje združenja, ki ga zahtevajo KPI in drugi predpisi, nujno potrebna oblika pravne subjektivitete. Temu pritrjuje tudi mnenje Računskega sodišča RS (št 1218-2/2007-24), iz katerega je razvidno, da naj tožnik pridobi pravno subjektiviteto. V nadaljevanju je **NSIOS** tudi opozarjal, da *Zakon o invalidskih organizacijah* predvideva možnost združevanja reprezentativnih in drugih invalidskih organizacij, ki delujejo na državni ravni. Četudi ne določa konkretno, da se lahko nacionalni svet registrira po določbah *Zakona o društvih*⁴⁰, pa je po mnenju **NSIOS** že iz posameznih določb jasno razvidno, da gre za zvezo društev, saj se v svet invalidskih organizacij povezujejo društva in zveze, ter da je ustanovitev in delovanje nacionalnega sveta v skladu s temeljnimi načeli, ki jih za društva določa *Zakon o društvih*, zato je takšna statusnopravna oblika za društvo Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije edina primerna. **NSIOS** je tudi navajal, da je v zadevi pridobil mnenje Ministrstva za notranje zadeve in Ministrstva za delo, da je ime Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, glede na določbe 25. in 26. člena *Zakona o invalidskih organizacijah*, kot pravno podlago, mogoče šteti kot izjemo od pravila, določenega v drugem odstavku 10. člena *Zakona o društvih*, dve mnenji Sveta vlade za invalide, da le Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije izpolnjuje vse zahteve, izhajajoče iz *Zakona o invalidskih organizacijah*, in je na tej podlagi nacionalni svet v smislu zakonskih določil, ter mnenje Direktorata za invalide, da Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije deluje v skladu s 25. in 26. členom zakona o invalidskih organizacijah (**NSIOS**, ukrepi 11.1, 11.2, 11.3).

Uresničevanje enajstega cilja

V zvezi z uresničevanjem enajstega cilja je potekala priprava predloga *Zakona o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*, kjer so bili s sodelovanjem invalidskih organizacij oblikovani predlogi posameznih

³⁸ Uradni list RS, št. 108/02 in 61/06 – ZDru-1.

³⁹ Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 10/08.

⁴⁰ Uradni list RS, št. 64/11 – uradno prečiščeno besedilo.

členov zakona, pri čemer je bil aktivno vključen tudi NSIOS. Vsi člani so bili potrjeni na medresorski delovni skupini za pripravo zakona in umeščeni v predlog.

NSIOS je različne deležnike tudi redno opozarjal na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo področje invalidov.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostovoljnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju, tudi z zagotavljanjem priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v invalidom prilagojeni obliki;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebno na nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 12.4 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.5 zagotavljanje programov in storitev za pomoč invalidom in njihovo samopomoč glede odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad njimi;
- 12.6 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.7 zbiranje statističnih podatkov o nasilju in diskriminaciji nad invalidi.

Nosilci:

MK (Inšpektorat za kulturo in medije), MDDSZ (Direktorat za družino, Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo), MNZ (Policija), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MDDSZ (Direktorat za družino)

Sprejeta zakonodaja

Direktorat za družino (MDDSZ) poroča, da je bila v letu 2016 sprejeta novela *Zakona o preprečevanju nasilja v družini*,⁴¹ v katerem se v 6. členu spreminja besedilo, ki se zdaj glasi, da vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih, vzgojno-izobraževalnih in socialnih zavodov ter izvajalci vsebin za otroke v športnih in kulturnih združenjih, ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvesti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je žrtev nasilja otrok ali oseba, ki zaradi osebnih okoliščin ni zmožna skrbeti zase.

⁴¹ Uradni list RS, št. 16/08 in 68/16. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini* – ZPND-A (Uradni list RS, št. 68/16 z dne 4. 11. 2016).

Raziskovalna dejavnost

IRSSV v letih 2016 in 2017 izvaja raziskavo o nasilju nad invalidi. Namen raziskave je pridobiti vpogled v stanje na področju nasilja nad invalidi, in sicer ugotoviti oziroma oceniti število invalidov, ki se soočajo z nasiljem, ugotoviti razširjenost in dostopnost različnih programov pomoči invalidom, ki so žrtve nasilja, prepoznati največje težave pri odkrivanju nasilja nad invalidi, opredeliti vlogo države, lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam nasilja kot tudi povzročiteljem nasilja, oceniti potrebe in določiti vsebine potrebnih usposabljanj za strokovne delavce na tem področju in priprava predlogov za ustrezno sistemsko ureditev področja. Končni rezultati raziskave bodo na voljo konec septembra 2017 (*IRSSV, ukrep 12.7*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS sicer pri tem cilju aktivnosti ni beležil, še vedno pa opozarja na problem pomanjkanja statističnih podatkov pri tej problematiki.

Uresničevanje dvanajstega cilja

V zvezi z uresničevanjem dvanajstega cilja MDDSZ poroča, da je bila v letu 2016 sprejeta novela *Zakona o preprečevanju nasilja*, ki se posredno nanaša tudi na področje nasilja nad invalidi. Na področju preprečevanja nasilja in diskriminacije nad invalidi je sicer še vedno problematično pomanjkanje podatkov o nasilju nad invalidi, na kar opozarja tudi NSIOS. IRSSV je v letu 2016 začel z raziskavo o nasilju nad invalidi, katere namen je pridobiti vpogled v stanje na področju nasilja nad invalidi in med drugim tudi oceniti število invalidov, ki se soočajo z nasiljem.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge razmere. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, s celostno rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb vred.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Ukrepi:

- 13.1 ozaveščanje o staranju ter spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših, predvsem z bojem proti stereotipom in predsodkom;
- 13.2 vključevanje izobraževalnih vsebin o potrebah starejših in invalidov v programe, ki izobražujejo za poklice v zdravstvu in socialnem varstvu, ter ponujeno dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.3 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide, ki so lokacijsko bližje urbanemu okolju;
- 13.4 zagotavljanje starejšim invalidom, ki živijo v ustanovah, spoštovanje njihove zasebnosti in sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.5 zagotavljanje socialne varnosti za starejše in starajoče se invalide, tudi programov za zmanjševanje tveganja revščine ter financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem običajnem okolju;
- 13.6 ureditev strokovne pomoči na centrih za socialno delo (poseben koordinator) za starejše in starajoče se invalide ter vzpostavitev instituta spremljevalca in zagovornika na lokalni ravni, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev ter pri preprečevanju nasilja in zlorab, pa tudi pri ukrepanju ob njihovem morebitnem pojavu;
- 13.7 zagotavljanje zdravstvenih storitev, ki jih starejši (invalidi) zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.8 spodbujanje medgeneracijskih oblik sodelovanja, prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.9 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.10 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve), MZZ, SOUS, NSIOS, ZDUS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci nevladnih organizacij:

ZDUS

ZDUS poroča, da z izobraževanjem članstva in širše javnosti skuša presegati stereotipe in predsodke v zvezi s starejšimi in invalidi. Ta cilj je v veliki meri izpolnjen s sodelovanjem članov v javnem življenju in multidisciplinarnih timih, organiziranih pri Centrih za socialno delo ali v občinah, za pomoč starejšim in za preprečevanje nasilja nad starejšimi in invalidi (**ZDUS, ukrep 13.1**).

ZDUS tudi poroča, da skupaj z društvi upokojencev spodbuja medgeneracijsko sodelovanje z ustanavljanjem medgeneracijskih centrov, v katerih se družijo otroci, mladi in starejši in v skladu s svojimi zmožnostmi zadovoljujejo svoje interese in potrebe (npr. mlajši učijo starejše uporabe računalnika, starejši pa otroke kuhanja). Delovanje v ZDUS (in posameznih društvih upokojencev) je prostovoljno, v nekaterih društvih, kjer imajo možnost, pa izvajajo tudi javna dela. ZDUS tudi na različnih ravneh sodeluje z vsemi organizacijami, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide. To so predvsem centri za socialno delo, patronažna služba v zdravstvenih domovih, Zavod za oskrbo na domu Ljubljana in sorodne organizacije v Sloveniji, kot so Rdeči križ, Karitas idr. (**ZDUS, ukrep 13.8 in 13.9**).

ZDUS pravnega varstva starejšim, ki so invalidi, ne more ponuditi, pač pa je na voljo posameznikom za svetovanje o ustreznem ravnanju (**ZDUS, ukrep 13.10**).

Uresničevanje trinajstega cilja

Na področju staranja z invalidnostjo je treba upoštevati, da je zaradi staranja populacije vse več starejših izpostavljenih tudi invalidnosti kot posledici staranja. ZDUS je skupaj z društvi upokojencev v letu 2016 spodbujal medgeneracijsko sodelovanje z ustanavljanjem medgeneracijskih centrov ter različnimi načini ozaveščanja javnosti.

RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE

Pri uresničevanju ciljev v zvezi z invalidi za leto 2016 je posredno sodeloval tudi SURS,⁴² in sicer:

- SURS je tako kot prejšnja leta tudi v letu 2016 opravil in objavil nekatere statistične raziskave, ki so bile vsebinsko bolj ali manj povezane z invalidi oz. invalidnostjo. SURS je do omenjenih podatkov prišel s pomočjo lastnih raziskovanj ali pa jih je pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsi podatki so bili objavljeni v različnih publikacijah. Vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oz. zanje pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, imajo zakonsko podlago v *Letnem programu statističnih raziskovanj – LPSR*,⁴³ ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.
- SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v API 2014–2021, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo določene informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja ciljev, ki so postavljeni v programu.
- SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (v t. i. Prvi objavi), podrobni podatki pa so uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi (t. i. podatkovnem portalu SI-STAT).
- Podatke, povezane s področjem invalidnosti, SURS večinoma objavlja znotraj tematskega področja Demografsko in socialno področje, na področjih socialna zaščita, trg dela, zdravje in izobraževanje. SURS pa občasno izda tudi posebne publikacije (brošure), ki podrobno prikazujejo oz. razčlenjujejo aktualne vsebine (npr. leta 2007 je izšla takšna publikacija, namenjena invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami; povezava na publikacijo je navedena v nadaljevanju).

V nadaljevanju so navedene vse objave oz. povezave do njih (različne vrste publikacij – tiskane ali elektronske, povezava do podatkovnega portala SI-STAT), ki obsegajo podatke s področja invalidov oz. invalidnosti:

- STATOPIS – statistični pregled Slovenije 2016⁴⁴
- SLOVENSKE OBČINE V ŠTEVILKAH 2016⁴⁵
- REGIJE V ŠTEVILKAH – PORTRET SLOVENSКИH REGIJ V 2017⁴⁶
- PRVA OBJAVA in podatkovni portal SI-STAT: publikacija Prva objava označuje prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati s podrobnejšo objavo podatkov v podatkovnem portalu SI-STAT ali brez nje:
 - o Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2013 – končni podatki. 24. september 2014; *Prva objava in SI-STAT podatkovni portal*⁴⁷
 - o Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2014. 5. junij 2015;⁴⁸ *Prva objava*
 - o Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2014 – končni podatki. 25. oktober 2016;⁴⁹ *Prva objava in SI-STAT podatkovni portal*
 - o Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2013. 23. junij 2016;⁵⁰ *Prva objava*

⁴² Povezave, na katerih so dostopni rezultati vseh raziskovanj: <http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih), <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (podatkovni portal SI-STAT).

⁴³ Vse statistične raziskave potekajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo so na redne in razvojne naloge; izvajajo jih v okviru dejavnosti državne statistike SURS in pooblašeni izvajalci.

⁴⁴ <http://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9199>

⁴⁵ <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>

⁴⁶ <http://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9374>

⁴⁷ https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=6521; SURS je zadnje podatke s področja javnih socialnovarstvenih zavodov objavil v letu 2014 za 2013. Za novejšje podatke se obrnite na MDDSZ oz. na Skupnost socialnih zavodov Slovenije.

⁴⁸ <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5223&idp=9&headerbar=7>

⁴⁹ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/630>

⁵⁰ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5700>

- Invalidska podjetja, Slovenija, 2014. 12. september 2016;⁵¹ *Prva objava*
- POSEBNE PUBLIKACIJE (BROŠURE) (*nimajo stalne periodike objavljanja, zato podatki niso ažurni*):
 - Izobraževanje v Sloveniji.⁵² April 2012. SURS
 - Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji⁵³. Marec 2009. SURS in IVZ
 - Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji.⁵⁴ December 2007. SURS.

⁵¹ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6182>

⁵² http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4650

⁵³ <http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje%20in%20zdravstveno%20varstvo-slo.pdf>

⁵⁴ <https://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf>

SKLEPI

V tem poročilu in pripadajočih prilogah je prikazano redno letno spremljanje izvajanja API 2014–2021 za leto 2016. Pri pripravi smo sodelovali predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in nevladnih organizacij.

Ažurno spremljanje akcijskega programa je pomembno za preverjanje doseganja zastavljenih ciljev in ukrepov in je dobra podlaga za pripravo ustrezne politike invalidskega varstva.

V poročilu je predstavljeno izvajanje posameznih ciljev in ukrepov za poročevalsko leto 2016, o katerih so poročali v API posamezni poročevalci. Kot smo omenili že v preteklih letih, na podlagi poročanja o izvajanju posameznih ciljev API težko podamo aplikativne sklepe, saj sta kakovost in obseg⁵⁵ poročanja zelo različna. Tako o največ izvedenih dejavnostih v letu 2016 poročajo na področju ozaveščanja in informiranja ter kulturnega udejstvovanja. Podobno kot v prejšnjih letih o najmanj ali nič aktivnostih poročajo s področja verskega in duhovnega življenja ter staranja. Naše ugotovitve se zato opirajo zgolj na podane informacije poročevalcev.

Spreminjanje in sprejemanje zakonodaje na področju invalidskega varstva je edina kategorija, ki jo je mogoče prikazati številčno. V letu 2014, prvem letu spremljanja novega obdobja API, je bilo sprejetih, dopolnjenih ali spremenjenih 12 zakonov, devet pravilnikov, dve resoluciji in podana je bila ena uspešna pobuda za ustavno presojo; v letu 2015 pa ena sprememba zakona in ena sprememba pravilnika. Tudi v letu 2016 je prišlo do le ene spremembe zakona.

Na podlagi izvedenih dejavnosti v letu 2016 na področju invalidskega varstva povzemamo naslednje sklepe:

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Na področju ozaveščanja in informiranja je v letu 2016 potekalo več projektov (na nacionalni in mednarodni ravni) in dejavnosti (dogodki, seminarji, delavnice, strokovna srečanja), pri katerih so med drugim sodelovali URI – Soča, MZZ, MK, ZDUS, SOUS in ZIZRS.

MZZ je na mednarodni ravni sodelovalo pri več dogodkih v okviru Organizacije združenih narodov in Evropske unije. Slovenija je podprla resoluciji *The rights of persons with disabilities in situations of risk and humanitarian crisis* ter *Inclusive development for persons with disabilities*, ki sta bili soglasno sprejeti na zasedanjih Sveta OZN za človekove pravice oziroma 3. Odbora Generalne skupščine OZN za socialne, humanitarne in kulturne zadeve.

SOUS je skupaj s partnerji pripravila znanstvene in strokovne vsebine za revijo na področju specialne in rehabilitacijske pedagogike ter organizirala več izobraževanj strokovnih delavcev.

NSIOS je medije in nosilce javnih funkcij opozarjal na odpravljanje predsodkov in stereotipov, povezanih z invalidnostjo, ter na nedoslednosti pri uporabi terminologije na tem področju.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Tudi v letu 2016 je v okviru drugega cilja največ aktivnosti potekalo v okviru zagotovitve in ureditve osebne asistencije. Predvsem YHD in NSIOS sta bila aktivno vključena v pripravo ZOA. Decembra

⁵⁵ Podrobnosti o poročanju glej v Preglednici 1.

2016 je bil v državnem zboru v parlamentarno obravnavo vložen *Predlog zakona o osebni asistenci*, ki so ga podprle vse parlamentarne stranke⁵⁶.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Na področju dostopnosti so v letu 2016 potekale številne aktivnosti, o katerih so poročali predvsem MK, MOP, MZI, NIJZ in NSIOS, kljub temu pa ostaja dostop do grajenega okolja ter informacij in komunikacij še vedno problematičen.

Kot poroča MK, se je začel v letu 2016 v okviru Evropske kohezijske politike 2014–2020, ki ga izvaja Evropski socialni sklad, projekt razvoja slovenskega javnega elektronskega arhiva e-ARH.si, katerega cilj je do leta 2020 nadgraditi in poglobiti dosedanja prizadevanja na področju dolgoročnega ohranjanja elektronskega arhivskega gradiva, v okviru katerega bo tudi mogoče pripravljati arhivsko gradivo, ki bo dostopno slepim in slabovidnim osebam.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

V letu 2016 je na področju vzgoje in izobraževanja potekalo več projektov in dogodkov, ki so bili namenjeni invalidom. Obenem so potekala tudi različna izobraževanja, ki so bila namenjena zlasti usposabljanju zaposlenih v kulturnih ustanovah, na katerih so se udeleženci podrobneje seznanili z različnimi oviranostmi, predvsem v povezavi s slepoto in slabovidnostjo.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Na področju dela in zaposlovanja so v letu 2016 izvedli številne dejavnosti in dogodke (seminarji, konference idr.), pri katerih so v organizacijski ali kakih drugih vlogi sodelovali predvsem Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZRSZ in NSIOS.

Pri URI – Soča so pripravili nalogo Povezovanje poklicne rehabilitacije kot pravice iz ZPIZ, v kateri so poudarili Standarde zaposlitvene rehabilitacije, z navodili za pripravo poročil izvajalcev za poklicno rehabilitacijo. Naloga je bila namenjena strokovni pripravi skupnega protokola ravnanja v postopkih poklicne rehabilitacije.

Število invalidov, zaposlenih v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah), se je v letu 2016 v primerjavi z letom prej zvišalo z 942 na 971.

ZRSZ opozarja, da je rehabilitacijskih svetovalcev še vedno premalo in da so čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije predolge; prav tako menijo, da bi bilo treba razširiti mrežo delodajalcev, ki bi omogočali usposabljanje brezposelnih invalidov, ter sistemsko urediti status in pravice iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Na področju finančno-socialne varnosti IRSSV poroča, da so v letu 2016 začeli z izvedbo projekta *Priprava podlag za izvedbo pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje sistemskega zakona o dolgotrajni oskrbi*.

⁵⁶ Zakon je bil sprejet v februarju 2017.

NSIOS v letu 2016 opozarja, da je tveganje revščine (kot tudi revščina sama) še vedno osrednji problem povprečnega slovenskega invalida.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Na področju zdravja in zdravstvenega zavarovanja so bile v letu 2016 med drugim v pripravi spremembe in dopolnitve *Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja* ter tudi drugih podzakonskih predpisov. Potekale so tudi aktivnosti glede vzpostavitve enotnega multidisciplinarnega organa, ki so bile predvsem povezane z dejavnostjo delovne skupine za pripravo osnutka *Zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo*. Ministrstvo za zdravje je v letu 2016 izdalo tudi Sklep o začetku postopka za izvedbo Javnega razpisa za sofinanciranje celostne zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin ter krepitev kompetenc strokovnih delavcev.

V skladu s pripravo reforme zdravstvenega varstva je NSIOS opozarjal na potrebe invalidov, zlasti na nevarnost, da se iz sistema zdravstvenega varstva izloči obnovitvena rehabilitacija, na krčenje pravic in na problem prenosa posameznih pravic iz sistema zdravstvenega varstva v breme državnega proračuna.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Na področju kulture so tudi v letu 2016 potekale številne dejavnosti v zvezi s kulturno dostopnostjo in udejstvovanjem (npr. izvajanje kulturnih projektov na področju knjižnične dejavnosti, avdiovizualnih vsebin, glasbene, gledališke in vizualne umetnosti idr., realizacija radijskih in televizijskih oddaj, pri katerih so posebno pozornost namenili vsebinam, povezanim z invalidsko problematiko, tolmačenje in podnaslavljanje vsebin, bralne in koncertne uprizoritve dramskih del ipd.).

Pomemben korak v letu 2016 je podpis koncesijske pogodbe za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne za obdobje desetih let, ki sta ga podpisala minister za kulturo in predsednik ZDSSS. S podpisom pogodbe so bili podani tudi pogoji za izvajanje in koordiniranje knjižničnih storitev za slepe in slabovidne v mreži slovenskih splošnih knjižnic.

Na področju muzejev, arhivov in knjižnic so se tudi v letu 2016 postopoma zagotavljale naložbe v izboljšanje sedanjih materialnih razmer za delo na področju digitalizacije.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Na področju uresničevanja devetega cilja je bil v letu 2016 v sklepni pripravi *Zakon o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS* in o *Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*.

Tudi v letu 2016 je potekalo statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki na različnih področjih, kot so kategorizacija športnikov, zaposlovanje, štipendije in finančne spodbude, različne oblike zavarovanj za vrhunske športnike. Potekale so tudi številne druge dejavnosti, ki so spodbujale športno udejstvovanje invalidov.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Na področju verskega in duhovnega življenja so bili v letu 2016 izvedeni različni projekti, ki se med drugim nanašajo na dostopnost duhovne oskrbe invalidnim osebam ter ozaveščanje in izobraževanje mladih.

MK sicer poroča, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom, saj versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije zagotavljajo verske skupnosti.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

V zvezi z uresničevanjem enajstega cilja je potekala priprava predloga *Zakona o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*, kjer so bili s sodelovanjem invalidskih organizacij oblikovani predlogi posameznih členov zakona, pri čemer je bil aktivno vključen tudi NSIOS. Vsi člani so bili potrjeni na medresorski delovni skupini za pripravo zakona in umeščeni v predlog.

NSIOS je različne deležnike tudi redno opozarjal na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo področje invalidov.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

V zvezi z uresničevanjem dvanajstega cilja MDDSZ poroča, da je bila v letu 2016 sprejeta novela *Zakona o preprečevanju nasilja*, ki se posredno nanaša tudi na področje nasilja nad invalidi. Na področju preprečevanja nasilja in diskriminacije nad invalidi je sicer še vedno problematično pomanjkanje podatkov o nasilju nad invalidi, na kar opozarja tudi NSIOS. IRSSV je v letu 2016 začel z raziskavo o nasilju nad invalidi, katere namen je pridobiti vpogled v stanje na področju nasilja nad invalidi in med drugim tudi oceniti število invalidov, ki se soočajo z nasiljem.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Na področju staranja z invalidnostjo je treba upoštevati, da je zaradi staranja populacije vse več starejših izpostavljenih tudi invalidnosti kot posledici staranja. ZDUS je skupaj z društvi upokojencev v letu 2016 spodbujal medgeneracijsko sodelovanje z ustanavljanjem medgeneracijskih centrov ter različnimi načini ozaveščanja javnosti.

Kljub vsem naštetim pomanjkljivostim je to poročilo s prilogami pomemben pregled stanja na področju invalidskega varstva v Sloveniji in omogoča prepoznavanje dobrih praks, obenem pa opozarja na pomanjkljivosti, katerim bi bilo treba tudi v prihodnje nameniti več pozornosti.

Seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih

Zakoni

Leto	Naziv
2014	Novela Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14)
2014	Novela Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-D) (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 85/14)
2014	Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr.)
2014	Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14)
2014	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 91/13)
2014	Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/2014)
2014	Zakon o štipendiranju (ZŠtip-1) (Uradni list RS, št. 56/13 in 99/13 – ZUPJS-C)
2014	Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 - ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/ 14 – ZPDZC-1)
2014	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C)
2014	Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS 1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOSn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14)
2015	Zakon o motornih vozilih (Uradni list RS, št. 106/10 in 23/15)
2015	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2B (Uradni list RS, št. 102/15)
2016	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini – ZPND-A (Uradni list RS, št. 68/16)

Pravilniki

Leto	Naziv
2014	Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov (Uradni list RS, št. 22/01, 35/06, 75/08, 97/10, 46/12 in 55/13)
2014	Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14)

2014	Pravilnik o komisijah za medicinske pripomočke (Upravni odbor ZZZS, št. 9001-12/2014-DI/8 z dne 18. 6. 2014)
2015	Novela Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 7/10, 3/11, 6/12, 7/13, 6/14 in 5/15)
2015	Spremembe in dopolnitve Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Uradni list RS, št. 6/15)

Resolucije

Leto	Naziv
2014	Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (Uradni list RS, št. 99/13)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (Uradni list RS, št. 62/13)

Drugo

Leto	Naziv
2014	Uspešna pobuda za ustavno presojo Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo in 54/07 – odl. US)
2014	Sklep o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (Uradni list RS, št. 6/14)